

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

PRANEŠIMAS

APIE LIETUVOS BANKO
PAGRINDINIO TIKSLO ĮGYVENDINIMĄ,
FINANSŲ RINKOS BŪKLĘ
IR FUNKCIJŲ VYKDYMĄ

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2016 m. spalio mėn.

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

PRANEŠIMAS

APIE LIETUVOS BANKO PAGRINDINIO TIKSLO ĮGYVENDINIMĄ,
FINANSŲ RINKOS BŪKLĘ IR FUNKCIJŲ VYKDYMĄ

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2016 m. spalio mėn.

Lietuvos banko valdyba Pranešimą apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą patvirtino 2016 m. spalio 26 d. Jį rengiant panaudoti Lietuvos banko, Lietuvos statistikos departamento, Europos Centrinio Banko, Europos Sąjungos statistikos tarnybos, Tarptautinio valiutos fondo ir kiti duomenys, paskelbti iki 2016 m. spalio 4 d.

Santrumpos

AB	akcinė bendrovė
BPM	Bendras priežiūros mechanizmas
BVP	bendrasis vidaus produktas
ECB	Europos Centrinis Bankas
ECBS	Europos centrinių bankų sistema
ES	Europos Sąjunga
ESRV	Europos sisteminės rizikos valdyba
Eurostatas	ES statistikos tarnyba
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
JK	Jungtinė Karalystė
KIS	kolektyvinio investavimo subjektai
KRD IV	ketvirtoji Kapitalo reikalavimų direktyva (angl. <i>Capital Requirements Directive IV</i> , CRD IV)
KRR	Kapitalo reikalavimų reglamentas
LCKU	Lietuvos centrinė kredito unija
LCVPD	AB Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas
NCB	nacionaliniai centriniai bankai
PFĮ	pinigų finansų įstaiga
PRO	pagrindinė refinansavimo operacija
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
SVP	skolos vertybiniai popieriai
TITRO	tikslinės ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos
TPP	turto pirkimo programa
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
UAB	uždaroji akcinė bendrovė
VĮ	valstybės įmonė
VP	vertybiniai popieriai
VSPP	viešojo sektoriaus pirkimo programa
VVP	Vyriausybės vertybiniai popieriai

Kai kuriose lentelėse ir paveiksluose dėl apvalinimo eilučių suma ir procentai nesutampa su bendrais duomenimis („iš viso“ ir 100 %).

TURINYS

Santrauka	7
I. EKONOMIKOS IR FINANSŲ APŽVALGA	9
Pasaulio ekonomikos raida	9
Lietuvos ekonomikos raida	10
Realusis sektorius	10
Išorės sektorius	11
Kainos ir sąnaudos	13
Valdžios sektoriaus finansai	14
Ekonomikos finansavimas	16
II. PAGRINDINĖS LIETUVOS BANKO FUNKCIJOS	19
Dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant Eurosistemos pinigų politiką	19
Eurosistemos pinigų politikos sprendimai	19
Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas euro zonoje ir Lietuvoje	22
Atvirosios rinkos operacijos	22
Nuolatinės galimybės	23
Privalomosios atsargos	23
Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas Lietuvoje	23
Atvirosios rinkos operacijos	23
Nuolatinės galimybės	23
Privalomosios atsargos	24
Finansų rinkos priežiūra	24
Priežiūros kryptys	24
Finansų rinkos dalyviai ir jų priežiūra	25
Bankai	25
Bankų priežiūra	25
Bankų sektoriaus veikla	26
Draudimo rinka	27
Kredito unijos	30
Kitos finansų įstaigos	33
Finansinės paslaugos ir rinkos, jų priežiūra	34
Pensijų fondai	34
Kolektyvinio investavimo subjektai	35
Pirminė ir antrinė rinkos	36
Vartojimo kreditų rinka	36
Ginčų nagrinėjimas	37
Finansinis švietimas	38
Makroprudencinė politika	38
Sisteminės rizikos analizė	38
Makroprudencinės politikos priemonės	41
Bankų pertvarkymas	42
Grynieji pinigai	43
Finansinio turto valdymas	44
Finansinis turtas	44
Finansinio turto valdymo politika ir rezultatai	45
Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos	46

Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra	46
Bendros mokėjimų eurais erdvės projektas	47
Nacionalinės mokėjimų strategijos iniciatyva	47
Konkurencinių sąlygų gerinimas ir technologiškai pažangių sprendimų finansų sektoriuje taikymo skatinimas	48
Valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitų tvarkymas	48
Dalyvavimas Euro sistemoje ir tarptautinis bendradarbiavimas	49
Dalyvavimas Euro sistemoje ir Europos centrinių bankų sistemoje	49
Dalyvavimas ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje	49
Bendradarbiavimas su TVF	50
III. LIETUVOS BANKO VEIKLOS ORGANIZAVIMAS	51
Misija, vertybės ir etika	51
Personalas	51

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS

1 lentelė. Realiojo BVP pokytis pasaulyje

2 lentelė. Grynasis pinigų išleidimas

PAVEIKSLAI

1 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (gamybos metodu)

2 pav. Nominaliojo eksporto kaitos veiksniai

3 pav. Einamosios sąskaitos kaitos veiksniai

4 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai

5 pav. Valdžios sektoriaus pajamos, išlaidos ir balansas

6 pav. Kredito privačiam ne finansų sektoriui portfeliai

7 pav. PFĮ paskolų portfelio kaita

8 pav. Paskolos ne finansų įmonėms pagal ekonominės veiklos rūšis

9 pav. Paskolų palūkanų normų kaita

10 pav. Euro zonos vyriausybės obligacijų eurais, artimų 10 m. trukmei, metinis pajamingumas

11 pav. PFĮ naujų paskolų ne finansų įmonėms vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

12 pav. PFĮ naujų būsto paskolų vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

13 pav. PFĮ paskolų namų ūkiams ir ne finansų įmonėms likučių kaita euro zonoje bei Lietuvoje

14 pav. Eurosistemos likvidumo didinimo ir mažinimo pinigų politikos operacijos

15 pav. Bankų atsargų eurais Lietuvos banke raida

16 pav. Pasirašytų draudimo įmokų kaita

17 pav. Draudimo įmonių veiklos rezultatų kaita 2016 m. birželio 30 d.

18 pav. Kredito unijų veiklos rodikliai

19 pav. Antrosios pakopos pensijų fondų dalyvių skaičiaus ir turto kaita

20 pav. Suteiktų naujų vartojimo kreditų suma per atitinkamą laikotarpį

21 pav. PFĮ paskolų privačiam ne finansų sektoriui ir BVP santykio atotrūkis (taikant prognozę)

22 pav. Būsto kainų raida Lietuvoje ir atskirose Skandinavijos šalyse

23 pav. Alternatyvių investavimo priemonių pajamingumas

24 pav. Lietuvos banko per 2016 m. pirmus du ketvirčius išleisti į apyvartą eurų banknotai

25 pav. Lietuvos banko per 2016 m. pirmus du ketvirčius išleistos į apyvartą apyvartinės eurų monetos

26 pav. Investicijų pasiskirstymas

27 pav. Užsienio atsargų ir kito finansinio turto grąža

28 pav. Organizacinė schema

SANTRAUKA

Šiame pranešime pristatomas Lietuvos banko 2016 m. atliekamas darbas įgyvendinant Lietuvos Respublikos centrinio banko tikslus ir vykdant funkcijas šalies ir pasaulio ekonomikos bei finansų sistemos raidos kontekste.

Lietuvai tapus devynioliktąja euro zonos nare, Lietuvos bankas dalyvauja priimant ir įgyvendinant euro zonos pinigų politikos sprendimus. Eurosistemos pagrindinis tikslas yra palaikyti kainų stabilumą euro zonoje. Vykdydama pinigų politiką, Eurosistema derina centralizuotą sprendimų priėmimą bei koordinavimą ir decentralizuotą jų vykdymą. Lietuvos bankas nuo 2015 m. pradžios įgyvendina standartinės ir nestandartinės Eurosistemos pinigų politikos priemones mūsų šalyje.

2016 m. Eurosistema, atsižvelgdama į sulėtėjusią tarptautinės ekonomikos plėtrą, sumažintas infliacijos prognozes ir padidėjusias makroekonominės rizikas, sustiprino skatinamąjį bendrosios pinigų politikos pobūdį, padidindama ir pratęsdama išplėstinę TPP, dar sumažindama neigiamą indėlių galimybės palūkanų normą ir pradėdama naują, dar patrauklesnių sąlygų TITRO II seriją. Pagal išplėstinę TPP per mėnesį superkamų viešojo ir privačiojo sektorių SVP apimtis nuo balandžio mėn. padidinta nuo 60 iki 80 mlrd. Eur. TPP ketinama tęsti bent iki 2017 m. kovo pabaigos, o jei bus poreikis, ir ilgiau. Galutinė išplėstinės TPP pabaigos data priklausys nuo to, kaip pavyks įgyvendinti šiai programai keliamą tikslą – grįžti prie tvaraus infliacijos lygio, atitinkančio pagrindinį pinigų politikos tikslą. Be to, Valdančioji taryba dar sumažino neigiamą indėlių galimybės palūkanų normą, taikomą kredito įstaigų pertekliui (nuo $-0,3\%$ iki $-0,4\%$), o PRO palūkanų normą prilygino 0 (sumažino nuo $0,05\%$).

Eurosistemos skatinamoji pinigų politika padeda užtikrinti palankias finansavimo sąlygas ir palaiko realiosios ekonomikos atsigavimą nepaisant nepalankių išorės veiksnių. Lietuvos bankas prognozuoja, kad ši politika Lietuvos ekonomiką teigiamai veikia daugiausia per eksportuojantįjį sektorių dėl didesnės euro zonos paklausos ir sumažėjusio euro kurso, kurie suteikia mūsų šalies eksportui daugiau galimybių. Vertinama, kad skatinamoji pinigų politika 2016 ir 2017 m. mūsų šalies realiojo BVP augimą padidins atitinkamai 0,4 ir 0,3 proc. punkto.

Didžiausia sisteminė rizika Lietuvos finansų sistemos stabilumui tebėra kylanti iš disbalansų kai kuriose Skandinavijos šalyse. Iššūkių kelia ir tebesilaikanti mažų ir mažėjančių palūkanų normų aplinka. Aktyvumas Lietuvos būsto rinkoje 2016 m. pirmąją pusę didėjo, tačiau būsto kainų kilimas tebebuvo tvarus.

Įvertinęs padėtį kredito ir nekilnojamojo turto rinkose, 2016 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos bankas priėmė sprendimą palikti galioti nustatytą 0 proc. anticiklinio kapitalo rezervo normą (analogiškas sprendimas priimtas ir praėjusiais ketvirčiais). 2015 m. gruodžio 15 d. Lietuvoje buvo identifikuotos keturios sisteminės svarbos įstaigos, kurios nustatytą sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo reikalavimą turės tenkinti nuo 2016 m. gruodžio 31 d., kai pasibaigs vienu metų pereinamasis laikotarpis atitinkamam kapitalo rezervui sukaupti. Iki 2016 m. pabaigos Lietuvos bankas įvertins sisteminės rizikos rezervą, kuriuo siekiama padidinti bankų atsparumą struktūrinei sisteminei rizikai, poreikį. 2016 m. Lietuvos bankas įsitraukė į pertvarkymo kolegijų veiklą, kur buvo sprendžiami Lietuvoje veikiančių patronuojamųjų bankų bei filialų, priklausančių kitose ES valstybėse narėse licencijuotų bankų grupėms, pertvarkymo planavimo klausimai.

2016 m. pirmąjį pusmetį bankų veikla buvo pelninga, didėjo pajamos iš pagrindinių turto straipsnių, bankai ir toliau siekė veiklos efektyvumo. Visi Lietuvoje veikiantys bankai su atsarga vykdė nustatytus kapitalo ir likvidumo reikalavimus. Toliau buvo stebimas bankų paskolų portfelio vertės augimas – augo tiek namų ūkių, tiek įmonių portfeliai. Nepaisant mažų palūkanų normų, bankų klientai kaip taupymo priemonę rinkosi indėlius, tačiau toliau keitėsi terminų struktūra – pirmenybė teikiama einamiesiems indėliams vietoj terminuotųjų. Siekiant didesnio veiklos efektyvumo, bankininkystės sektoriuje vyksta konsolidacijos procesai: 2016 m. birželio mėn. baigtas įgyvendinti sandoris tarp *Danske Bank A/S* Lietuvos filialo ir „Swedbank“, AB, kuriuo pastarasis bankas įsigijo mažmeninių klientų verslo dalį. 2016 m. rugpjūčio mėn. Norvegijos bankas DNB ASA ir Švedijos bankas *Nordea*

Bank AB paskelbė apie ketinimus suvienyti pajėgas Baltijos šalyse ir kurti universalų Baltijos šalių banką.

Draudimo sektoriuje nuo 2016 m. pradžios stebimos draudimo rinkos raidos tendencijos nepakito – rinka toliau augo, nors augimo tempas nuosaikiai mažėjo. Šioje rinkoje ir toliau dominuoja ne gyvybės draudimas, t. y. šalies gyventojai vis dar labiau linkę saugoti turtą ar drausti civilinę atsakomybę. Šių metų pirmąjį pusmetį sektorius baigė pelningai, sėkmingesnis jis gyvybės draudimo įmonėms – jos visos pasiekė teigiamą veiklos rezultatą. Keletas ne gyvybės draudimo įmonių nagrinėjama laikotarpį baigė su nuostoliu, kuris buvo nulemtas vykstančių reorganizavimo ar pertvarkymo procesų. Visos draudimo įmonės vykdė mokumo atsargos reikalavimus.

Kredito unijų sektoriui pirmasis pusmetis buvo pelningas. Šiuo laikotarpiu stebėtas indėlių mažėjimo nulemtas turto menkimas. Augančiame paskolų portfelyje toliau mažėjo paskolų, suteiktų asocijuotiesiems nariams (daugiausia juridiniams asmenims), dalis. Paskolų portfelio augimas ir nuostolingų paskolų nurašymas lėmė nereikšmingą kai kurių paskolų kokybę apibūdinančių rodiklių pagerėjimą, tačiau didėjančios neveiksnių paskolų ir už skolas perimto turto, kuris paprastai nenaudojamas kredito unijos reikmėms, priežiūros ir pardavimo išlaidos ateityje gali pabloginti kredito unijų finansinę būklę ir neigiamai paveikti jų kapitalą. Svarbiausios sektoriaus problemos ir toliau yra laiku negražinamos paskolos ir nemažėjantis tvaraus kapitalo poreikis. Ne visos kredito unijos vykdė riziką ribojančius normatyvus, todėl joms taikytos poveikio priemonės ir duoti atitinkami rašytiniai nurodymai.

Prasideda kredito unijų sistemos pertvarka. Įstatymais įtvirtintas reikalavimas iki 2018 m. sausio 1 d. visoms kredito įstatymų reikalavimus atitinkančioms ir kooperatiniais pagrindais veikti apsisprendusioms kredito unijoms tapti centrinių kredito unijų narėmis. Iki 2016 m. pabaigos turi būti atlikta išsami, nepriklausoma ir standartizuota veikiančių kredito unijų turto kokybės peržiūra, kurią, planuojama, atliks viešą konkursą laimėję nepriklausomi vertintojai. Šios peržiūros tikslas – nustatyti kredito unijų finansinę padėtį dar prieš susijungimą, iš naujos kredito unijų sistemos pašalinti esančias problemas ir užtikrinti šios sistemos gyvybingumą ir patikimumą. Tos kredito unijos, kurioms po turto vertinimo trūks kapitalo, turės vienų metų laikotarpį trūkumams pašalinti. Kredito unijos, nenorinčios jungtis į centrinę kredito unijas, galės persitvarkyti į specializuotą banką.

Per 2016 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos bankas išleido į apyvartą 193,4 mln. eurų. Apyvartoje populiariausi buvo 50 eurų ir 20 eurų banknotai.

Lietuvos banko finansinis turtas valdomas siekiant skaidyti investavimo riziką ir didinti tikėtiną investicijų pelningumą per trejų metų investavimo laikotarpį. Siekdamas šių tikslų, Lietuvos bankas investuoja į investicinio reitingo Europos, Šiaurės Amerikos šalių ir Kinijos centrinių vyriausybės SVP bei išsivysčiusių šalių bendrovių skolas ir nuosavybės VP. 2016 m. sausio–rugpjūčio mėn. finansinio turto (neįskaitant su pinigų politika susijusio turto) investicijų dydis rinkos verte vidutiniškai buvo 2 312,5 mln. Eur. Per šiuo metų aštuonis mėnesius vidutinė investicijų grąža sudarė 2,54 proc.

Siekdamas spręsti konkurencijos mokėjimų rinkoje stokos, lėto inovacijų diegimo, nepakankamo naudotojų įsitraukimo ir grynųjų pinigų naudojimo įpročių problemas, Lietuvos bankas parengė Nacionalinės mokėjimų strategijos projektą, kurį visuomenei pristatė 2016 m. birželio 28 d. ir pateikė viešai konsultacijai. Nacionalinės mokėjimų strategijos projekte siūloma veikti trimis kryptimis: išplėtoti infrastruktūrą, sudarančią sąlygas masiškai atlikti bekontakčius ir momentinius mokėjimus, didinti mokėjimo paslaugų naudotojų įsitraukimą ir įtaką, sprendžiant dėl rinkoje siūlomų mokėjimo paslaugų, ir ugdyti įpročius atlikti elektroninius mokėjimus bei stiprinti pasitikėjimą jais.

Lietuvos bankas aktyviai dalyvavo ECBS, Bendro priežiūros ir bendro pertvarkymo mechanizmų, kitų ES institucijų, tarptautinių organizacijų veikloje, glaudžiai bendradarbiavo su TVF ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis, reitingų agentūromis, nacionaliniais centriniais bankais ir priežiūros institucijomis. Intensyvėja Lietuvos banko bendradarbiavimas su Kinijos finansų sektoriaus institucijomis – pastaraisiais metais Lietuvos banko pastangomis atvertas kelias tiesioginėms Lietuvos finansų įstaigų investicijoms į Kinijos kapitalo rinką, skatinama mokėjimų ir atsiskaitymų infrastruktūros plėtra regione.

I. EKONOMIKOS IR FINANSŲ APŽVALGA

Pasaulio ekonomikos raida

Pasaulio ekonomikos augimas 2016 m. pirmąjį pusmetį tebebuvo vangus. Nors anksčiau daugiausia rūpesčių kėlusią pagrindinių besiformuojančios rinkos šalių ekonomikos šiek tiek stabilizavosi, lūkesčius dėl tolesnio pasaulio ekonomikos augimo perspektyvų blogina padidėjęs neapibrėžtumas dėl planuojamo JK pasitraukimo iš ES.

Prastesnę, nei prognozuota, JAV ekonomikos raidą metų pradžioje lėmė mažėjusios investicijos, o augimą daugiausia skatino namų ūkių vartojimas. Teigiamai prie ūkio plėtros (po daugiau nei metų pertraukos) prisidėjo ir grynasis eksportas. Nepaisant sulėtėjusio ekonomikos augimo pirmąjį pusmetį, tikimasi, kad JAV realiojo BVP plėtra 2016 m. bus artima 1,6 proc. Tokį vertinimą skatina geri darbo rinkos rodikliai (mažėjantis nedarbo lygis, didėjantis užimtumas, kylantis darbo užmokestis), geri namų ūkių vartojimo duomenys.

Euro zonos ekonomika ir toliau nuosaikiai atsigauja: 2016 m. pirmąjį ketvirtį regiono ekonomika paaugo 0,5, o antrąjį – 0,3 proc. per ketvirtį. Mažų palūkanų normų aplinka, gerėjanti padėtis darbo rinkoje, neutralia tapusi fiskalinė pozicija, sumažėjusios žaliavų kainos sudarė palankias sąlygas namų ūkių vartojimo plėtrai. Eksportas svariau prisidėjo prie ekonomikos plėtros tik antrąjį ketvirtį, o investicijų raida tebebuvo nuvilianti – tiek pirmąjį, tiek antrąjį ketvirčiais investicijos beveik neprisidėjo prie BVP plėtros. Po birželio mėn. vykusio referendumo JK, kai buvo pasirinkta išstoti iš ES, vertinimas dėl regiono ekonomikos augimo perspektyvų suprastėjo. Artimiausių metų JK realiojo BVP augimo prognozės yra sumažintos (pvz., TVF sumažino JK ekonomikos augimo prognozę 0,1 proc. punkto – iki 1,8 % 2016 m. ir 1,1 proc. punkto – iki 1,1 % 2017 m.), o esant menkesnei užsienio paklausai, tikimasi ir mažesnio ekonomikos aktyvumo euro zonoje (TVF tikisi sulėtėjimo iki 1,7 % 2016 m. ir 1,5 % 2017 m.). Pirmieji ekonomikos aktyvumo duomenys kol kas rodo nedidelius lūkesčių rodiklių pokyčius: rugpjūčio mėn. tik nedaug mažėjo tiek euro zonos sudėtinis pirkimo vadybininkų indeksas, tiek ekonominių vertinimų rodiklis. Vis dėlto, tikėtina, kad neigiamas poveikis pradės reikštis ateityje.

1 lentelė. Realiojo BVP pokytis pasaulyje
(procentais)

	2015	2016*	2017*
Visas pasaulis	3,2	3,1	3,4
Išsivysčiusios valstybės	2,1	1,6	1,8
JAV	2,6	1,6	2,2
Euro zona	2,0	1,7	1,5
JK	2,2	1,8	1,1
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	4,0	4,2	4,6
Kinija	6,9	6,6	6,2
Rusija	-3,7	-0,8	1,1

Šaltinis: TVF.

* Prognozės.

Kurį laiką pagrindiniu rizikos tvariai pasaulio ūkio plėtrai šaltiniu buvo laikytos besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys, ypač Kinija, tačiau pastaruoju metu nuogaštavimai dėl jų raidos perspektyvų sumažėjo, vis daugiau dėmesio skiriama išsivysčiusių šalių problemoms (pvz., JK išstojimo iš ES pasekmėms). Pirmąjį pusmetį Kinijos ekonomikos raida iš esmės atitiko lūkesčius, o realiojo BVP plėtrą palaikė viešojo sektoriaus investicijos į infrastruktūrą. Kitų besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių ekonominė padėtis taip pat šiek tiek pagerėjo: sustiprėjo jų valiutos,

sumažėjo infliacija, o į žaliavų eksportą orientuotų valstybių ekonomiką palankiai veikė po itin didelio nuosmukio sausio mėn. šiek tiek atsigavusios žaliavų kainos. Rusijoje ir Brazilijoje ekonomikos nuosmukis tęsėsi ir antrąjį ketvirtį, tačiau sumažėjo (Rusijoje iki 0,6 %, o Brazilijoje iki 3,8 % per metus). Vienoje iš svarbiausių Lietuvos eksporto rinkų – Rusijoje – fiksuotas nedidelis pramonės atsigavimas, sumažėjo infliacija, sustiprėjo rublis. Vis dėlto, nepaisant šių teigiamų pokyčių, kiti ekonomikos rodikliai teberodo sunkią ekonominę padėtį: realiosios disponuojamosios pajamos, mažmeninės prekybos pardavimai, investicijos ir toliau mažėjo, taip pat blogėjo viešųjų finansų padėtis – sumažėjo federalinio biudžeto pajamos, didėjo deficitas, mažėjo rezervai.

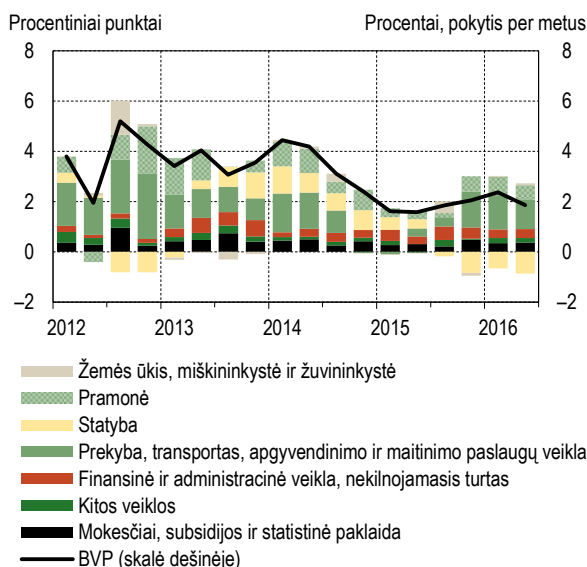
Pirmąjį pusmetį pagrindinių centrinių bankų vykdoma pinigų politika tebebuvo skatinamoji, o taikomos palūkanų normos – itin mažos. JAV pirmoji iš didžiųjų išsivysčiusių valstybių pradėjo griežtinti pinigų politiką dar praėjusių metų pabaigoje, kai Federalinio rezervo sistema (FRS) pagrindines palūkanų normas pakėlė 0,25 proc. punkto (0,25–0,5 %). 2016 m. pirmąją pusę palūkanų normos FRS sprendimu nebuvo keičiamos. Siekdamas sušvelninti galimus neigiamus JK išstojimo iš ES padarinius, rugpjūčio mėn. Anglijos bankas sumažino pagrindinę palūkanų normą 0,25 proc. punkto (iki 0,25 %) ir išplėtė vertybinių popierių pirkimo programas. 2016 m. tiek Eurosystema, tiek Japonijos centrinis bankas toliau švelnino pinigų politikos poziciją – mažindami palūkanų normas ir plėsdami TPP apimtį.

Lietuvos ekonomikos raida

Realusis sektorius

Po reikšmingo ekonomikos augimo sulėtėjimo 2015 m. Lietuvos ekonomikos plėtra palengva spartėja. Ankstesnį ekonomikos augimo sulėtėjimą daug lėmė ir beprasidedantį atsigavimą nemažai lemia eksportuojantysis sektorius. Jis sugebėjo iš dalies persiorientuoti iš ekonominių sunkumų patiriančių NVS valstybių į kitus sparčiau augančius regionus. Dėl darbuotojams palankios darbo rinkos raidos vidaus paklausa tebėra didelė ir toliau yra pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys. Tiesa, yra ir ekonomikos augimą slopinančių veiksnių, vienas svarbiausių – laikinas ES paramos fondų lėšų įsavinimo sumažėjimas. Tai daro reikšmingą įtaką investicijų raidai ir lemia mažėjantį statybos veiklos aktyvumą.

1 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (gamybos metodu)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Transporto ir saugojimo paslaugų veiklos aktyvumo augimą lemia įmonių gebėjimas susirasti naujų prekybos partnerių Vakarų rinkose. Visus 2015 m. mažėjusi, šiemet transporto ir saugojimo paslaugų eksporto apimtis auga. Daugiausiai prie šio augimo prisideda kelių transporto paslaugų eksportas,

kuris vis aktyviau veržiasi į Vakarų rinkas. Tiesa, toks kelių transporto įmonių persiorientavimas turi neigiamą pasekmę Lietuvos sandėliavimo ir transportui būdingų paslaugų įmonėms. Prieš Rusijos ūkiui susiduriant su sunkumais ir prieš šiai valstybei įvedant prekybos apribojimus, reikšminga Lietuvos kelių transporto įmonių vežamų krovinių dalis keliavo iš Vakarų valstybių į Rytų ir galėjo naudotis Lietuvoje įsikūrusių sandėliavimo ir transportui būdingas paslaugas teikiančių įmonių paslaugomis. Persiorientavusios dirbti Vakarų rinkose kelių transporto įmonės koncentruojasi į krovinių gabenimą tarp Vakarų rinkų ir esant poreikiui naudojasi tų valstybių sandėliavimo bei transportui būdingas paslaugas teikiančių įmonių paslaugomis, todėl minėtoms Lietuvos įmonėms tenka ieškoti kitų klientų.

Apdirbamosios gamybos įmonės taip pat sugebėjo atsigaivinti po 2015 m. pirmąją pusę buvusio sąstingio. Didesnis veiklos aktyvumas, kaip ir transporto sektoriaus atveju, susijęs su sparčiau augusiais pardavimais užsienyje. Tai ypač pasakytina apie baldų ir medienos produktus bei chemijos pramonės gaminius, o nuo 2016 m. ir apie maisto, ypač gėrimų, pramonės produktus. Svarbu pastebėti, kad 2016 m. pirmąjį pusmetį apdirbamosios gamybos įmonių pajėgumų panaudojimo lygis buvo aukščiausias nuo duomenų skelbimo pradžios, tačiau apdirbamosios gamybos materialinės investicijos neauga nuo 2015 m. paskutinio ketvirčio. Tiesa, tokiai minėtų investicijų raidai nemažą įtaką daro laikini veiksniai, pavyzdžiui, sumažėjęs ES paramos fondų panaudojimas. Vis dėlto, jei minėta investicijų raida trumpuoju laikotarpiu nepakis, apdirbamosios gamybos įmonių aktyvumą turėtų pradėti slopinti gamybos pajėgumų trūkumas.

Prie Lietuvos ūkio augimo reikšmingai prisideda ir augantis prekybos įmonių aktyvumas. Vienas svarbiausių jo augimo veiksnių yra namų ūkiams palanki padėtis darbo rinkoje – didėja tiek užimtumas, tiek darbo užmokestis. Nors užimtumas didėja, įmonėms darosi vis sunkiau surasti naujų, poreikius atitinkančių, darbuotojų. Tai ne tik didina laisvų darbo vietų lygį, bet ir turi poveikį darbo užmokesčio raidai – realusis darbo užmokestis 2016 m. pirmąjį pusmetį kilo sparčiausiu tempu nuo ūkio atsigaivimo pradžios. Pastebėtina, kad bene ketvirtadalį darbo užmokesčio augimo lemia minimaliojo darbo užmokesčio padidinimas. Tokia darbo rinkos padėtis prisideda prie gyventojų pajamų didėjimo, o kartu su žema infliacija didina namų ūkių perkamąją galią, taigi ir namų ūkių vartojimo bei prekybos įmonių aktyvumo augimą.

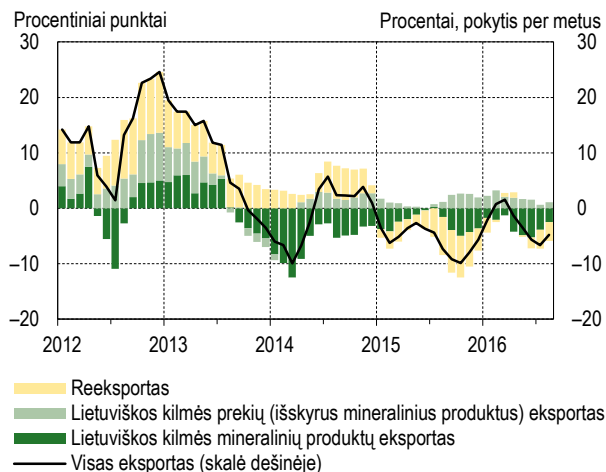
Tarp pagrindinių ekonominių veiklų tik statybų sektoriaus aktyvumas mažėja. 2016 m. pirmąjį pusmetį itin daug sumažėjo inžinerinių statinių ir negyvenamosios paskirties pastatų statybos darbų apimtis. Reikšmingą įtaką tokiai minėtų statybos sričių raidai daro gerokai sumažėjęs ES paramos lėšų panaudojimas. Jų kryptį lemia tai, kad lėšos iš ankstesnės, 2007–2013 m., ES finansinės perspektyvos jau nebenaudojamos (2015 m. buvo paskutiniai metai, kada jas buvo galima naudoti), o dabartinės, 2014–2020 m., ES finansinės perspektyvos lėšos kol kas naudojamos negausiai. Didėja tik gyvenamųjų pastatų statybos darbų apimtis. Tiesa, šių darbų augimui didesnę įtaką daro rekonstravimo, remonto ir restauravimo darbai, o ne naujų gyvenamųjų būstų statyba.

Išorės sektorius

Šių metų pirmąjį pusmetį nominalusis prekių eksportas buvo 2,3 proc. mažesnis nei prieš metus. Didžiausią įtaką tokiai prekių eksporto raidai darė ketvirtadaliu sumažėjęs nominalusis naftos produktų eksportas. Pašalinus jo įtaką, nominalusis prekių eksportas padidėjo 2,1 proc. Analizuojamu laikotarpiu prekių, išskyrus naftos produktus, eksportas labiausiai augo į kitas nei ES ir NVS valstybes – ypač į JAV, Japoniją, Saudo Arabiją, Jungtinius Arabų Emyratus, Turkiją ir Sudaną. Tiesa, į pastarąsias keturias valstybes daugiau buvo eksportuota javų, t. y. produktų, kurių eksporto vertė ir rinkos yra labai kintančios, todėl tikėtis tvaraus eksporto augimo būtent į šias rinkas ateityje nederėtų, ypač dėl to, kad 2016 m. derlius yra mažesnis. Daugiau prekių, išskyrus naftos produktus, buvo eksportuojama ir į ES (ypač Lenkiją, JK ir Latviją), o prekių eksportas į NVS valstybes tebemažėja.

2 pav. Nominaliojo eksporto kaitos veiksniai

(3 mėn. slenkamosios sumos)

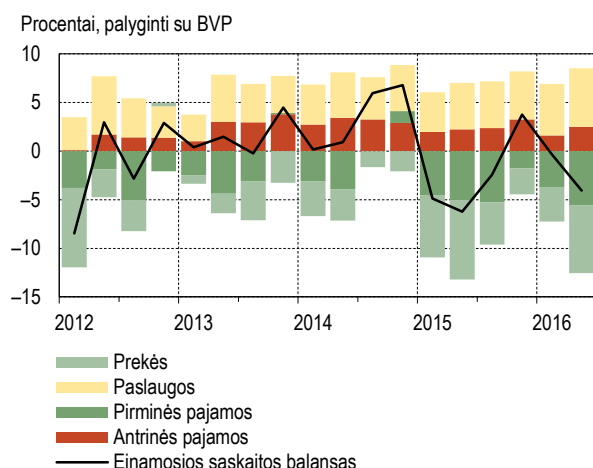
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2016 m. pirmojo pusmečio naftos produktų eksporto sumažėjimui didžiausią įtaką darė kritusios naftos kainos (išsamesnė informacija apie naftos kainų raidą pateikta skirsnyje „Kainos ir sąnaudos“). Pašalinus kainų įtaką, naftos produktų eksporto apimtis buvo didesnė nei prieš metus buvusiai apimčiai. Sumažėjusios naftos produktų kainos nesutrukdė pelningai dirbti naftos perdirbimo įmonei AB „ORLEN Lietuva“, ji 2016 m. pirmąjį pusmetį uždirbo 128 mln. JAV dol. grynojo pelno. Tiesa, dėl trečdaliu sumažėjusios perdirbimo maržos ir planinių remonto darbų, kurių metu buvo sumažintas AB „ORLEN Lietuva“ gamybos pajėgumas, grynasis pelnas buvo daugiau nei dešimtdaliu mažesnis nei prieš metus.

Po sudėtingų 2015 m., 2016 m. pirmąjį pusmetį reeksporto vertė krito mažiau. Labiausiai prie tokios reeksporto raidos prisidėjo vėl pradėjęs augti transporto priemonių reeksportas ir reikšmingai mažesnis mašinų bei įrenginių reeksporto kryptis (daugiausia dėl pasibaigusio aukštos palyginamosios bazės poveikio). Transporto priemonių reeksporto atsigavimą lemia pamažu vis sparčiau didėjantis traktorių, vilkikų, priekabų ir jų dalių reeksportas į ES valstybes, ypač Latvija, JK bei Švediją ir reikšmingai mažesnis reeksporto į NVS valstybes kryptis.

Lietuviškos kilmės prekių, išskyrus mineralinius produktus, eksportas buvo pagrindinis prekių eksporto augimo veiksnys. Tokią lietuviškos kilmės prekių eksporto raidą lėmė dvi pagrindinės prekių grupės – žemės ūkio ir maisto produktai bei medienos gaminiai ir baldai. Nors tarp žemės ūkio ir maisto produktų savo augančia eksporto verte išsiskyrė javų eksportas, kuris, kaip minėta, keliavo į pietvakarių Azijos ir Afrikos valstybes, didėjo ir kitų produktų – valgomųjų daržovių ir vaisių, gaminių iš mėsos, žuvų ir vėžiagyvių, tabako produktų – eksportas. O medienos gaminių ir baldų eksportui didžiausią poveikį daro atsigaunanti ES ekonomika – šioje rinkoje medienos ir baldų gamintojai parduoda apie tris ketvirtadalius eksportuojamos produkcijos.

3 pav. Einamosios sąskaitos kaitos veiksniai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2016 m. pirmąjį pusmetį einamosios sąskaitos deficitas sudarė 2,3 proc. BVP ir buvo reikšmingai mažesnis nei prieš metus. Mažesniame einamosios sąskaitos deficite poveikį padarė dėl nedidėjančių investicijų ir atsigaujančio paslaugų eksporto pagerėjęs užsienio prekybos prekių ir paslaugomis balansas, o pirminių ir antrinių pajamų balansai reikšmingai nepakito. Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, pirminių pajamų balansas buvo neigiamas, jis 2016 m. pirmąjį pusmetį sudarė –4,7 proc. BVP. Šį deficitą daugiausia lemia įmonių mokami dividendai užsienio rezidentams. O antrinių pajamų balansas buvo teigiamas ir sudarė 2,1 proc. BVP. Šiam pertekliui didžiausią įtaką daro emigrantų pinigų perlaidos į Lietuvą.

Kainos ir sąnaudos

Metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI, 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo nedidelė, bet teigiama (0,5 %). 2015 m. vidutinė metinė infliacija buvo neigiama (–0,7 %), pagrindinis ją mažinęs veiksnys buvo stipriai nukritusios degalų kainos dėl atpigusių naftos tarptautinėse rinkose. Nuo 2016 m. sausio mėn. metinė infliacija Lietuvoje tapo teigiama, daugiausia dėl sulėtėjusio degalų kainų mažėjimo. Teigiamą infliaciją lėmė ir kitų vartotojų krepšelio sudedamųjų dalių pokyčiai – mažesnis administruojamųjų kainų metinis kritys ir spartesnis maisto produktų, gėrimų ir tabako kainų metinis augimas. Grynoji infliacija šių metų pirmąjį pusmetį sudarė 2,0 proc. ir buvo gerokai didesnė už bendrąją infliaciją. Tiesa, nuo 2016 m. balandžio mėn. yra stebimas grynosios infliacijos mažėjimas. Dabartinė maža teigiama infliacija Lietuvoje nėra išskirtinė, nes nuo 2016 m. sausio mėn. energijos prekių kainų metinis kritys sulėtėjo beveik visose ES valstybėse, o tai sumažino neigiamą įtaką bendrajam kainų augimui.

Kaip minėta, svarbiausias mažos, tačiau teigiamos infliacijos Lietuvoje veiksnys yra sulėtėjęs degalų kainų metinis mažėjimas. 2016 m. sausio mėn. *Brent* žalios naftos kaina buvo nukritusi net iki 28 JAV dol. už barelį, tačiau nuo tada palaipsniui didėjo. 2016 m. birželio mėn. vidutinė *Brent* žalios naftos kaina siekė 50 JAV dol. už barelį, tai 56 proc. daugiau nei sausio mėn. Didėjanti naftos kaina aiškinama sumažėjusia pasiūla dėl mažesnio JAV naftos gavybos lygio. Prie naftos kainos kilimo taip pat prisidėjo lūkesčiai dėl galimo susitarimo tarp OPEC narių nedidinti naftos gavybos. Abiejų susitikimų metu (2016 m. balandžio ir birželio mėn.) sprendimas nedidinti naftos gavybos nebuvo priimtas, tad naftos kainos augimas sulėtėjo.

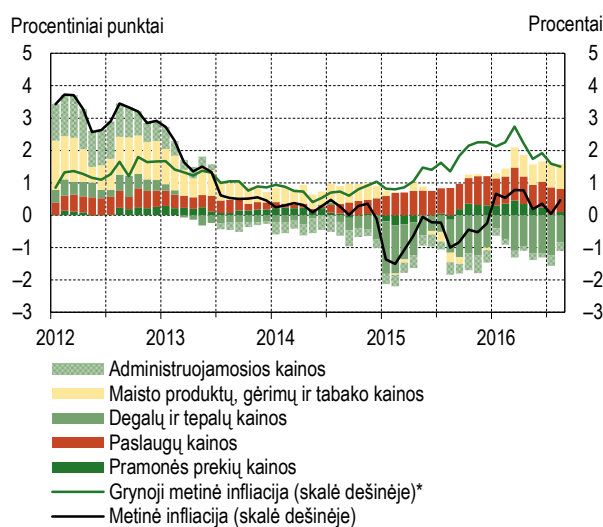
Mažą teigiamą infliaciją lėmė ir kita pasaulinių energijos žaliavų kainų veikiamą kainų grupė – administruojamosios kainos. 2016 m. sulėtėjo šilumos energijos, dujų ir elektros kainų metinis kritys. Kaip ir 2015 m., didžiausią neigiamą įtaką bendrajam kainų lygiui iš administruojamųjų kainų grupės darė šilumos energija.

Bendrąją metinę infliaciją 2016 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, labiau didino ir maisto bei pramonės prekių kainų raida. Maisto kainas didino nuo 2016 m. pradžios

kylančios maisto žaliavų kainos pasaulyje – tai daro poveikį ir maisto gamintojų bei vartotojų kainoms Lietuvoje. Tiesa, nors pasaulinės maisto kainos didėja, jų lygis vis dar gerokai mažesnis nei ankstesniais metais. Maisto kainas Lietuvoje šiek tiek paveikė ir šių metų kovo mėn. padidinti akcizai apdorotam tabakui, kad būtų laipsniškai pasiektas ES nustatytas minimalus akcizo dydis, ir akcizai alkoholiniams gėrimams. Ir toliau spartėjo 2015 m. pabaigoje prasidėjęs pramonės prekių kainų metinis augimas, kuriam didelę įtaką darė drabužių ir avalynės kainų kilimas.

Paslaugų kainos gana nuosekliai kyla ir toliau – jų augimo vidurkis šių metų pirmąjį pusmetį sudarė 4,0 proc. Tai skatina jau gana ilgą laiką didėjanti vidaus paklausa, palaikoma gerėjančios padėties darbo rinkoje – didėjančio užimtumo ir kylančio darbo užmokesčio. Darbo užmokestis kyla ne tik dėl didinamo minimaliojo mėnesinio darbo užmokesčio, bet ir dėl darbuotojams palankios padėties darbo rinkoje, susijusios su tinkamos kvalifikacijos darbo jėgos stygiu. Personalo išlaidos paslaugų sektoriuje sudaro kur kas didesnę nei kituose sektoriuose visų gamybos išlaidų dalį, todėl šis sektorius yra gerokai jautresnis darbo užmokesčio pokyčiams. Nemaža dalis paslaugų sektoriaus dirbančiųjų gauna minimalų darbo užmokestį, o tai irgi prisideda prie didesnio spaudimo darbo sąnaudoms šiame sektoriuje.

4 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

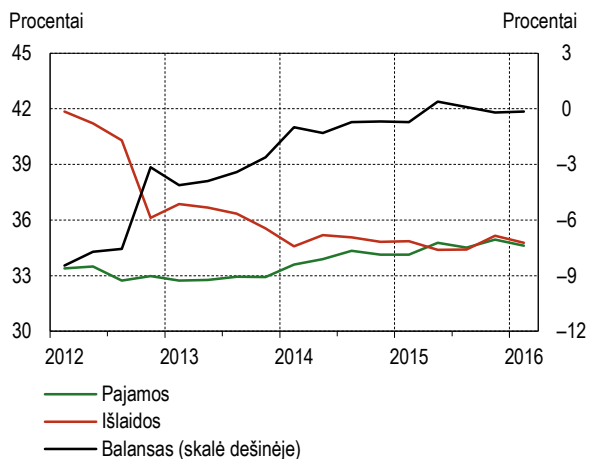
* SVKI, neįskaitant maisto, degalų ir tepalų bei administruojamųjų kainų pokytis.

Metinė infliacija artimiausiu metu ir toliau bus maža teigiama: tokią kainų raidą 2016 m. antrąją pusę palaikys nukritusios energijos ir po truputį kylančios ne energijos kainos. Tačiau tikėtina, kad kitąmet pasaulinės energijos žaliavų kainos bus didesnės nei šiemet, tad energija vartotojams nebepigs. Ne energijos kainos turėtų kilti sparčiau nei 2016 m., skatinamos, be kita ko, ir didėjančių maisto žaliavų kainų. Taigi 2017 m. infliacija bus teigiama ir maždaug 1 proc. didesnė už 2016 m. infliaciją.

Valdžios sektoriaus finansai

2016 m. pirmąjį pusmetį valdžios sektoriaus balansas buvo teigiamas – pertekliaus ir BVP santykis sudarė 0,4 proc. Per metus perteklius paaugo 0,1 proc. punkto, daugiausia dėl didesnio valdžios sektoriaus pajamų ir BVP santykio. Tačiau valdžios sektoriaus institucinių sektorių padėtis gerokai skyrėsi. Matyti, kad valdžios sektoriaus balansą labiausiai pagerino išnykęs centrinės valdžios deficitas ir užtelėjęs vietinės valdžios balanso perteklius. Šių posektorių balansams teigiamą įtaką darė gera darbo rinkos padėtis: kylantis darbo užmokestis ir didėjantis užimtųjų skaičius. Dėl to sparčiai padidėjo pajamos iš tiesioginių mokesčių ir socialinės įmokos. Vietinės valdžios pajamų surinkimą padidino ir administraciniai pasikeitimai – nuo 2016 m. pradžios padidinta savivaldybėms tenkanti gyventojų pajamų mokesčio dalis. Vis dėlto 2016 m. pirmąjį pusmetį socialinės apsaugos fondų balansas pablogėjo. Tam didžiausią įtaką darė socialinių įmokų padidėjimą beveik nusvėręs neigiamas mažesnių gautų kapitalo pervedimų poveikis.

5 pav. Valdžios sektoriaus pajamos, išlaidos ir balansas
(keturių ketvirčių slenkamosios sumos, palygintos su BVP)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2016 m. pirmąjį pusmetį valdžios sektoriaus pajamų ir BVP santykis, apskaičiuotas kaip keturių ketvirčių slenkamoji suma, per metus padidėjo 0,1 proc. punkto – iki 35,0 proc. Kaip ir praėjusiais metais, valdžios sektoriaus pajamas šiuo laikotarpiu labiausiai padidino su augančia vidaus paklausa susijusios pajamų grupės – tiesioginiai ir netiesioginiai mokesčiai, socialinės įmokos. Jos didėjo dėl nemenkai kilusio darbo užmokesčio ir užimtųjų skaičiaus. Pastarieji veiksniai darė teigiamą įtaką namų ūkių vartojimo išlaidoms, kurios kartu su vienkartiniais veiksniais – nuo 2016 m. kovo 1 d. padidintais apdoroto tabako ir alkoholinių gėrimų akcizų tarifais – sudarė sąlygas didėti ir valdžios sektoriaus pajamoms iš netiesioginių mokesčių. Tačiau šį teigiamą poveikį valdžios sektoriaus pajamoms nusvėrė ypač stipriai kritusios pajamos iš kapitalo pervedimų. Kryčiui didžiausią įtaką darė sumenkusios VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ pajamos iš bankrotų administravimo, taip pat sumažėjusi gauta ES struktūrinė parama dėl lėtai didėjančio naujosios 2014–2020 m. ES finansinės perspektyvos lėšų panaudojimo.

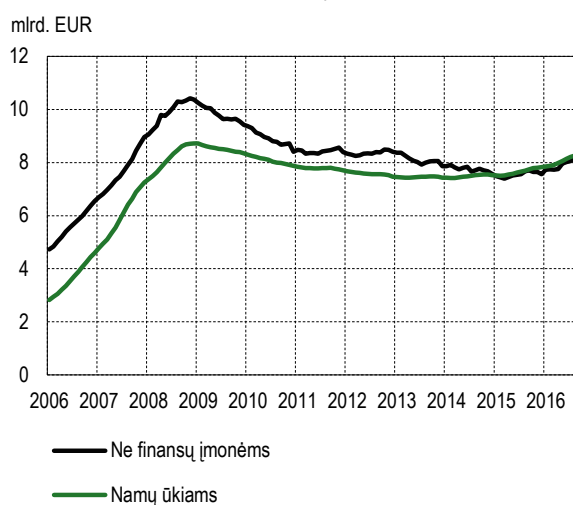
Pastarasis veiksnys turėjo įtakos ir valdžios sektoriaus išlaidų raidai, nes dėl mažesnių ES lėšų valdžios sektoriaus investicijos 2016 m. pirmąjį pusmetį sudarė tik maždaug pusę sumos, išleistos per 2015 m. tą patį laikotarpį. Visų valdžios sektoriaus išlaidų ir BVP santykis, apskaičiuotas kaip keturių ketvirčių slenkamoji suma, 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo toks pats, kaip prieš metus ir sudarė 34,5 proc. Be kritusių valdžios sektoriaus investicijų, išlaidas taip pat mažino kritusios kapitalo pervedimų išlaidos ir palūkanų mokėjimai. Kapitalo pervedimus sumažino nunykęs lėšų poreikis Konstitucinio Teismo sprendimams įgyvendinti, o palūkanų mokėjimai krito dėl mažų palūkanų aplinkoje refinansuojamų brangesnių anksčiau išleistų obligacijų emisijų. Buvo ir valdžios sektoriaus išlaidas didinančių veiksnių, svarbiausi iš jų – gausesnės socialinės išmokos ir dosnesnis atlygis darbuotojams. Pastarasis didėjo dėl nuo metų pradžios padidintos minimalios mėnesinės algos, taip pat dėl praėjusių metų sprendimo padidinti atlyginimus mažiausią uždarbį gaunantiems valstybės tarnautojams. Pagrindinės gausesnių socialinių išmokų priežastys buvo nuo 2016 m. pradžios padidintos pensijos ir didesnės draudžiamosios pajamos, darančios įtaką socialinio draudimo pašalpa ir kitų socialinio draudimo išmokų dydžiams.

Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis per 2016 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 2,6 proc. punkto ir sudarė 40,4 proc. Daugiausia šį kryptį lėmė didelės obligacijų emisijos išpirkimas, kuriam panaudotos 2015 m. antrąjį pusmetį pasiskolintos lėšos. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenimis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės grynasis skolinimasis 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo neigiamas: iš viso pasiskolinta 0,6 mlrd., o gražinta – 1,4 mlrd. Eur. Makroekonominis požiūris neigiamas ir už valdžios sektoriaus pirminį deficitą absoliučiaja verte didesnis grynasis skolinimasis 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo vienintelis valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykį mažinęs veiksnys. Skirtumas tarp vidutinės už skolą mokamos palūkanų normos ir ekonomikos augimo tempo jau aštuonis ketvirčius iš eilės buvo teigiamas, todėl nebuvo galimybių dar sparčiau sumažinti skolos ir BVP santykį, pasinaudojant ekonomikos aktyvumo augimu.

Ekonomikos finansavimas

2016 m. pirmąją pusę, palyginti su 2015 m. tuo pačiu laikotarpiu, ne finansų įmonės ir namų ūkiai skolinosi aktyviau. PFĮ paskolų portfelis¹ 2016 m. rugpjūčio mėn. buvo 7,2 proc. didesnis nei prieš metus – tai daug spartesnis augimas, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, kai paskolų portfelis didėjo tik 1 proc. Prie paskolų portfelio augimo prisidėjo padidėję tiek ne finansų įmonių paskolų, tiek paskolų namų ūkiams portfeliai. Aktyviau skolinantis iš kredito įstaigų leido didėjančios įmonių pajamos, santykinai žemas finansinis svetas ir šiek tiek augęs verslo pasitikėjimas ekonomika, o gyventojams – sparčiai didėjusios darbo pajamos. Be to, tiek paskolų verslui, tiek paskolų namų ūkiams portfeliai vis dar yra maži, palyginti su finansų krizės pradžia 2008 m., todėl spartų procentinį augimą lemia ir žemos bazės efektas. Vis dėlto, įmonių ir namų ūkių skolinimosi aplinkos pokyčiai išsiskyrė. Įmonių už paskolas mokamos palūkanos mažėjo, be to, pagerėjo nekaininės bankų skolinimo sąlygos. O namų ūkių už naujas paskolas mokamos palūkanos šiek tiek didėjo bei prastėjo nekaininės skolinimosi sąlygos.

6 pav. Kredito privačiajam ne finansų sektoriui portfeliai

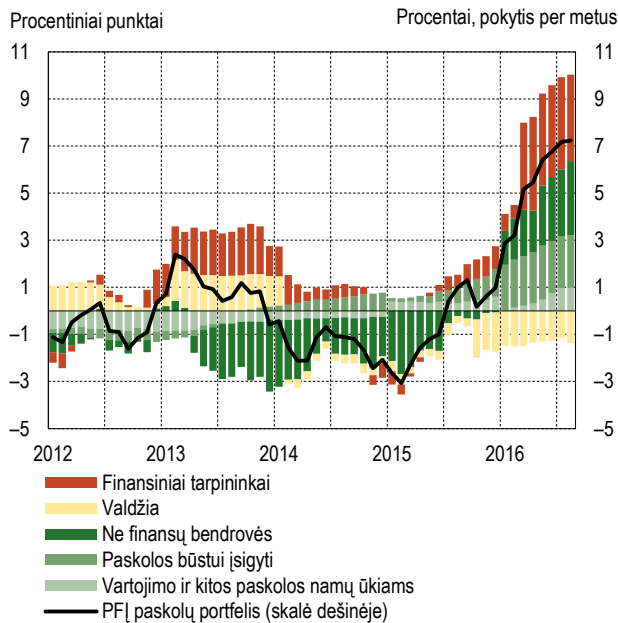

Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.
Pastaba: Nominalieji duomenys.

Paskolų, suteiktų namų ūkiams, portfelis 2016 m. rugpjūčio mėn., palyginti su praėjusių metų rugpjūčio mėn., paaugo 7,3 proc., nors prieš metus augimas siekė tik 2,3 proc. Spartesniau šių paskolų portfelio augimui netrukė ir prasčiau namų ūkių vertinama finansinė padėtis ir mažesnis jų pasitikėjimas ekonomika. Paskolų portfelio augimo paspartėjimą skatino daugiau kylantis atlygis už darbą, žema palūkanų normų aplinka ir santykinai aukštas būsto atsiperkamumo lygis, palyginti su kitomis namų ūkiams lengvai prieinamomis investavimo priemonėmis. Namų ūkiai noriai skolinasi tiek būstui įsigyti, tiek vartojimui ir kitoms reikmėms. Paskolų būstui įsigyti portfelis paaugo 6,5, o paskolų vartojimui ir kitoms reikmėms – net 10,7 proc. Panašu, kad namų ūkių skolinimasis turėtų didėti ir artimiausioje ateityje. Tam sąlygas sudaro jau minėtas spartus darbo pajamų augimas bei santykinai nedidelis namų ūkių finansinių įsipareigojimų ir finansinio turto santykis, kuris šių metų antrąjį ketvirtį siekė 38 proc. (palyginti su 2009 m. antruoju ketvirčiu, šis rodiklis buvo aukščiausio lygio ir sudarė 50 %). Be to, būsto įperkamumo lygis tebėra vienas palankiausių namų ūkiams per visą šio rodiklio matavimo istoriją, o būstą įsigyti ketinančių namų ūkių dabar, palyginti su praėjusiais metais, yra nedaug mažiau. Taip pat gausėja namų ūkių, manančių, kad yra tinkamas metas įsigyti didesnius pirkinius, ir didėja suma, kurią ketinama skirti tokiems pirkiniais. Stambūs pirkiniai prisideda prie bankų paskolų portfelio augimo, nes jie finansuojami ir iš skolintų lėšų.

¹ Šiame skirsnyje, vertinant paskolų kaitą Lietuvoje, naudojami koreguoti Lietuvos banko parengti statistinės atskaitomybės duomenys (plačiau apie tai skaitykite 2014 m. gruodžio mėn. Lietuvos banko parengtos Lietuvos ekonomikos apžvalgos antrame priede), jie gali skirtis nuo priežiūros tikslais renkamų duomenų.

7 pav. PFĮ paskolų portfelio kaita

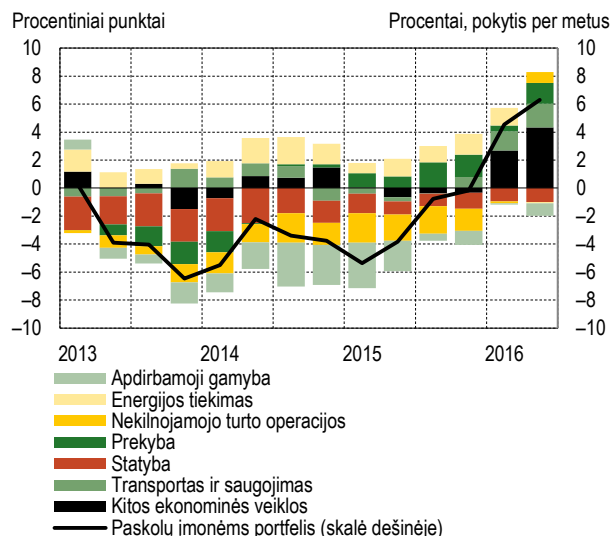
Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: PFĮ balanso statistikos duomenys, pakoreguoti dėl techninių veiksnių.

2016 m. padidėjo verslui suteiktų paskolų portfelis. Paskolų ne finansų įmonėms portfelis 2016 m. rugpjūčio mėn., palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, paaugo 7,3 proc. Prie paskolų portfelio verslui didėjimo reikšmingai prisidėjo dviejų stambių paskolų suteikimas elektros perdavimo operatoriui praėjusių metų antrąją pusę ir telekomunikacijų bendrovei šių metų pradžioje. Be šių dviejų paskolų, paskolų portfelis verslui padidėjo 4,3 proc. Prie šio augimo daugiausia prisidėjo prekybos bei transporto ir saugojimo sektoriai, paskolas naudoję apyvartinėms lėšoms bei transporto parkui atnaujinti ir plėtrai. Paskolų portfeliai šiems sektoriams per metus iki 2016 m. antrojo ketvirčio pabaigos augo atitinkamai 7,1 ir 36,0 proc. Bendrovių investicijos į transporto priemones atsispindi ir lizingo įmonių veikloje. Reikšmingai didėja įsigijimų finansavimas naudojantis lizingo bendrovių paslaugomis. Lietuvos lizingo bendrovių portfelis 2016 m. antrąjį ketvirtį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, padidėjo 27,9 proc. Tikėtina, kad paskolų portfelis verslui tiek PFĮ, tiek lizingo bendrovėse ir toliau didės. Tokią tendenciją skatina žema palūkanų normų aplinka ir santykinai žemas verslo įsiskolinimo lygis, kurio augimą pristabdo auganti įmonių nuosavybė. 2016 m. antrąjį ketvirtį įmonių finansinis svertas sudarė 39 proc.

Po 2009 m. ekonominio nuosmukio, skolinimas verslui sparčiau auga tik pirmus metus, tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad iš Lietuvos bankų ir lizingo bendrovių paskolų statistikos matyti tik dalis skolinimosi šaltinių, ypač kai yra finansuojami stambūs projektai. Pavyzdžiui, 2015 m. vien Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas suteikė 474 mln. Eur paskolų – beveik šešis kartus daugiau nei 2014 m. Daugiausia paskolų buvo suteikta infrastruktūros, transporto, energetikos bei mažų ir vidutinių įmonių projektams. Tokia suma praėjusių metų pabaigoje būtų sudariusi 6,3 proc. ne finansų įmonių paskolų portfelio. Paskolas Lietuvoje vykdomiems projektams taip pat teikia Šiaurės investicijų bankas ir Europos investicijų bankas. Be to, PFĮ statistika nerodo užsienio šalių komercinių bankų, kurie neturi filialų Lietuvoje, Lietuvos įmonėms teikiamų paskolų.

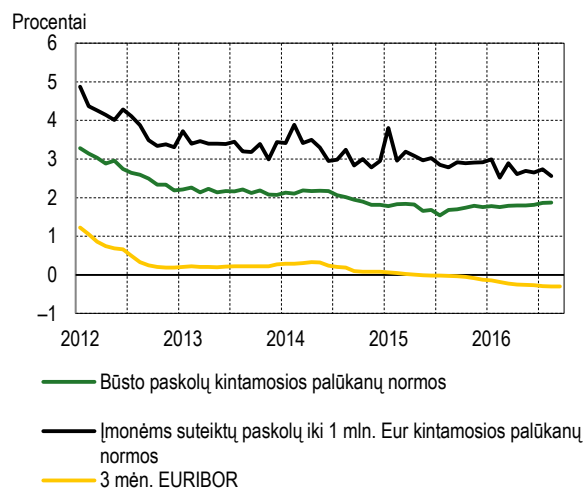
8 pav. Paskolos ne finansų įmonėms pagal ekonominės veiklos rūšis

Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2016 m., palyginti su 2015 m., tarpbankinės palūkanų normos, kurios dažnai lemia paskolų kainų pokyčius, sumažėjo. Vis dėlto, tuo pačiu laikotarpiu suteiktų naujų paskolų namų ūkiams ir įmonėms vidutinių palūkanų normų dinamika išsiskyrė. Paskolų įmonėms iki 1 mln. Eur (mažesnių paskolų duomenys geriau atspindi skolinimosi aplinką) vidutinė kintamųjų palūkanų norma sumažėjo 0,2 proc. punkto – iki 2,6 proc. Verslo paskolų palūkanų normų mažėjimą lėmė kritusios tarpbankinės palūkanų normos ir sumažėjusi bankų marža. Vidutinė 12 mėn. paskolų būstui įsigyti kintamųjų palūkanų norma šiek tiek pakilo ir siekė 1,9 proc. Viena iš palūkanų normos padidėjimo priežasčių buvo bankų pradėta taikyti nulinė bazinė palūkanų norma, jei tarpbankinės palūkanų normos yra neigiamos, o tai stabdo tolesnį paskolų kainų mažėjimą. Išsiskyrė ir nekaininių bankų skolinimo sąlygų privačiajam ne finansų sektoriui pokyčiai. 2016 m. liepos mėn., palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, skolinimo sąlygos namų ūkiams buvo griežtesnės. O ne finansų sektoriaus įmonėms skolinimo sąlygos tuo pačiu laikotarpiu truputį pagerėjo.

9 pav. Paskolų palūkanų normų kaita

Šaltiniai: ECB ir Lietuvos bankas.

II. PAGRINDINĖS LIETUVOS BANKO FUNKCIJOS

Dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant Eurosistemos pinigų politiką

Eurosistemos pinigų politikos sprendimai

Lietuvai tapus devynioliktąja euro zonos nare, Lietuvos bankas dalyvauja priimant ir įgyvendinant euro zonos pinigų politikos sprendimus. Lietuvos banko valdybos pirmininkas – ECB valdančiosios tarybos narys, o mūsų šalies centrinio banko atstovai dalyvauja euro zonos sudėties ECBS komitetuose ir darbo grupėse.

Eurosistemos, kurią sudaro euro zonos valstybių narių NCB ir ECB, pagrindinis tikslas yra palaikyti kainų stabilumą. Valdančioji taryba apibrėžia tikslą kaip metinį euro zonos SVKI pokytį, kuris vidutiniu laikotarpiu yra ne didesnis kaip 2 proc., bet artimas šiam lygiui. Tokiu tikslu siekiama apsaugoti euro zonos visuomenę ne tik nuo didesnės infliacijos, bet ir nuo ūkiui ne mažiau žalingos defliacijos pinigų sąjungoje ar atskirose jos dalyse, atsižvelgiant į tebesančius kainų lygio ir kaitos skirtumus tarp atskirų euro zonos šalių.

Vykdydama pinigų politiką, Eurosistema derina centralizuotą sprendimų priėmimą bei koordinavimą ir decentralizuotą jų vykdymą. Euro zonos valstybių NCB ir ECB bendradarbiauja komitetuose ir darbo grupėse rengdami Valdančiąją tarybą siūlymus dėl bendrosios pinigų politikos. Valdančioji taryba, kurią sudaro euro zonos valstybių NCB valdytojai ir ECB vykdomoji valdyba, bendru sutarimu priima pinigų politikos sprendimus. Koordinuojant ECB, šiuos sprendimus kiekvienoje euro zonos valstybėje paprastai įgyvendina tos šalies nacionalinis centrinis bankas, taikydamas suderintą pinigų politikos priemonių paketą. Išimtiniais atvejais tam tikras pinigų politikos priemones įgyvendina ir ECB. Koordinuojamas decentralizuotas Eurosistemos pinigų politikos operacijų vykdymas užtikrina jų prieinamumą kiekvienos euro zonos šalies kredito įstaigoms.

2016 m. Eurosistema, atsižvelgdama į sulėtėjusią tarptautinės ekonomikos plėtrą, sumažintas augimo ir infliacijos prognozes bei padidėjusias makroekonominės rizikas, sustiprino skatinamąją bendrosios pinigų politikos pobūdį. 2016 m. kovo mėn. Valdančioji taryba nutarė pagal išplėstinę TPP per mėnesį vidutiniškai superkamų viešojo ir privačiojo sektorių SVP apimtį nuo balandžio mėn. padidinti nuo 60 iki 80 mlrd. Eur. Valdančioji taryba dar labiau sumažino ECB palūkanų normas: neigiamą indėlių galimybės palūkanų normą, taikomą kredito įstaigų atsargų pertekliui, sumažino nuo –0,3 iki –0,4 proc., PRO palūkanų normą – nuo 0,05 proc. iki nulio, o ribinio skolinimosi palūkanų normą – nuo 0,30 iki 0,25 proc. Be to, nutarta organizuoti naują dar patrauklesnių sąlygų TITRO seriją (TITRO II). 2016 m. birželio mėn. baigta pirmoji TITRO serija ir pradėta TITRO II, o išplėstinę TPP papildyta nebankinių bendrovių obligacijų supirkimu.

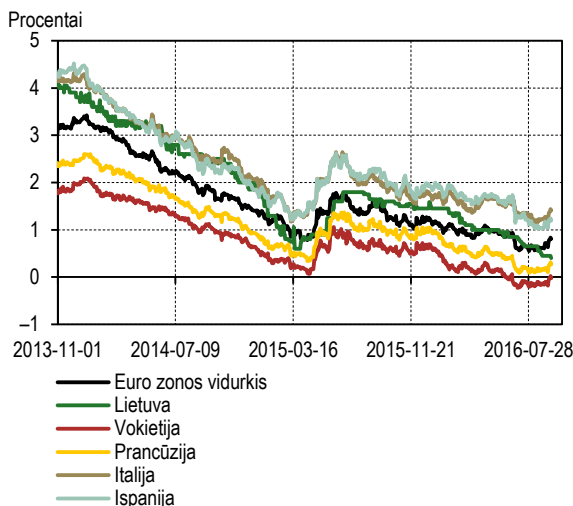
Kaip ir anksčiau, Eurosistema ketina tęsti išplėstinę TPP bent iki 2017 m. kovo pabaigos, o jei bus poreikis, ir ilgiau. Išplėstinės TPP bendra apimtis per planuojamus 25 pirkimo mėnesius – 1,74 trln. Eur, ji Eurosistemos balansą padidins 2,3 karto. Galutinė išplėstinės TPP pabaigos data priklausys nuo to, kaip pavyks įgyvendinti šiai programai keliamą tikslą – grįžti prie tvaraus infliacijos lygio, atitinkančio pagrindinį pinigų politikos tikslą². Išplėstinę TPP dažnai vadinama Eurosistemos kiekybinio skatinimo programa. Primename, kad ji pradėta vykdyti 2015 m. kovo mėn., kai Eurosistema, šalia investicinio reitingo privačiojo sektoriaus padengtųjų obligacijų ir turtu užtikrintų VP supirkimo, pradėjo supirkinėti ir euro zonos viešojo sektoriaus – vyriausybės, kai kurių agentūrų bei Europos institucijų (pvz., Europos stabilumo mechanizmo, Europos investicijų banko ir kt.) SVP eurais, kurių likutinė trukmė yra nuo 2 iki 30 m. Tai iš esmės padidino supirkimų apimtį. 2015 m. gruodžio mėn. Valdančioji taryba nusprendė praplėsti šį sąrašą, įtraukdama antrinę rinką turinčias euro zonos regionines ir vietos valdžios išleistas SVP, o emitentams išperkant pagal TPP įsigytus VP

² Išplėstinės TPP skatinamojo poveikio euro zonos ekonomikai pagrindiniai kanalai aprašyti 2016 m. balandžio mėn. Pranešime Seimui apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, p. 32.

suėjus jų terminui, – reinvestuoti pagrindines sumas. TPP nuo 2016 m. birželio mėn. papildžius nebankinių bendrovių obligacijų supirkimu, pastarasis ėmė sudaryti 8–11 proc. visos TPP mėnesio pirkimų apimtį. Didžiąją dalį (daugiau nei 80 %) pirkimų ir toliau sudaro viešojo sektoriaus SVP, kita – padengtųjų obligacijų ir turto užtikrintų VP supirkimas.

Išplėstinė TPP tiesiogiai mažino obligacijų pajamingumą ir jų sklaidą, tačiau nuo programos pradžios obligacijų pajamingumas kito nevienodai dėl įvairių veiksnių. Svyruojantys vidutinio laikotarpio lūkesčiai dėl euro zonos infliacijos, ūkio augimo ir Eurosistemos pinigų politikos pobūdžio, taip pat galimų *Brexit* pasekmių ir atskirų valstybių iššūkių veikė obligacijų pajamingumą vykdant programą.

10 pav. Euro zonos vyriausybės obligacijų eurais, artimų 10 m. trukmei, metinis pajamingumas

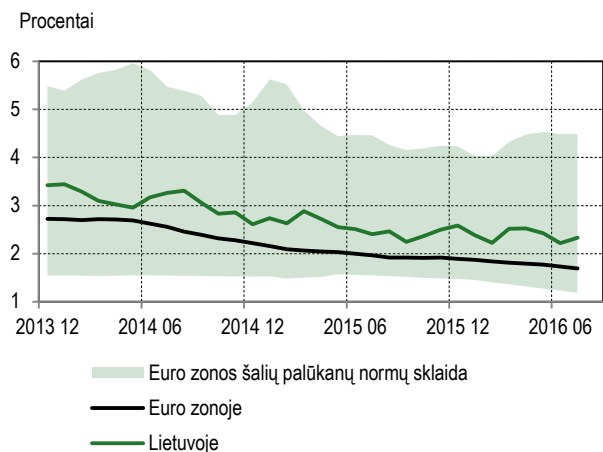

Šaltiniai: ECB ir „Thomson Reuters“.

2016 m. birželio mėn. pradėtos TITRO II suteiks kredito įstaigoms dar palankesnę ilgalaikių kredito išteklių pritraukimo alternatyvą. Planuojamos keturios operacijos, kurių kiekvienos trukmė – ketveri metai, ir jos bus vykdomos kas ketvirtį. Kredito įstaigos turės teisę skolintis iki 30 proc. paskolų likučio, turėto 2016 m. sausio 31 d., o palūkanų norma bus fiksuota visą operacijos terminą ir lygi Eurosistemos PRO palūkanų normai (ji nuo 2016 m. kovo mėn. yra lygi nuliui). Kredito įstaigoms, kurių grynasis skolinimas realiajai ekonomikai viršys ankstesnių tendencijų nulemtą lygį, bus taikoma dar mažesnė skolinimosi kaina, susieta palūkanų norma už naudojimąsi indėlių galimybe. Prognozuojama, kad tokių kredito įstaigų bus didžioji dalis. Kredito įstaigos TITRO II pasiskolintas lėšas savo iniciatyva galės gražinti prieš terminą, bet neprivalės to daryti, jeigu joms nepavyks pasiekti lengvatinėms palūkanoms gauti nustatyto skolinimo realiajai ekonomikai lygio, kaip buvo numatyta taikant pirmos serijos TITRO. Be to, kredito įstaigoms, jau dalyvaujančioms TITRO, bus leidžiama šias operacijas refinansuoti naujomis operacijomis – TITRO II.

Eurosistemos pinigų politikos priemonių rinkinys padeda užtikrinti palankias finansavimo sąlygas. Per 2015 ir 2016 m. naujų paskolų ne finansų įmonėms palūkanų normų svertinis vidurkis euro zonoje sumažėjo 0,5, o skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios vidutinės palūkanų normos atskirose valstybėse – 0,8 proc. punkto. Per tą patį laikotarpį naujų būsto paskolų palūkanų normų svertinis vidurkis sumažėjo 0,5, o skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios vidutinės palūkanų normos atskirose valstybėse – 0,6 proc. punkto. Lietuvoje per šį laikotarpį naujų paskolų ne finansų įmonėms palūkanų normų vidurkis sumažėjo 0,4 proc. punkto, o būsto paskolų ir toliau buvo panašaus lygio.

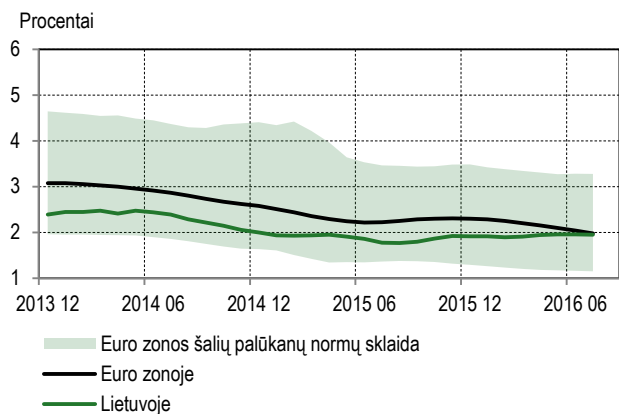
11 pav. PFĮ naujų paskolų ne finansų įmonėms vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: 3 mėn. slenkamasis vidurkis. Graikijos palūkanų normos neįtrauktos dėl išskirtinės ekonominės situacijos šioje valstybėje.

12 pav. PFĮ naujų būsto paskolų vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

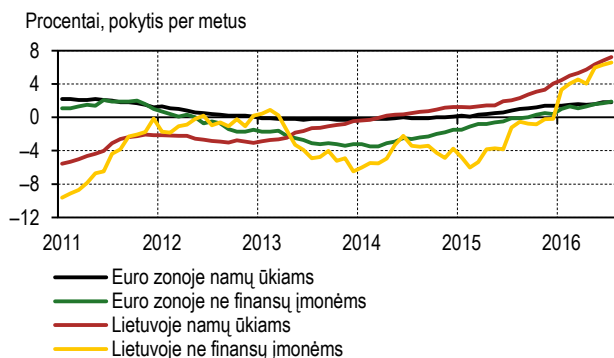
Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: 3 mėn. slenkamasis vidurkis. Graikijos palūkanų normos neįtrauktos dėl išskirtinės ekonominės situacijos šioje valstybėje.

Eurosistemos skatinamąją pinigų politika užtikrinamos palankios finansavimo sąlygos skatina euro zonos realiosios ekonomikos kreditavimą. Paskolos ne finansų įmonėms euro zonoje ir būsto paskolos euro zonos namų ūkiams 2016 m. toliau didėjo: liepos mėn. metinis augimas sudarė atitinkamai 1,9 ir 1,8 proc. Lietuvoje paskolos namų ūkiams tuo pat metu padidėjo 7,2, o paskolos ne finansų įmonėms – 6,6 proc.³

³ Apie kreditavimą Lietuvoje žr. skyrių „Ekonomikos finansavimas“.

13 pav. PFĮ paskolų namų ūkiams ir ne finansų įmonėms likučių kaita euro zonoje ir Lietuvoje

Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: paskolų pokyčiai koreguoti pašalinant paskolų pavertimo vertybiniais popieriais, perdavimo ir perėmimo, PFĮ bankrotų ir susijungimų įtaką. Šie duomenys gali skirtis nuo priežiūros tikslais renkamų bankų paskolų duomenų.

Susilpnėjus besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių bei kai kurių kitų prekybos partnerių valiutoms ir susilpnėjus Federalinio rezervo sistemos palūkanų didinimo lūkesčiams, euro realusis efektyvusis kursas⁴ nuo 2015 m. antrojo ketvirčio stiprėjo, bet 2016 m. rugpjūčio mėn., palyginti su 2014 m. kovo mėn. (kai buvo įgijęs didžiausią vertę per pastaruosius metus), buvo 9 proc. mažesnis. Lietuvos nacionalinės valiutos (iki 2015 m. pradžios lito, vėliau euro) realusis efektyvusis kursas 2016 m. rugpjūčio mėn., palyginti su 2014 m. gruodžio mėn. (kai buvo didžiausios vertės per laikotarpį nuo 2011 m. pradžios), buvo 5 proc. mažesnis.

Lietuvos bankas prognozuoja, kad Eurosistemos skatinamoji pinigų politika Lietuvos ekonomiką teigiamai veikia daugiausia per eksportuojantįjį sektorių dėl didesnės euro zonos paklausos ir sumažėjusio euro kurso, jie mūsų šalies eksportui suteikia daugiau galimybių. Vertinama, kad skatinamoji pinigų politika 2016 ir 2017 m. mūsų šalies realiojo BVP augimą padidins atitinkamai 0,4 ir 0,3 proc. punkto.

Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas euro zonoje ir Lietuvoje

Siekdama įgyvendinti savo tikslus, Eurosistema disponuoja įvairiomis pinigų politikos priemonėmis, kurios apima atvirosios rinkos operacijas, nuolatines galimybes ir privalomąsias atsargas.

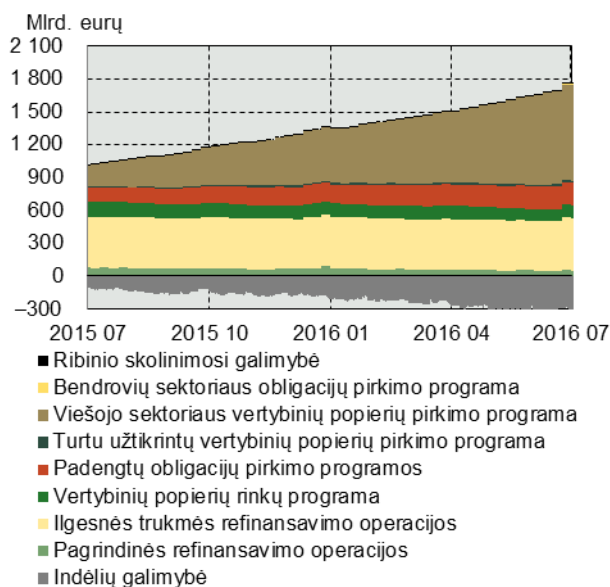
Atvirosios rinkos operacijos

Eurosistema 2016 m. pirmąjį pusmetį konkurso būdu iš viso įvykdė 61 atvirosios rinkos operaciją. Pasinaudamos šiomis priemonėmis, Eurosistemos sandorių šalys 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje buvo pasiskolinusios 53,05 mlrd. Eur per pagrindines refinansavimo operacijas ir 486,80 mlrd. Eur per ilgesnės trukmės, įskaitant ir tikslines, refinansavimo operacijas.

Eurosistema nuo 2015 m. kovo mėn. įgyvendina išplėstinę TPP. Nuo 2016 m. kovo mėn. pagal papildytą išplėstinę TPP, apimančią trečiąją padengtų obligacijų pirkimo programą, turtu užtikrintų vertybinių popierių pirkimo programą, bendrovių sektoriaus obligacijų pirkimo programą ir viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programą, Eurosistema kas mėnesį perka VP už 80,0 mlrd. Eur. Eurosistema, vykdydama išplėstinę TPP, VP portfelį, laikomą pinigų politikos tikslais, per 2016 m. pirmąjį pusmetį padidino 404,9 mlrd. Eur – iki 1 208,0 mlrd. Eur.

⁴ Euro realusis efektyvusis kursas apskaičiuotas įvertinus infliacijos skirtumus 38 pagrindinių euro zonos prekybos partnerių atžvilgiu.

14 pav. Eurosistemos likvidumo didinimo ir mažinimo pinigų politikos operacijos

Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Nuolatinės galimybės

Eurosistemos sandorių šalys, pasinaudamos indėlių galimybe, kuriai taikyta neigiama palūkanų norma (0,3 % nuo 2016 m. pradžios ir 0,4 % nuo 2016 m. kovo 16 d.), 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje NCB laikė 324,92 mlrd. Eur vertės vienos nakties indėlių. Ribinio skolinimosi galimybe, kuriai taikyta 0,30 proc. nuo 2016 m. pradžios ir 0,25 proc. nuo 2016 m. kovo 16 d. palūkanų norma, nagrinėjamu laikotarpiu tai pat naudotas: didžiausia pasiskolinata suma – 2,36 mlrd., mažiausia – 0,002 mlrd. Eur.

Privalomosios atsargos

Privalomųjų atsargų vidutinis dydis 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo 114,40 mlrd. Eur. Per pusmetį, augant privalomųjų atsargų bazei, Eurosistemos kredito įstaigų privalomosios atsargos padidėjo truputį daugiau negu 2 proc. – nuo 113,29 mlrd. iki 115,84 mlrd. Eur.

Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas Lietuvoje

Atvirosios rinkos operacijos

Lietuvos banko sandorių šalys 2016 m. pirmąjį pusmetį dalyvavo tiek pagrindinėse, tiek ilgesnės trukmės, tiek ir tikslinėse refinansavimo operacijose. Pasinaudamos šiomis priemonėmis, sandorių šalys 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje buvo pasiskolinusios 0,32 mlrd. Eur.

Lietuvos bankas kartu su kitais Eurosistemos NCB vykdė viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programą. Lietuvos bankas, kaip viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programos dalyvis, perka Lietuvos Respublikos VVP ir Europos viršvalstybinių institucijų obligacijas. Nacionaliniams centriniams bankams tenkanti nupirkti dalis apskaičiuojama pagal įnašą į ECB kapitalą. 2016 m. pirmąjį pusmetį per mėnesį Lietuvos bankas VP pirkė vidutiniškai už 320 mln. Eur. Lietuvos banko pinigų politikos tikslais įsigytų euro zonos rezidentų VP vertė 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje pasiekė 4,4 mlrd. Eur. Eurosistema buvo įsigijusi 1,8 mlrd. Eur vertės Lietuvos Respublikos VVP.

Nuolatinės galimybės

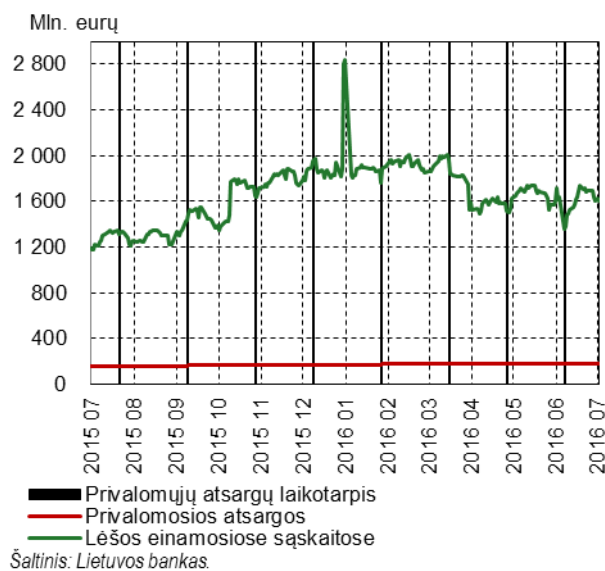
Per 2016 m. pirmąjį pusmetį indėlių galimybe, kuriai taikyta neigiama (0,3 % nuo 2016 m. pradžios ir 0,4 % nuo 2016 m. kovo 16 d.) palūkanų norma, sandorių šalys nesinaudojo. Ribinio skolinimosi galimybe, kuriai taikyta 0,30 proc. nuo 2016 m. pradžios ir 0,25 proc. nuo 2016 m. kovo 16 d. palūkanų norma, nagrinėjamu laikotarpiu naudojosi: didžiausia pasiskolinata suma – 0,67 mln., mažiausia – 0,03 mln. Eur.

Privalomosios atsargos

Nuo 2016 m. pirmojo pusmečio privalomųjų atsargų lygis reikšmingai nesikeitė – vidutinis dydis buvo 175,62 mln Eur. Per pusmetį, augant privalomųjų atsargų basei, kredito įstaigų privalomosios atsargos padidėjo truputį daugiau negu 6,5 proc. – nuo 169,84 mln. iki 180,97 mln. Eur.

Pažymėtina, kad 2016 m. pradžioje Eurosystema už perteklines privalomasias atsargas taikė neigiamą 0,3, o nuo 2016 m. kovo 16 d. – 0,4 proc. palūkanų normą. Tačiau rinkos trumpalaikės palūkanų normos euro zonoje taip pat buvo reikšmingai neigiamos ir neskatino investuoti susikaupusį atsargų perteklių.

15 pav. Bankų atsargų eurais Lietuvos banke raida
(nuo 2015 07 01 iki 2016 07 01)

Finansų rinkos priežiūra

Priežiūros kryptys

Lietuvos bankas yra atsakingas už visos finansų rinkos priežiūrą. Vykdomos rinkos dalyvių riziką ribojančios ir finansinių paslaugų teikimo priežiūros tikslas – užtikrinti, kad finansų rinka veiktų patikimai ir efektyviai, plėtotųsi darniai, kad rinkos dalyviai elgtųsi atsakingai, o vartotojai priimtų racionalius sprendimus.

Toliau vykdoma kredito unijų sektoriaus reforma, kurios tikslas – skatinti tvarią kredito unijų plėtrą, bendruomenių, smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimą, siekti, kad kredito unijos taptų svaria alternatyva komerciniams bankams. Patvirtinti naujieji Kredito unijų bei Centrinų kredito unijų įstatymai, kuriuose numatyta, kad iki 2018 m. sausio 1 d. visos įstatymų reikalavimus atitinkančios ir kooperatiniais pagrindais veikti apsisprendusios kredito unijos taps centrinių kredito unijų narėmis. Iki 2016 m. pabaigos turi būti atlikta išsami, nepriklausoma ir standartizuota veikiančių kredito unijų turto kokybės peržiūra (angl. *asset quality review*, AQR), kurią, planuojama, atliks viešą konkursą laimėję nepriklausomi vertintojai. Šio vertinimo tikslas – nustatyti kredito unijų finansinę padėtį dar prieš susijungimą ir užtikrinti šios sistemos gyvybingumą ir patikimumą. Tos kredito unijos, kurioms po turto vertinimo trūks kapitalo, turės vienų metų laikotarpį trūkumams pašalinti.

Patvirtinus Bankų įstatymo pakeitimo įstatymą, atsirado galimybė steigti specializuotus bankus. Toks bankas gali priimti indėlius, skolinti pinigus, užsiimti lizingo paslaugomis, finansiniu tarpininkavimu, valiutos keitimu, teikti kitas finansines paslaugas, jo minimalus įstatinis kapitalas turėtų siekti 1 mln. Eur. Tikimasi, kad tokių kredito įstaigų įteisinimas padidins konkurenciją finansų rinkoje, nes steigti banką ir plėtoti jo veiklą tampa lengviau. Be to, persitvarkyti į specializuotą banką galės ir kredito unijos, nenorinčios jungtis į centrinę kredito uniją. Tokioms kredito unijoms bus suteiktas 5 m. pereinamasis laikotarpis, kad jos pasiektų minimalią reikalaujamą nuosavo kapitalo ribą.

Igyvendinant 2014 m. viduryje priimtą Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvą 2014/59/ES (BGPD) (ja nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema), parengti reikalingi sprendimai, įgyvendinantys Europos bankininkystės institucijos (EBI) gaires dėl gaivinimo planų turinio, dėl įvairių scenarijų, dėl minimalių kiekybinių ir kokybinių gaivinimo plano rodiklių, kuriuos įstaigos turėtų įtraukti į gaivinimo planus, ir kitas, su gaivinimo planų reikalavimais susijusias EBI gaires. Lietuvos banko interneto svetainėje paskelbtas visas teisės aktų, susijusių su BGPD įgyvendinimu, paketas. Vykdydami teisės aktuose nustatytus reikalavimus, bankai pateikė atnaujintus gaivinimo planus, Priežiūros tarnyba intensyviai juos analizuoja, teikia pastabas dėl tolesnio tobulinimo ir rengiasi vertinti pertvarkymo institucijos rengiamus pertvarkymo planus.

Lietuvos banko parengtas Lietuvos Respublikos kredito, susijusio su nekilnojamoju turto, įstatymo, įgyvendinančio Direktyvą 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, projektas pateiktas Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Šiuo projektu taip pat įgyvendinti nacionaliniai pasiūlymai dėl teisinio reguliavimo tobulinimo būsto kreditų teikimo srityje. Projekte numatoma, kad minėtos direktyvos nuostatos bus perkeltos į Lietuvos teisę išplečiant direktyvos taikymo sritį visoms kredito sutartims, užtikrintoms ne tik būsto, bet ir kitokio nekilnojamojo turto įkeitimu, taip pat nustatyti kiti reikalavimai, užtikrinsiantys didesnę įstatymu reguliuojamų teisinių santykių atitiktį vartotojų interesams (ikisurtinės informacijos pateikimo standartai, siejimo su kitais finansiniais produktais ir paslaugomis draudimas, išankstinio kredito gražinimo mokesčio ribojimas ir kt.).

Igyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateiktus pasiūlymus dėl reguliavimo priemonių, paskatinsiančių alternatyvių smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimo priemonių naudojimą, parengtas Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo projektas. Jis pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui. Įstatymo projektu kuriamas teisinis aiškumas subjektams, norintiems verstis sutelktinio finansavimo veikla, – įtvirtinamos vertimosi šia veikla sąlygos ir reikalavimai, taip pat numatytos būtinos investuotojų interesų apsaugos priemonės bei priežiūros institucijos teisės ir pareigos, vykdančios sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos priežiūrą.

Ir toliau Lietuvos bankas itin daug dėmesio skyrė vartojimo kredito davėjų veiklos priežiūrai – vykdomi tiksliniai vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo atitikties teisės aktų reikalavimams tyrimai, šių subjektų reklamos stebėseną, tiriami gauti vartotojų skundai, nagrinėjami Vartojimo kredito įstatymo pažeidimo atvejai. Lietuvos banko dažniausiai nustatomi pažeidimai susiję su netinkamai atliktu vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimu ir atsakingojo skolinimo principų nesilaikymu.

Finansų rinkos dalyviai ir jų priežiūra

Bankai

2016 m. pirmąjį pusmetį bankų veikla buvo pelninga, didėjo pajamos iš pagrindinių turto straipsnių, o veikla toliau buvo efektyvinama. Birželio mėn. sėkmingai baigtas mažmeninės bankininkystės verslo perleidimo sandoris tarp *Danske bank A/S* Lietuvos filialo ir „Swedbank“, AB ir dar du rinkos dalyviai paskelbė apie susijungimą. Visi bankai vykdė jiems nustatytus kapitalo ir likvidumo reikalavimus. Toliau buvo stebimas bankų paskolų portfelio vertės didėjimas – didėjo tiek namų ūkių, tiek įmonių portfeliai. Nepaisant mažų palūkanų normų, bankų klientai kaip taupymo priemonę rinkosi indėlius, tačiau toliau keitėsi terminų struktūra – pirmenybė buvo teikiama einamiesiems indėliams vietoj terminuotųjų.

Bankų priežiūra

2016 m. pirmąjį pusmetį bankų sektoriaus priežiūrą Lietuvos bankas, kaip Bendro priežiūros mechanizmo dalyvis, toliau vykdė kartu su ECB. Bankų sistemos kapitalo būklė vertinama gerai – visi Lietuvoje veikiantys bankai vykdė priežiūrinius reikalavimus. Lietuvos banko vertinimu, mažiesiems bankams, kurių kapitalo pakankamumo rodikliai yra santykinai mažesni, kapitalo stiprinimo klausimas tebėra aktualus ir bankai į tai turi atsižvelgti planuodami savo veiklą.

Remiantis Lietuvoje įgyvendinta ES ketvirtąja Kapitalo reikalavimų direktyva, 2016 m. pirmąjį pusmetį atliktas keturių šalyje veikiančių bankų – AB SEB banko, „Swedbank“, AB, AB DNB banko ir UAB Medicinos banko – priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo procesas (PTVP). Kitų dviejų bankų – AB Šiaulių banko ir AB „Citadele“ banko – PTVP atliekamas antrąjį pusmetį. Šio proceso metu ne tik išsamiai

vertinama bankų veikla pagal atskiras rizikas, finansinė būklė, veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas, bet ir nustatomas papildomo kapitalo, reikalingo rizikoms pagal antrąją pakopą (toms, kurių neapima minimalūs kapitalo pakankamumo reikalavimai) padengti, poreikis. Remiantis atlikto PTVP rezultatais, Lietuvos bankas 2016 m. liepos mėn. UAB Medicinos bankui nustatė individualų kapitalo reikalavimą, siekiantį 13,9 proc., jis įsigalios nuo 2016 m. spalio 1 d. Iki tol UAB Medicinos bankui galioja 12,4 proc. kapitalo normatyvas. Lietuvos bankas anksčiau skelbė, kad AB Šiaulių bankas turi tenkinti 12,5, AB „Citadele“ bankas – 14,5 proc. bendrojo kapitalo pakankamumo koeficientą. Trims didžiausiems šalies bankams – AB SEB bankui, „Swedbank“, AB, ir AB DNB bankui – taip pat nustatyti individualūs kapitalo reikalavimai, tačiau ECB, vykdamas tiesioginę šių bankų priežiūrą, jų viešai neskelbia.

Bankų sektoriaus veikla

2016 m. liepos 1 d. Lietuvoje veikė 6 bankai ir 8 užsienio bankų filialai⁵. Birželio mėn. baigtas įgyvendinti *Danske bank A/S* Lietuvos filialo ir „Swedbank“, AB, sandoris, kuriuo pastarasis įsigijo mažmeninio verslo dalį. Konsolidacijos požymių bankų sektoriuje esama ir daugiau – rugpjūčio pabaigoje apie ketinimus vienyti pajėgas ir steigti naują Baltijos šalyse veikiančią banką paskelbė Norvegijos bankas DNB ASA ir Švedijos *Nordea Bank*, AB. Lietuvos bankas vertins sisteminės rizikos pokytį ir, tik detaliai išanalizavęs šį potencialų sandorį, teiks savo išvadą Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai, kuri priims galutinį sprendimą dėl koncentracijos. Priimdama sprendimą, Konkurencijos taryba neturi pareigos vadovautis Lietuvos banko išvada.

2016 m. pirmąjį pusmetį visi Lietuvoje veikiantys bankai su atsarga vykdė tiek minimalų bendrojo kapitalo pakankamumo reikalavimą, tiek kapitalo apsaugos rezervo reikalavimą. Bendras bankų kapitalo pakankamumo rodiklis ataskaitinio laikotarpio pabaigoje sudarė 19,3 proc. ir buvo 5,5 proc. punkto mažesnis nei 2015 m. pabaigoje. Daugiausia bendro bankų kapitalo rodiklio sumažėjimą lėmė „Swedbank“, AB, išmokėta dividendų suma. Dėl šios priežasties banko kapitalo pakankamumo rodiklis, palyginti su praėjusių metų pabaiga, sumažėjo kone perpus, tačiau vis tiek buvo didžiausias bankų sistemoje. Bankai palaikė pakankamą likvidžiojo turto atsargą nepaisant didėjusio paskolų portfelio. Likvidžiojo turto kokybė buvo labai aukšta. Visi šalyje veikiantys bankai vykdė padengimo likvidžiojo turto normatyvo reikalavimą su didele atsarga. Bankai turi užtikrinti ne mažesnes nei 100 proc. šio rodiklio reikšmes.

Lietuvos bankų sistemos veikla 2016 m. pirmąjį pusmetį buvo pelninga, o pajamos iš pagrindinių turto straipsnių didėjo. Bankų ir užsienio bankų filialų pelnas sudarė 106,2 mln. Eur, tačiau buvo 3,1 mln. Eur (–2,8 %) mažesnis nei prieš metus. Pelningai veikė 10 bankų ir užsienio bankų filialų, nuostolius patyrė 3 rinkos dalyviai. Rezultatą pagerino 10, pablogino 3 rinkos dalyviai. Bankų palūkanų pajamos 2016 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, padidėjo 3,8 mln. Eur (1,6 %) ir sudarė 245,3 mln. Eur. Be to, mažėjo palūkanų išlaidos, per pirmus šešis mėnesius – net 20,7 mln. Eur (–31,7 %), jos sudarė 44,5 mln. Eur. Bankų grynąsias palūkanų pajamas teigiamai veikė tiek didesnis suteiktų paskolų skaičius (taip gauta papildomų pajamų), tiek vis dar mažos už indėlius mokamos palūkanos ir mažesnės indėlių draudimo įmokos. Paslaugų ir komisinių pajamos 2016 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, padidėjo 0,9 mln. Eur (0,8 %) ir sudarė 113,5 mln. Eur, o išlaidos sumažėjo 1,6 mln. Eur (–5,4 %) ir sudarė 27,8 mln. Eur. 2015 m. dėl įvesto euro bankai neteko dalies pajamų iš valiutos keitimo operacijų ir mokėjimo pavedimų. Palyginti su laikotarpiu prieš dvejus metus, kai bankai dar gavo papildomų pajamų, susijusių su pavedimais ir lito keitimu, šiandien paslaugų ir komisinių pajamos yra 11 proc. mažesnės. Bankai efektyvina veiklą ir pertvarko organizacines struktūras. Nagrinėjamu laikotarpiu toliau mažėjo bankų administracinės išlaidos. Palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, administracinės išlaidos sumažėjo 6,5 mln. Eur, jų mažėjimą iš esmės lėmė 5,8 mln. Eur sumažėjusios personalo išlaidos.

Visas bankų turtas 2016 m. liepos 1 d. sudarė 23,9 mlrd. Eur ir per pusmetį išaugo 457 mln. Eur (1,9 %). Turto pokyčiams didžiausią įtaką darė 1,3 mlrd. Eur (7,7 %) padidėjusi paskolų portfelio grynoji vertė. Bankams priimant einamuosius lėšų ir likvidumo valdymo sprendimus, lėšos centriniame banke sumažėjo 1,2 mlrd. Eur (–42,8 %), o lėšos kredito įstaigose išaugo 0,8 mlrd. Eur

⁵ Priežiūros tikslais gaunamos 7 filialų ataskaitos, nes *Telia Finance AB* Lietuvos filialas „*Telia Finance Lietuva*“ kol kas veiklos nevykdo.

(60,6 %). Kitų turto pozicijų pokyčiai buvo mažiau reikšmingi ir didelės įtakos bankų turto struktūrai nedarė. Bankų įsipareigojimai (be nuosavybės) padidėjo 972 mln. Eur (4,7 %) – iki 21,8 mlrd. Eur, augant Lietuvoje veikiančių patrunuojamųjų bankų įsipareigojimams patrunuojantiesiems bankams.

2016 m. liepos 1 d. klientai bankuose laikė 16,8 mlrd. Eur indėlių, ir tai buvo 276 mln. Eur (-1,6 %) mažiau nei prieš pusmetį. Indėlių suma buvo didesnė nei prieš metus, tačiau pirmąjį pusmetį fiksuotas indėlių mažėjimas po įprastai metų pabaigoje stebimo didesnio lėšų įtekėjimo. Galima tvirtinti, kad bankų klientai ir toliau renkasi indėlius nepaisydami itin mažų palūkanų normų. Vis dėlto, toliau mažėja teminuotųjų indėlių dalis – ataskaitinio laikotarpio pabaigoje jie sudarė 22, o 2015 m. tuo pačiu laikotarpiu – 28 proc.

2016 m. pirmąjį pusmetį bankų sistemos paskolų ir lizingo sandorių portfelio grynoji vertė išaugo 1,3 mlrd. Eur (7,7 %) ir 2016 m. liepos 1 d. sudarė 17,6 mlrd. Eur. Tai kone trigubai didesnis augimas, palyginti su 2015 m. tuo pačiu laikotarpiu, kai portfelio grynoji vertė padidėjo 449 mln. Eur (2,9 %). Didžiausią įtaką paskolų portfelio grynosios vertės augimui darė 666 mln. Eur (8,6 %) išaugę ne finansų bendrovių įsipareigojimai, jie metų viduryje sudarė 8,4 mlrd. Eur. Lietuvoje veikiantys bankai ir užsienio bankų filialai aktyviai kreditavo visas pagrindines ekonominės veiklos sritis. Namų ūkių įsipareigojimai per pusmetį išaugo 198 mln. Eur (2,6 %) ir liepos 1 d. sudarė 7,7 mlrd. Eur. Didžiąją šio pokyčio dalį sudarė būsto paskolų portfelio vertės pokytis, jis per pusmetį išaugo 121 mln. Eur (2,0 %).

Didėjanti bankų paskolų portfelio vertė kol kas nerimo nekelia. Po užsitęsusių sąstingio bankų paskolų portfelis 2015 m. viduryje ėmė didėti ir didėja iki šiol. Dabartinis bankų paskolų augimas yra tvarus, ir bankai yra pajėgūs prisiimti papildomą su tuo susijusią riziką. Apžvelgiamu laikotarpiu buvo toliau stebimos teigiamos paskolų portfelio kokybės rodiklių kitimo tendencijos. Neveiksnių skolos priemonių dalis per pusmetį sumažėjo 0,8 proc. punkto ir 2016 m. liepos 1 d. sudarė 4,7 proc. Gerėjo tiek ne finansų bendrovėms, tiek namų ūkiams suteiktų paskolų kokybės rodikliai.

Informacinių technologijų (IT) sistemų rizika ir toliau yra viena iš reikšmingiausių operacinės rizikos sričių. Nors bankai didelių tiesioginių nuostolių dėl IT incidentų nepatyrė, tačiau netiesioginiai nuostoliai ir neigiamas poveikis reputacijai yra pastebimas. Bankų pateiktais duomenimis, dėl operacinės rizikos nuostolio įvykių bankai 2016 m. pirmąjį pusmetį patyrė 1 mln. Eur nuostolių, t. y. dvigubai daugiau, nei bankai deklaravo pernai per tą patį laikotarpį.

2016 m. balandžio 1 d. bankai įdiegė griežto kliento autentiškumo patvirtinimo procedūras. Dauguma bankų klientų, atlikdami internetinius mokėjimus, šalia įprastai naudotų slaptažodžių kortelių, dabar gauna ir vienkartinis SMS kodus, atsiunčiamus į mobiliuosius telefonus. Socialinės inžinerijos rizika, kai sukčiai tiesiogiai bando apgauti banko klientus, tebėra aktuali, tačiau dėl bendrų bankų, Policijos departamento ir telekomunikacijos įmonių veiksmų reikšmingai sumažėjo tiek bankų klientų patiriami nuostoliai, tiek nukentėjusių klientų skaičius.

Draudimo rinka

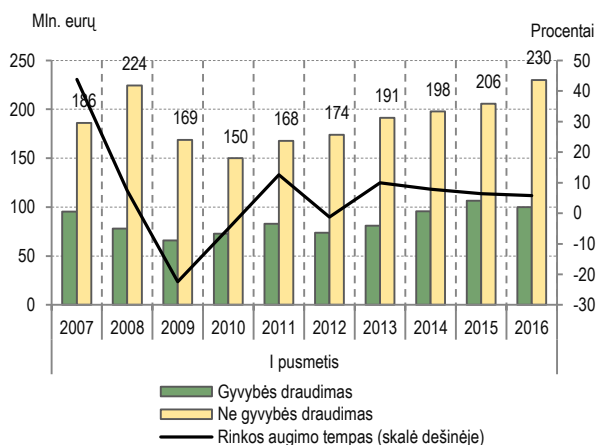
2016 m. sausio 1 d. Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse, pradėti taikyti rizikos vertinimu pagrįsti direktyvos „Mokumas II“ reikalavimai dėl draudimo įmonių veiklos ir priežiūros. Pagal naujuosius reikalavimus draudimo įmonės mokumo rodikliai apskaičiuojami įvertinus jos turto ir įsipareigojimų tikrąją vertę ir atsižvelgiant į visas draudimo įmonės veiklai galinčias kilti rizikas, dėl kurių gali susidaryti nenumatytų nuostolių. Pakankamas sukauptas kapitalas tiems nuostoliams padengti padės draudikams atlaikyti įvairius galimus veiklos sukrėtimus, finansų rinkų nuosmukius ir laiku įvykdyti įsipareigojimus draudėjams. „Mokumas II“ reiškia ir didesnius draudimo įmonių viešai skelbiamos informacijos, rodiklių ir paaiškinimų reikalavimus, didesnę draudimo rinkos skaidrumą. Didesni atskleidimo reikalavimai suteiks draudimo produktų vartotojams daugiau naudingos informacijos sprendimams priimti. Skirtingose ES valstybėse veikiančių draudimo įmonių veiklos rodiklius bus galima lengvai palyginti.

Metų sandūroje (2015 m. gruodžio 31 d.) įmonės teikė duomenis tiek pagal „Mokumas I“, tiek pagal „Mokumas II“ reikalavimus. Mokumo koeficientas, apskaičiuotas pagal „Mokumas I“ reikalavimus, buvo 2,3 (gyvybės draudimo įmonių – 2,7, ne gyvybės – 2,0), o koeficientas, apskaičiuotas pagal „Mokumas II“ reikalavimus, – 2,1 (gyvybės įmonių – 2,6, ne gyvybės – 1,6). Mokumo koeficiento dydis, reglamentuojamas teisės akto, turi būti didesnis nei 1.

Nuo 2016 m. sausio 1 d. Lietuvoje registruotos draudimo įmonės, tvarkydamos apskaitą ir rengdamos finansines ataskaitas, turi vadovautis tarptautiniais apskaitos standartais (TAS). Iki 2016 m. sausio 1 d, tvarkydamos apskaitą ir rengdamos finansines ataskaitas, įmonės vadovavosi šalies verslo apskaitos standartais. Nuo 2016 m., įsigaliojus „Mokumas II“ sistemai, draudimo įmonės turi sudaryti „Mokumas II“ balanso ataskaitą. Joje draudimo techniniai atidėjiniai turi būti įvertinti pagal „Mokumas II“ sistemos reikalavimus, o visi turto ir įsipareigojimų, kitų nei techniniai atidėjiniai, straipsniai – tikraja verte, pirmumą teikiant TAS vertinimo metodams, jei jie atitinka tikrąją vertę. Skirtingiems tikslams įgyvendinti (visuomenės tinkamam informavimui užtikrinti, grupės konsoliduotosioms ataskaitoms sudaryti, priežiūriniam mokumo kapitalo poreikiui ir jį dengiančio turimo kapitalo dydžiui įvertinti) draudimo įmonės turėjo net kelis kartus perskaičiuoti finansinius duomenis ir rengti skirtingas ataskaitas, todėl buvo nuspręsta pereiti prie TAS taikymo sudarant finansines ataskaitas ir taip sumažinti ataskaitų rengimo našta.

Perėjimas nuo verslo apskaitos standartų prie TAS ir pasikeitę kiti finansinių ataskaitų straipsniai darė pakankamai reikšmingą įtaką – 2015 m. gruodžio 31 d. draudimo įmonių turto vertė dėl minėtų pasikeitimų padidėjo 5,3 proc.

16 pav. Pasirašytų draudimo įmokų kaita

Nuo 2016 m. pradžios stebimos draudimo rinkos raidos tendencijos nepakito – rinka išaugo 5,7 proc., augimo tempas ir toliau nuosaikiai mažėja. Draudimo įmokų apimtis 2016 m. birželio 30 d. sudarė 330,2 mln. Eur, iš jų 230,1 mln. Eur ne gyvybės draudimo ir 100,1 mln. Eur gyvybės draudimo įmokos. Palyginti su praėjusių metų pirmuoju pusmečiu, gyvybės draudimo įmokos, sumažėjo 6,1 proc., o rinkos augimą palaiko ne gyvybės draudimo sektorius, kurio įmokos paaugo 11,8 proc.

Šių metų pradžioje Lietuvos bankas prognozavo 6–7 proc. draudimo rinkos augimą, kuris atitinka bendrus rinkos raidos pokyčius ir, tikėtina, bus tos pačios apimties ir metų pabaigoje. Tačiau pusmečio tendencijos gyvybės ir ne gyvybės draudimo rinkose gerokai skiriasi nuo skelbtų įžvalgų, todėl, įvertinus jų raidos pokyčius bei kitus aplinkos veiksnius, Lietuvos bankas patikslina prognozę ir tikisi, kad 2016 m. gyvybės draudimo rinkos apimtis bus tokia pati kaip ir praėjusiais metais, o ne gyvybės draudimo rinka antrąjį pusmetį augs šiek tiek lėčiau ir, palyginti su 2015 m., išaugs 8–10 proc.

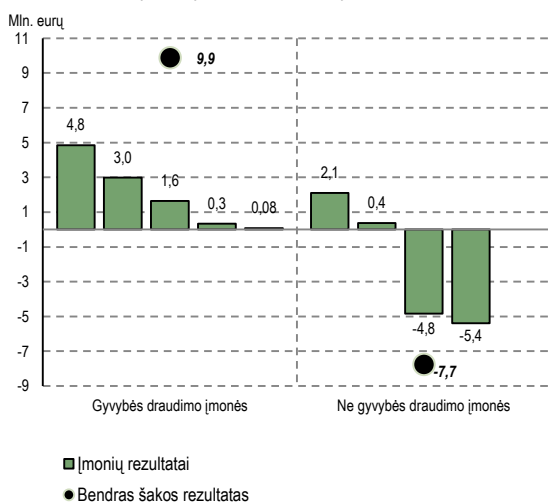
Vienkartinį gyvybės draudimo įmokų apimtį sumažėjo daugiau nei 10 mln. Eur ir nulėmė gyvybės draudimo rinkos apimtį kritį. Palyginti kelerių praėjusių metų pirmųjų pusmečių duomenis, šių metų situacija labai primena stebėtą 2012 m. Nors įmokų struktūroje vienkartinės įmokos sudaro mažesnę dalį (2016 m. – 9,2 %), tačiau jų apimtį svyravimas yra ypač nepastovus. Draudėjai, įsipareigoję periodiškai mokėti įmokas, savo elgsenos radikalai nekeičia ir vykdo įsipareigojimus – periodinių įmokų apimtį, palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 4,2 proc.

Kitas veiksnys, nulėmęs neigiamą gyvybės draudimo rinkos augimo tempą, buvo neįprastai aukšta palyginamoji duomenų bazė. Analizuojant dešimties praėjusių metų pirmųjų pusmečių duomenis, matyti, kad 2014 ir 2015 m. buvo reikšmingas gyvybės draudimo rinkos šuolis – draudimo įmokos 2015 m., palyginti su 2014 m., padidėjo 11,2 proc., o 2014 m., palyginti su 2013 m., – net 18,3 proc. Spartus rinkos augimas suformavo neįtikėtinai aukštą palyginamąją duomenų bazę, kuri ir nulėmė

neigiamą šio pusmečio augimo tempą. Palyginti su 2014 m. pirmuoju pusmečiu, įmokos padidėjo 4,5, o 2016 m., palyginti su 2013 m., augimo tempas sudarė 23,6 proc.

Ne gyvybės draudimo įmokos per pusmetį sudarė 230,1 mln. Eur ir buvo didžiausios per paskutinius penkerius metus. Mažesnės įmokos buvo tik kredito ir laidavimo draudimo grupėje dėl mažesnės kredito draudimo apimties vienam iš rinkos dalyvių nutraukus veiklą. Pakankamai didelį rinkos augimo tempą nulėmė trijų pagrindinių, didžiausią rinkos dalį užimančių grupių, draudžiančių transporto priemones ir turta, augimas. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės ir kasko draudimo rūšių įmokos per metus išaugo po 7,8 mln. Eur. Dėl po truputį jaunėjančio automobilių parko (valstybės įmonės „REGITRA“ duomenimis, 2016 m. pirmąjį pusmetį užregistruota 34,3 % daugiau naujų transporto priemonių nei prieš metus), palankių naujų transporto priemonių pirkimo lizingo sąlygų ir išaugusios vidutinės abiejų rūšių transporto draudimo įmokos, reikšmingai padidėjo draudimo įmokų apimtis. Turto draudimo įmokos padidėjo beveik 12 proc. Skirtingai nei draudžiant transporto priemones, šios rūšies plėtrą nulėmė išaugęs gyventojų aktyvumas draudžiant turimą turta.

17 pav. Draudimo įmonių veiklos rezultatų kaita 2016 m. birželio 30 d.

2016 m. birželio 30 d. duomenimis, draudimo įmonės uždirbo 2,1 mln. Eur pelno. Gyvybės draudimo įmonių pelnas sudarė beveik 10 mln. Eur. Palyginti su 2015 m. pirmojo pusmečio rezultatais, gyvybės draudimo įmonių pelnas išaugo dvigubai (perskačiuotas pagal TAS 2015 m. birželio 30 d. jis sudarė 4,7 mln. Eur). Didelę įtaką tokiam veiklos rezultatui turėjo investicinė įmonių veikla (pelnas – 5,5 mln. Eur), nulėmusi bendrą įmonių rezultata. Pirmasis pusmetis buvo sėkmingas visoms gyvybės draudimo įmonėms (2015 m. pirmąjį pusmetį trys įmonės patyrė nuostolį). 2016 m. pirmasis pusmetis ne gyvybės draudimo įmonėms buvo nuostolingas – patirta 7,7 mln. Eur nuostolio. Iš keturių ne gyvybės draudimo veiklą vykdžiusių įmonių dviejų veikla buvo nuostolinga ir nulėmė bendrą ne gyvybės draudimo įmonių nuostolį. Pastarųjų įmonių veiklos nuostolis buvo nulemtas vykstančių reorganizavimo ar pertvarkymo procesų.

Draudimo įmonių ir turtas, ir investicijos augo. Draudimo įmonių valdomas turtas 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje sudarė 1 222,1 mln. Eur. Šis rodiklis per pusmetį išaugo 3,6 proc. Turto sumos padidėjimas labiau sietinas su dviejų draudimo įmonių akcininkų priimtais sprendimais stiprinti įmonių kapitalo bazę, nei su pokyčiais finansų rinkose, lemiančiais turto didėjimą. Investicijos (kartu su bankuose laikomais pinigais, neįtraukiant investicinio draudimo lėšų) sudarė 52,2 proc. viso draudimo įmonių valdomo turto, arba 638,2 mln. Eur. Draudimo įmonės, siekdamos sukauptų lėšų saugumo ir likvidumo, linkusios investuoti gana konservatyviai. Daugiau nei trys ketvirtadaliai visų investicijų (76,8 %, arba 457,4 mln. Eur) buvo investuota į VVP. Pastebėtina tai, kad dėl 2016 m. pirmąjį pusmetį vykusių svyravimų pasaulio finansų rinkose įmonės buvo linkusios investuoti į mažiau rizikingas investicijas: investicijų į VVP suma išaugo 35,6 mln. Eur, arba 4,2 proc., o investicijų į įmonių obligacijas sumažėjo beveik 2,9 mln. Eur – iki 56,2 mln. Eur. Dėl nulinių ar mokamų labai mažų palūkanų labai sumažėjo bankuose laikomų indėlių suma.

2016 m. pirmąjį pusmetį draudimo įmonių nuosavas kapitalas išaugo 9,9 proc. ir sudarė 254,7 mln. Eur. Gyvybės draudimo įmonių nuosavas kapitalas dėl pelningos įmonių veiklos padidėjo 11,1 proc. (iki 128,3 mln. Eur), ne gyvybės draudimo įmonių – 8,6 proc. (iki 126,3 mln. Eur). Paminėtina tai, kad didžiąją nuosavo kapitalo dalį sudaro ankstesnių laikotarpių nepaskirstytasis pelnas. Dviejų ne gyvybės draudimo įmonių akcininkai, siekdami įmonių finansinio stabilumo, 2016 m. antrąjį ketvirtį daugiau nei 11,5 mln. Eur padidino įstatinį kapitalą.

Visos draudimo įmonės vykdė mokumo atsargos reikalavimus. Nuo šių metų įsigaliojus „Mokumas II“ reikalavimams, draudimo įmonės, skaičiuodamos kapitalo pakankumą, privalo vertinti ne tik pagrindinę draudimo veiklos riziką, bet ir kitas jų veikloje kylančias rizikas. Taigi, apskaičiavus kapitalo poreikį ir įvertinus turimų nuosavų lėšų dydį, visos draudimo įmonės turėjo pakankamai nuosavų lėšų išaugusiems kapitalo reikalavimams patenkinti. 2016 m. birželio 30 d. gyvybės draudimo įmonių mokumo rodiklis buvo 2,5, ne gyvybės – 1,7.

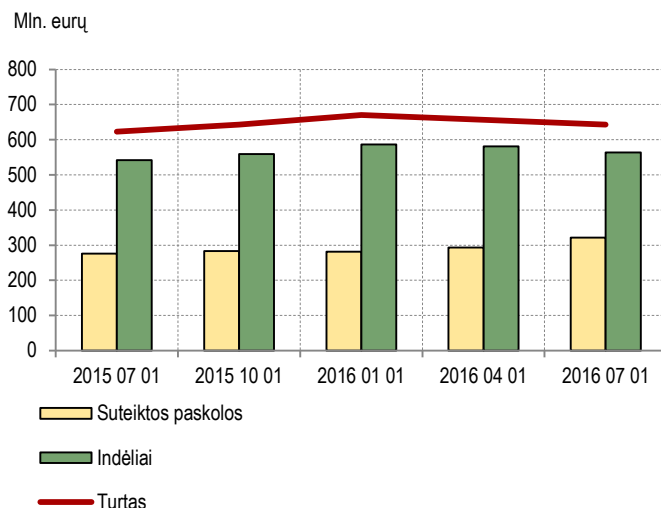
Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija (EDDPI) šiais metais organizavo testavimą nepalankiausiomis sąlygomis (angl. *stress test*), kuriame dalyvavo trys Lietuvoje registruotos gyvybės draudimo įmonės. Testavimą sudarė dvi dalys: ilgai besitęsiančio mažų palūkanų normų laikotarpio scenarijus (angl. *low-for-long scenario*) ir rinkos rizikos scenarijus (angl. *double-hit scenario*). Pastaruoju scenarijumi modeliuojama tokia situacija, kai sparčiai didėja VVP pajamingumas, tačiau tuo pačiu metu mažėja nerizikingos palūkanų normos. Be to, rinkos scenarijus neapsiriboja VVP testavimu – įvertinamas ir galimas nepalankus įmonių obligacijų, nekilnojamojo turto bei akcijų kainų pasikeitimas. Tad šio scenarijaus įtaka yra dvejopa: mažėja draudimo įmonių turtas ir didėja techniniai atidėjiniai. Testavimo procesas prasidėjo gegužės pabaigoje, jame dalyvavusios draudimo įmonės rezultatus pateikė liepos viduryje. Rezultatai parodė, kad visos testavime dalyvavusios draudimo įmonės abiejų scenarijų atvejais yra mokios – jų tinkamų nuosavų lėšų pakanka mokumo kapitalo reikalavimui padengti.

Draudimo brokerių įmonių pirmojo pusmečio veikla buvo pelninga, tarpininkavimo paslaugas teikiančios įmonės uždirbo 2,5 mln. Eur. Per šešis šių metų mėnesius uždirbtas pelnas buvo net 34 proc. didesnis nei prieš metus ir 20 proc. nei prieš dvejus metus. Toks rezultatas buvo pasiektas dėl 11 proc. (iki 19,3 mln. Eur) išaugusių įmonių pardavimo pajamų ir 0,3 proc. (iki 10,6 mln. Eur) sumažėjusių veiklos sąnaudų. Pelningai dirbo didžioji įmonių dauguma – 75 iš 97. Tarpininkaujant draudimo brokerių įmonėms, sudaryta 28 proc. visų sutarčių. Nepriklausomi tarpininkai aktyviau veikė ne gyvybės draudimo rinkoje: jiems talkinant buvo sudaryta per 29 proc. sutarčių. Sudarant gyvybės draudimo sutartis, brokerių įmonės nebuvo aktyvios – sudaryta tik 1,3 proc. sutarčių. Draudimo brokerių įmonių nuosavas kapitalas sudarė 13,2 mln. Eur, arba beveik 1 proc. mažiau nei praėjusių metų pabaigoje. Įmonių minimalaus kapitalo reikalavimas yra 18 760 Eur, arba ne mažesnis kaip 4 proc. per metus draudimo brokerių įmonės gautų draudimo įmokų, mokėtinų draudikams. Ataskaitinę datą visos tarpininkavimo veiklą vykdžiusios įmonės vykdė minimalaus kapitalo reikalavimą.

Kredito unijos

2016 m. liepos 1 d. veikė 74 kredito unijos, vienijusios daugiau nei 160,5 tūkst. narių (2016 m. pirmąjį pusmetį narių skaičius padidėjo daugiau nei 3 tūkst., o nuo 2015 m. liepos 1 d. – beveik 7 tūkst.). Lietuvos centrinei kredito unijai (LCKU) priklausė 61 kredito unija, o 13 kredito unijų dirbo savarankiškai.

18 pav. Kredito unijų veiklos rodikliai
(2015 m. liepos mėn.–2016 m. liepos mėn.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Dėl 2016 m. pradžioje pradėjusio mažėti indėlių portfelio sumenko ir kredito unijų turtas. Apžvelgiamu laikotarpiu kredito unijų turtas sumažėjo beveik 30 mln. Eur ir, 2016 m. liepos 1 d. duomenimis, sudarė 643,3 mln. Eur, arba 2,7 proc. bankų sistemos turto (prieš metus – 2,8 %).

Kaip įprastai, reikšmingiausią kredito unijų turto dalį (50 %) sudarė paskolos. Nariams suteiktos paskolos, nuo metų pradžios išaugusios daugiau nei 40 mln. Eur, arba 14 proc., pusmečio pabaigoje sudarė 321,7 mln. Eur. Paskolų portfelis didėjo dėl aktyvaus fizinių asmenų kreditavimo – šiems nariams suteiktos paskolos nuo metų pradžios išaugo 39,5 mln. Eur (juridiniams asmenims suteiktos paskolos – 0,7 mln. Eur). Tai turėjo nemenką reikšmę asocijuotiesiems nariams (daugiausia juridiniams asmenims) suteiktų paskolų dalies tolesniam mažėjimui. 2016 m. pirmąjį pusmetį asocijuotiesiems nariams suteiktų paskolų dalis kredito unijų sektoriaus paskolų portfelyje sumenko 2,7 proc. punkto – pusmečio pabaigoje šios paskolos sudarė 20,7 proc. visų paskolų.

Paskolų portfelio augimas ir nuostolingų paskolų nurašymas lėmė nereikšmingą kai kurių paskolų kokybę apibūdinančių rodiklių pagerėjimą 2016 m. pirmąjį pusmetį, tačiau didėjančios neveiksnių paskolos (padidėjo 10,2 mln. Eur) ir už skolas perimto turto, kuris paprastai nenaudojamas kredito unijos reikmėms, priežiūros ir pardavimo išlaidos ateityje gali pabloginti kredito unijų finansinę būklę ir neigiamai paveikti jų kapitalą.

2016 m. liepos 1 d. duomenimis, beveik penktadalį kredito unijų turto (142,7 mln. Eur) sudarė investicijos į SVP. Įgyvendindamos Kredito unijų investavimo į ne nuosavybės vertybinius popierius taisyklių reikalavimus, kredito unijos nuo metų pradžios ketvirtadaliu sumažino VP portfelius ir keitė jų struktūrą pagal terminus. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2016 m. gruodžio 31 d. investicinis portfelis neturės sudaryti daugiau kaip 35 proc. kredito unijos balansinio turto, o vidutinė VP portfelio modifikuota finansinė trukmė neturės būti ilgesnė kaip treji metai, o nuo 2017 m. gruodžio 31 d. – ne ilgesnė kaip dveji metai, kredito unijos ir toliau imasi tam tikrų veiksmų, kad investiciniam portfeliui keliami reikalavimai būtų vykdomi. Lietuvos bankas stebi kredito unijų turto struktūros pokyčius ir imasi priemonių, jei gautas lėšas už parduotus VP jos investuoja nesaugiai.

Priimti indėliai, kurių didžiausią dalį (97 %) sudaro fizinių asmenų indėliai, tebėra pagrindinis kredito unijų finansavimosi šaltinis. 2016 m. pirmąjį pusmetį indėlių portfelis sumažėjo beveik 23 mln. Eur, arba 3,9 proc., – iki 563,9 mln. Eur. Indėlių portfelio mažėjimui nemažą reikšmę turėjo žemės ūkio darbų sezoniskumas, nes reikšmingiausiai indėliai sumažėjo žemdirbių vienijančiose kredito unijose. Tačiau atskirose kredito unijose, net ir mažinant palūkanų normas, indėliai didėjo. Tai rodo, kad nemažai gyventojų indėlius ir toliau renkasi kaip taupymo priemonę.

2016 m. pirmąjį pusmetį kredito unijų sektorius uždirbo 0,3 mln. Eur pelno (2015 m. pirmąjį pusmetį – 0,1 mln. Eur pelno). Kredito unijos uždirbo 22 proc. mažiau pajamų negu praėjusių metų tą patį laikotarpį ir patyrė 24 proc. mažesnes išlaidas. Palūkanų pajamos, daugiausia – už nariams suteiktas

paskolas, sudarė 68 proc. visų pajamų. Didžiausią sektoriaus išlaidų dalį (56 %) sudarė operacinės išlaidos. Pelningai dirbo 42 kredito unijos, o 32 – nuostolingai.

Kredito unijų narių skaičiui didėjant ir kredito unijų nariams įnešus papildomų pajų, pajinis kapitalas 2016 m. pirmąjį pusmetį padidėjo 5,3 proc. – iki 57,8 mln. Eur. Didėjo ir kredito unijų perskaičiuotas kapitalas, kuris yra labai svarbus daugumos kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų ir kitų teisės aktų reikalavimų vykdymui užtikrinti. Pažymėtina, kad kai kurių kredito unijų perskaičiuoto kapitalo augimą lėmė pelninga jų veikla, tačiau kai kurios iš jų perskaičiuotą kapitalą sustiprino LCKU suteiktomis subordinuotomis paskolomis.

Pateiktų 2016 m. liepos 1 d. ataskaitų duomenimis, kredito unijų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 18,17 proc. (normatyvas – 13 %). Visos kredito unijos ataskaitinę datą šį normatyvą vykdė. Kredito unijų likvidumo rodiklis sudarė 55,41 proc. (minimalus reikalaujamas – 30 %⁶), bet dviejų kredito unijų likvidumo rodikliai buvo mažesni už joms taikomą normatyvą (50 %). Be to, ataskaitinę datą trijų kredito unijų, įskaitant ir vieną anksčiau minėtą likvidumo normatyvo nevykdančią, didžiausia paskolos suma vienam skolininkui sudarė daugiau negu 25 proc. jų perskaičiuoto kapitalo. 2016 m. liepos mėn. kai kurios kredito unijos po ataskaitinės datos pateikė informaciją, kad ėmėsi priemonių normatyvų vykdymui užtikrinti ir padėtį ištaisė, vienai kredito unijai nustatytas individualus terminas normatyvų vykdymui užtikrinti. Kredito unijoms, nevykdančioms veiklos riziką ribojančių normatyvų ir nesiėmusioms priemonių jų vykdymui užtikrinti, Lietuvos bankas taiko Kredito unijų įstatyme nustatytas poveikio priemones ir duoda atitinkamus rašytinius nurodymus. Pažymėtina, kad informacija apie kiekvienos kredito unijos metų ir kiekvieno ketvirčio pagrindinius veiklos rodiklius ir veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą viešai skelbiama Lietuvos banko interneto svetainėje.

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus naują Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymą, pradedama kredito unijų sistemos pertvarka, kuri būtina siekiant tvarios kredito unijų raidos.

Kaip minėta, 2016 m. liepos 1 d. LCKU vienijo 61 kredito uniją. LCKU turtas, dėl žemės ūkio darbų sezoniškumo mažėjant indėliams, 2016 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 13,4 mln. Eur – iki 124,2 mln. Eur.

2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje didžiausią LCKU turto dalį (67 %) sudarė investicijos į SVP, 2016 m. liepos 1 d. duomenimis, siekusios 83,5 mln. Eur. Lietuvos Respublikos VVP sudarė 86 proc. šių investicijų, kita dalis teko kitų ES šalių vyriausybių ir vienos įmonės SVP.

LCKU paskolų portfelis minėtą laikotarpį padidėjo 5,7 mln. Eur ir 2016 m. liepos 1 d. sudarė 22,1 mln. Eur. Kredito unijoms LCKU narėms suteiktos paskolos sudarė 17,5 mln. Eur. LCKU paskolų portfelio kokybė buvo gera.

Lėšos LCKU likvidumo palaikymo rezerve, skirtame kredito unijų likvidumui užtikrinti, nuo metų pradžios padidėjo 0,3 mln. Eur ir 2016 m. liepos 1 d., kaip ir prieš metus, sudarė 5 mln. Eur. LCKU stabilizacijos fondo, skirto kredito unijų (LCKU narių) mokumui atkurti, apimtis, gaunant nereikšmingo dydžio įmokas, beveik nepakito ir, kaip ir metų pradžioje, sudarė 0,9 mln. Eur.

LCKU pajinis kapitalas, nekitęs nuo 2014 m., 2016 m. liepos 1 d. sudarė 9,4 mln. Eur. 2016 m. pirmąjį pusmetį LCKU uždirbo 0,6 mln. Eur pelno (2015 m. tą patį laikotarpį patyrė 0,1 mln. Eur nuostolį). Pelningą apžvelgiamo laikotarpio veiklą nulėmė už paskolas ir skolas VP gautos pajamos iš palūkanų.

LCKU su nemaža atsarga vykdė kapitalo pakankamumo ir padengimo likvidžiuoju turtu reikalavimus – bendro 1 lygio nuosavo kapitalo (CET1) pakankamumo rodiklis sudarė 33,86 proc. (normatyvas – 14,7 %), bendro kapitalo pakankamumo rodiklis – 44,86 proc. (normatyvas – 18,2 %), padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis – 173,87 proc. (normatyvas – 100 %).

⁶ Kredito unijoms, kurių turtas didesnis kaip 4,34 mln. Eur ir indėlių metinis augimo tempas viršija tvarų augimo tempą, taikomas atitinkamai 40, 50 arba 60 proc. dydžio likvidumo normatyvas.

Kitos finansų įstaigos

Mokėjimo įstaigos. 2016 m. liepos 1 d. Viešajame mokėjimo įstaigų sąrašė buvo užregistruotos 39 mokėjimo įstaigos. 2016 m. pirmąjį pusmetį naujų licencijų teikti mokėjimo paslaugas nebuvo suteikta. UAB „Tele2“ gavus ribotos veiklos elektroninių pinigų įstaigos licenciją, bendrovės prašymu buvo atšaukta ribotos veiklos mokėjimo įstaigos licencija. Iš visų mokėjimo įstaigų 27 turėjo licencijas, suteikiančias teisę teikti mokėjimo paslaugas Lietuvos Respublikoje ir kitose ES valstybėse narėse (šia teise pasinaudojo keturios mokėjimo įstaigos). Kaip ir ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, dauguma mokėjimo įstaigų (ypač mobiliojo tinklo operatoriai) vykdė kitą ūkinę ir komercinę veiklą, o mokėjimo paslaugas teikė tik kaip papildomas paslaugas. Mokėjimo įstaigų sistemoje dominavo kelios mokėjimo įstaigos – didžiausia pajamų (74 %) ir bendros mokėjimo operacijų apyvartos (79 %) dalis teko penkioms mokėjimo įstaigoms. AB Lietuvos pašto 2016 m. pirmojo pusmečio pajamos iš mokėjimo paslaugų teikimo veiklos sudarė 45 proc. visų mokėjimo įstaigų mokėjimo paslaugų pajamų, o apyvarta – 51 proc. visų mokėjimo įstaigų bendros mokėjimo operacijų apyvartos.

2016 m. liepos 1 d. visos mokėjimo įstaigos vykdė Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatyme nustatytus mokėjimo paslaugų vartotojų ar iš kito mokėjimo paslaugų teikėjo gautų lėšų apsaugos, mokėjimo operacijų sumos vidurkio, minimalaus nuosavo kapitalo reikalavimus. Viena mokėjimo įstaiga (UAB „PAYPAY.LT“) ataskaitinę datą nevykdė šiame įstatyme nustatyto nuosavo kapitalo reikalavimo, t. y. nuosavo kapitalo poreikis viršijo nuosavo kapitalo dydį. Dėl gana mažų mokėjimo operacijų apimčių ir kitų finansinių duomenų, naudojamų skaičiuojant nuosavo kapitalo poreikio dydį, iš visų mokėjimo įstaigų, kurioms privaloma vykdyti nuosavo kapitalo reikalavimą, 12 mokėjimo įstaigų nuosavo kapitalo poreikis neviršijo minimalaus minėtame įstatyme nustatyto dydžio (20 tūkst. Eur).

Elektroninių pinigų įstaigos. 2016 m. liepos 1 d. Viešajame elektroninių pinigų įstaigų sąrašė buvo užregistruotos 7 elektroninių pinigų įstaigos. 2016 m. pirmąjį pusmetį licencija leisti elektroninius pinigus ir teikti mokėjimo paslaugas buvo suteikta UAB „Tele2“. Iš visų elektroninių pinigų įstaigų trys bendrovės turėjo licencijas, suteikiančias teisę leisti elektroninius pinigus ir teikti mokėjimo paslaugas ne tik Lietuvos Respublikoje, bet ir kitose ES valstybėse narėse (šia teise pasinaudojo „Paysera LT“, UAB). Neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkis (apskaičiuotas kaip finansinių įsipareigojimų, susijusių su kiekvienos dienos pabaigoje per praėjusius 6 mėn. išleistais elektroniniais pinigais, bendros sumos vidurkis) 2016 m. liepos 1 d. sudarė 23,09 mln. Eur. Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, šio rodiklio didėjimą lėmė „Paysera LT“, UAB, veiklos sparti plėtra. Elektroninių pinigų įstaigos ataskaitinę datą vykdė jų veiklos riziką ribojančius reikalavimus: ribotos veiklos elektroninių pinigų įstaigai taikomą neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkio (ne didesnis nei 900 tūkst. Eur per mėn.) ir elektroninių pinigų įstaigai taikomą minimalaus nuosavo kapitalo (ne mažesnis kaip 350 tūkst. Eur) reikalavimus. Viena įstaiga (UAB „Perlo paslaugos“) ataskaitinę datą nevykdė nuosavo kapitalo reikalavimo, t. y. nuosavo kapitalo poreikis viršijo nuosavo kapitalo dydį. Elektroninių pinigų įstaigai skirta poveikio priemonė – įspėjimas už nuosavo kapitalo reikalavimų nevykdymą ir duotas nurodymas pašalinti trūkumus iki 2016 m. rugsėjo 30 d. Nagrinėjamu laikotarpiu atliktas vienas elektroninių pinigų įstaigos patikrinimas vietoje. Patikrinimo metu nustatyta tam tikrų trūkumų informacinių technologijų rizikos valdymo, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimo bei sutarčių su mokėjimo paslaugų vartotojais sudarymo srityje. Elektroninių pinigų įstaiga įspėta ir įpareigota iki 2016 m. gruodžio 30 d. pašalinti nurodytus teisės aktų pažeidimus ir kitus patikrinimo ataskaitoje nurodytus veiklos trūkumus.

Finansų maklerio įmonės. 2016 m. birželio 30 d. Lietuvos finansinių priemonių rinkoje veikė 6 finansų maklerio įmonės. Iš jų 1 turėjo A, 4 – B ir 1 – C kategorijos finansų maklerio įmonės licenciją.

Per 2016 m. pirmąjį pusmetį finansų maklerio įmonių turtas padidėjo 2,6 proc. ir, 2016 m. birželio 30 d. neaudituotais duomenimis, sudarė 4,6 mln. Eur. Didžiausią finansų maklerio įmonių turto dalį 2016 m. birželio 30 d. sudarė lėšos, laikomos bankuose, paskolos bei gautinos sumos ir prekybai laikomas finansinis turtas (atitinkamai 39,8 %, 36,1 %, 20,5 %).

Neaudituotais finansinių ataskaitų duomenimis, finansų maklerio įmonių 2016 m. pirmojo pusmečio veiklos rezultatas – 0,5 mln. Eur pelnas. 2016 m. birželio 30 d. duomenimis, pelningai dirbo penkios finansų maklerio įmonės, viena patyrė nuostolių. Finansų maklerio įmonėms taikomas minimalaus pradinio kapitalo reikalavimas (A kategorijos finansų maklerio įmonėms – 730 000 Eur, B

kategorijos – 125 000 Eur, C kategorijos – 50 000 Eur) ir 8 proc. minimalaus kapitalo pakankamumo reikalavimas. Visos finansų maklerio įmonės vykdė kapitalo pakankamumo reikalavimus.

Valdymo įmonės. 2016 m. birželio 30 d. Lietuvos finansinių priemonių rinkoje veikė 11 valdymo įmonių, turinčių veiklos licencijas ir veikiančių pagal Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą bei Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą.

2016 birželio 30 d. valdymo įmonės valdė 18 valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (antrosios pakopos) pensijų fondų, 12 papildomo savanoriško pensijų kaupimo (trečiosios pakopos) fondų, 19 kolektyvinio investavimo subjektų, veikiančių pagal Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, ir 30 kolektyvinio investavimo subjektų, veikiančių pagal Informuotiesiems investuotojams skirtą kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, 1 kolektyvinio investavimo subjektą, veikiančią pagal Profesionaliesiems investuotojams skirtą kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių įstatymą.

Neaudituoti finansinių ataskaitų duomenimis, per 2016 m. pirmąjį pusmetį valdymo įmonių turtais sumažėjo 9,5 proc. ir 2016 m. birželio 30 d. sudarė 21,2 mln. Eur (2015 m. gruodžio 31 d. – 23,4 mln. Eur). 2016 m. birželio 30 d., kaip ir ankstesniais metais, daugiausia valdymo įmonių turto buvo laikoma bankų sąskaitose (50,2 %).

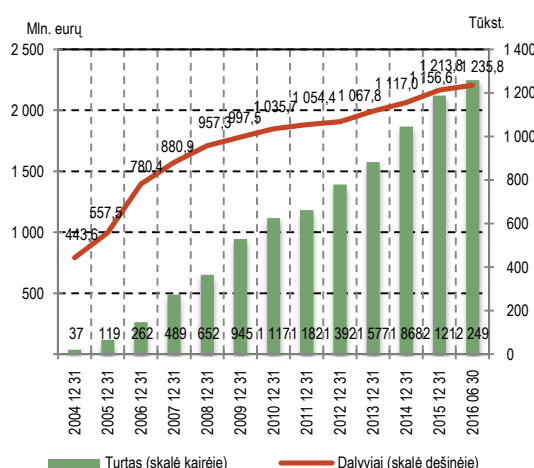
Neaudituoti finansinių ataskaitų duomenimis, valdymo įmonių veiklos pelnas 2016 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2015 m. pirmuoju pusmečiu, sumažėjo 9,8 proc. 2016 m. pirmojo pusmečio veiklos rezultatas – 2,1 mln. Eur pelnas. Pelningai dirbo 7 valdymo įmonės, 4 valdymo įmonės patyrė nuostolių. Pelningiausiai dirbo UAB „SEB investicijų valdymas“, UAB „Swedbank investicijų valdymas“, UAB „DNB investicijų valdymas“ ir UAB „Lords LB Asset Management“. 2016 m. birželio 30 d. visos valdymo įmonės vykdė kapitalo pakankamumo normatyvą.

Finansinės paslaugos ir rinkos, jų priežiūra

Pensijų fondai

2016 m. viduryje Lietuvoje veikė 21 antrosios pakopos pensijų fondas, kuriuos valdė 6 pensijų kaupimo bendrovės: 5 valdymo įmonės ir 1 gyvybės draudimo įmonė. Per pusmetį antrosios pakopos pensijų fondų valdomas turtas padidėjo 128,48 mln. Eur (6,06 %) ir birželio pabaigoje sudarė 2 249,33 mln. Eur. Dalyvių, kaupiančių pensiją antrosios pakopos pensijų fonduose, skaičius išaugo 1,81 proc. ir sudarė 1 235,8 tūkst.

19 pav. Antrosios pakopos pensijų fondų dalyvių skaičius ir turto kaita

Metų pradžioje tvyrojo neigiamos nuotaikos finansų rinkose, todėl bendras visų antrosios pakopos pensijų fondų rezultatas buvo neigiamas – fondų vertės vidutiniškai mažėjo 0,1 proc. Teigiamą pokytį (vidutiniškai 0,8 %) užfiksavo visi konservatyviai investuojantys pensijų fondai. Akcijų pensijų fondai fiksavo neigiamus vienetų vertės pokyčius (vidutiniškai – 1,3 %). Kiti fondai, bent dalį savo lėšų

investuojantys į akcijas, pasiekė skirtingus rezultatus: mažos akcijų dalies pensijų fondų vienetų vertės vidutiniškai mažėjo 0,01, o vidutinės akcijų dalies pensijų fondų – 0,02 proc.

Apibūdinant antrosios pakopos pensijų fondų investicijų portfelį, pasakytina, kad 2016 m. birželio 30 d. didžiausią investicijų dalį (48,92 %) sudarė investicijos į KIS vienetus, iš jų į akcijų KIS (0,81 mlrd. Eur) ir į skolos vertybinių popierių KIS (0,25 mlrd. Eur). Antra pagal populiarumą investicija – VVP, į juos tiesiogiai investuota 38,45 proc. antrosios pakopos pensijų fondų turto (0,86 mlrd. Eur). Didžioji pensijų fondų turto dalis (88,75 %) buvo investuota eurais, investicijų dalis JAV doleriais sudarė 9,14 proc.

Nuo 2016 m. pradžios padidėjo įmokos į pensijų fondus, šiuo metu įmoką sudaro 2 proc. „Sodros“ įmoka, papildoma 2 proc. dalyvio pajamų įmoka ir 2 proc. pensijų įmoka iš valstybės biudžeto lėšų (Lietuvos statistikos departamento paskelbto 2014 m. keturių ketvirčių šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio vidurkio dydžio). Per pirmąjį pusmetį „Sodra“ į pensijų fondus pervedė 75,44 mln., pasirinkę mokėti papildomai dalyviai – 28,98 mln., o valstybė jiems papildomai pervedė 31,55 mln. Eur.

Lietuvoje veikia 12 papildomo savanoriško pensijų kaupimo pensijų fondų, juos valdo 4 valdymo įmonės. 2016 m. pirmąjį pusmetį trečiosios pakopos pensijų fondų valdomas turtas padidėjo 4,63 mln. Eur (7,52 %) ir birželio pabaigoje sudarė 66,18 mln. Eur. Dalyvių, kaupiančių pensiją trečiosios pakopos pensijų fonduose, skaičius per 6 mėn. padidėjo 3,42 proc. ir metų viduryje sudarė 48 951. Trečiosios pakopos obligacijų pensijų fondams 2016 m. pirmasis pusmetis buvo sėkmingas, fondų vienetų vertės padidėjo vidutiniškai 2,3 proc. Dauguma rizikingesnių pensijų fondų fiksavo neigiamus pensijų fondų vienetų vertės pokyčius. Rizikingiausių, savo taisyklėse nurodančių iki 100 proc. investavimo į akcijas galimybę, pensijų fondų vienetų vertės mažėjo – vidutiniškai 0,8, o mišraus investavimo pensijų fondų vertės – apie 0,7 proc.

Trečiosios pakopos pensijų fondų investicijų struktūra panaši į antrosios pakopos pensijų fondų. 2016 m. birželio 30 d. didžiausią pensijų fondų investicijų dalį (56,72 %) sudarė investicijos į KIS vienetus ar akcijas. Antra pagal populiarumą investicija – VVP, į juos investuota 30,91 proc. trečiosios pakopos pensijų fondų turto. Didžioji trečiosios pakopos pensijų fondų turto dalis (87,23 %) investuota eurais, investicijos JAV doleriais sudarė 11,92 proc. pensijų fondų turto.

Kolektyvinio investavimo subjektai

2016 m. birželio 30 d. Lietuvoje 9 valdymo įmonės buvo įsteigusios 19 KIS (18 investicinių fondų ir 1 investicinę kintamojo kapitalo bendrovę). Per pusę metų KIS valdomas turtas padidėjo 15,02 mln. Eur (6,63 %) – iki 241,48 mln. Eur, o dalyvių skaičius ir toliau mažėjo – 3,47 proc. – iki 13,3 tūkst. Tokia tendencija nesikeičia jau kelerius metus.

2016 m. viduryje didesnės dalies KIS, platinamų neprofesionaliesiems investuotojams, vienetų verčių pokyčiai buvo neigiami, tačiau bendras visų KIS svertinis pokytis – teigiamas (1,3 %). Labiausiai didėjo skolos vertybinių popierių KIS vienetų vertės – 3,9 proc., o akcijų ir mišraus investavimo KIS – atitinkamai 1,1 ir 0,4 proc.

2016 m. birželio 30 d. didžiausią KIS investicijų dalį (36,07 %) sudarė investicijos į įmonių SVP. Antra pagal populiarumą investicija – kitų KIS vienetai ir akcijos. Į juos investuota 32,23 proc. KIS turto. 2016 m. viduryje beveik 75 proc. KIS turto buvo investuota eurais. KIS investicijos JAV doleriais sudarė 22,28 proc. fondų turto. Kita KIS lėšų dalis buvo investuota Norvegijos kronomis, Rumunijos lėjomis, Lenkijos zlotais ir kitomis valiutomis.

2016 m. birželio 30 d. 10 valdymo įmonių valdė 30 informuotiesiems investuotojams skirtus kolektyvinio investavimo subjektus (IISKIS), o jų valdomas turtas sudarė 269,32 mln. Eur. Šių fondų turtas per pusmetį padidėjo daugiau nei 80 proc. Savo lėšas į tokio tipo subjektus metų pabaigoje buvo investavę 398 dalyviai. Investuoti į IISKIS gali tik profesionalieji arba informuotųjų investuotojų statusą turintys asmenys, o mažiausia galima investicija – 125 tūkst. Eur. Spartus IISKIS rinkos augimas rodo, kad rinkos dalyvius domina galimybės investuoti į tokio tipo subjektus ir praplėsti savo investicinį portfelį.

Pirminė ir antrinė rinkos

2016 m. pirmąjį pusmetį AB „NASDAQ Vilnius“ rodikliai išsiskyrė skirtingomis tendencijomis. Per pirmąjį pusmetį pakilo 15 iš 28 (54 %) emitentų akcijų kainos, o OMX Vilnius indeksas paauogo apie 4,64 proc.

Palyginti su 2015 m. antruoju pusmečiu, bendroji AB „NASDAQ Vilnius“ apyvarta sumažėjo 28 proc., tačiau sandorių sudaryta 10 proc. daugiau. Tokią tendenciją nulėmė, kad reikšmingas apyvartos mažėjimas pastebimas SVP rinkoje (–52,4 %), šioje rinkoje paprastai sudaromi didesnės apimties sandoriai. Nuosavybės vertybinių popierių rinkoje pastebimas mažesnis apyvartos kritis (–17,6 %), kurį iš dalies lėmė į biržos prekybos sąrašą įtrauktų įmonių skaičiaus pokyčiai (nuo 32 iki 28). Dėl reikšmingų apyvartos pokyčių vertybinių popierių rinkoje dar labiau sumažėjo bendrosios apyvartos dalis, tenkanti obligacijų apyvartai (nuo 32,5 iki 21,7 %).

Per ataskaitinį laikotarpį papildomais akcininkų įnašais apmokamą viešą akcijų emisiją išplatino vienintelė bendrovė AB „INVL Baltic Real Estate“. Šios emisijos bendra nominalioji vertė – 6,5 mln. Eur, išplatinus emisiją pritraukta 9,0 mln. Eur papildomų lėšų. Bendrovės akcininkai priėmė sprendimą pertvarkyti emitentą į uždarojo tipo investicinę bendrovę „INVL Baltic Real Estate“ (per 2015 m. pirmąjį ketvirtį pavertus obligacijas į akcijas taip pat išleista tik viena akcijų emisija, kurios bendra nominalioji vertė – 1,3 mln. Eur). Be to, kaip ir kasmet, akcijų emisiją iš banko lėšų išleido AB Šiaulių bankas. Emisijos bendra nominalioji vertė buvo 18,2 mln. Eur (2015 m. – 6,7 mln. Eur).

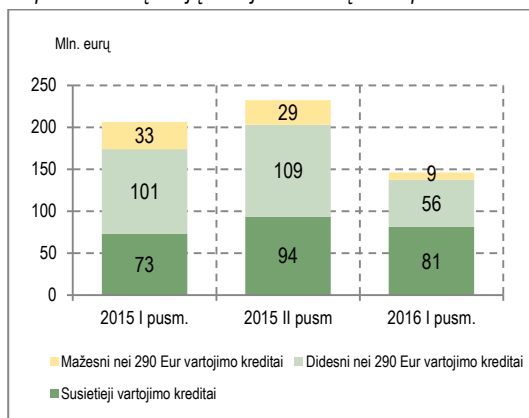
„Swedbank“, AB, šių metų pradžioje išplatino dvi neviešas obligacijų emisijas (bendra nominalioji vertė ir emisijos kaina – 7,6 mln. Eur). Per atitinkamą praėjusių metų laikotarpį bankas išleido 7 neviešas obligacijų emisijas, jų bendra nominalioji vertė buvo 16,1 mln. Eur.

Lietuvos banko prižiūrimų emitentų skaičius per pirmąjį pusmetį sumažėjo nuo 43 iki 41. 2016 m. liepos 1 d. Lietuvos bankas prižiūrėjo 41 emitentą, iš jų – 13 bendrovių, kurių akcijos įtrauktos į AB „NASDAQ Vilnius“ Oficialųjį prekybos sąrašą, 15 – į Papildomąjį prekybos sąrašą (iš jų 1 emitento akcijos įtrauktos ir į prekybą Varšuvos akcijų biržoje); 4 emitentų akcijos įtrauktos į prekybą Varšuvos akcijų biržoje, 1 emitento obligacijos – į AB „NASDAQ Vilnius“ Skolos vertybinių popierių prekybos sąrašą. Be to, emitentų sąrašė buvo 9 bendrovės, kurių vertybiniais popieriais neprekiuojama reguliuojamose rinkose. Per pusmetį iš emitentų pasitraukė 2 bendrovės: „City Service SE“ (jos akcijomis buvo prekiaujama Lietuvos ir Lenkijos biržose) ir „Swedbank“, AB, nusprendusi daugiau nebeplatinti SVP viešai.

Vartojimo kreditų rinka

2016 m. birželio 30 d. Viešajame vartojimo kredito davėjų ir tarpusavio skolinimosi platformų operatorių sąrašė buvo 61 įmonė (ne kredito įstaiga), turinti teisę teikti vartojimo kreditus. Iš visų į sąrašą įrašytų įmonių aktyviai veiklą vykdė 39 įmonės, o 4 iš jų veikė kaip tarpusavio skolinimo operatoriai. Šios bendrovės 2016 m. viduryje buvo suteikusios apie 688 tūkst. vartojimo kreditų – 10,5 proc. mažiau nei 2015 m. pabaigoje. Vartojimo kredito gavėjams išmokėtų kreditų suma 2016 m. birželio 30 d. sudarė 401,80 mln. Eur, palyginti su ankstesnių metų pabaiga, kreditų portfelis sumažėjo 8,4 proc. 2016 m. pirmojo pusmečio pabaigoje vartojimo kredito davėjai fiziniams asmenimis daugiausia buvo suteikę didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų – 206,35 mln. Eur. Susietųjų vartojimo kreditų suteikta 176,20 mln. Eur, o mažųjų vartojimo kreditų likutis sudarė 18,65 mln. Eur. Pagal sąskaitos kreditavimo sutartis suteikta 0,61 mln. Eur.

20 pav. Suteiktų naujų vartojimo kreditų suma per atitinkamą laikotarpį

Vartojimo kredito gavėjams suteiktų naujų vartojimo kreditų skaičius ir suma sumažėjo. Per 2016 m. pirmąjį pusmetį vartojimo kredito davėjai suteikė 56,37 proc. kreditų mažiau nei per 2015 m. antrąjį pusmetį, o per laikotarpį išmokėtų naujų kreditų suma sumažėjo 37,03 proc. – daugiausia dėl didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų. Jų suteikta net 61,57 proc. mažiau nei 2015 m. antrąjį pusmetį, o suteiktų naujų kreditų suma sumažėjo 48,70 proc., vidutinė tokio vartojimo kredito suma – 908 Eur. Suteiktų naujų mažųjų vartojimo kreditų skaičius ir suma per pusmetį sumažėjo – atitinkamai 73,26 proc. (iki 68,1 tūkst. kreditų) ir 69,28 proc. (iki 9,03 mln. Eur), o vidutinė kredito suma – 133 Eur. Mažųjų vartojimo kredito davėjų paslaugomis 2016 m. viduryje naudojami 128,68 tūkst. klientų, iš jų 40,87 tūkst. (31,76 %) asmenų, jaunesnių nei 25 m. amžiaus. Vidutinė svertinė bendros mažojo vartojimo kredito kainos metinė norma, taikyta naujoms, šių metų pirmąjį pusmetį sudarytoms sutartims, buvo 114,54, o vidutinė svertinė metinė palūkanų norma – 64,67 proc.

Susietieji vartojimo kreditai vis dar yra pakankamai populiarūs, jų per pusmetį vartojimo kredito gavėjams suteikta 108,36 tūkst. (17,02 % mažiau nei prieš pusmetį), o suteiktų vartojimo kreditų suma sudarė 81,31 mln. Eur ir buvo 13,29 proc. mažesnė nei ankstesnį pusmetį. Vidutinis susietojo vartojimo kredito sumos dydis sudarė 750 Eur.

Vartojimo kredito gavėjai 2016 m. pirmąjį pusmetį turėjo mažiau pradelstų kreditų. Įsiskolinimų pagal pradelstus kreditus (kai mokėjimas buvo pradelstas ilgiau nei 30 dienų iš eilės) suma per pusmetį šiek tiek sumažėjo – 0,09 proc. (nuo 117,0 mln. iki 116,89 mln. Eur) dėl sumažėjusių pradelstų (ne ilgiau nei 90 dienų iš eilės) kreditų sumos. Pradelstų kreditų (kai mokėjimas buvo pradelstas ilgiau nei 30 dienų iš eilės) skaičius sumažėjo 7,45 proc. (nuo 238,66 tūkst. iki 220,89 tūkst.), tačiau pradelstų kreditų dalis portfelyje truputį padidėjo – nuo 31,05 iki 32,12 proc.

Ginčų nagrinėjimas

Lietuvos banke per 2016 m. pirmąjį pusmetį išnagrinėtas 271 kreipimasis dėl ginčų, kilusių dėl finansinių paslaugų sutarčių. Palyginti su praėjusių metų antruoju pusmečiu, per kurį buvo išnagrinėti 239 kreipimaisi dėl ginčų, aptariamą laikotarpį kreipimūsi skaičius paaugo apytiksliai 13 proc. Daugiausia (59,5 %) ginčų kilo su draudimo įmonėmis, ginčai su bankais sudarė 22,5 proc., kiti (18 %) – su kitais finansų rinkos dalyviais.

Nagrinėdamas ginčus Lietuvos bankas siekia, kad ginčo šalys rastų taikų sprendimo būdą ir susitartų dėl kilusio ginčo. 2016 m. pirmąjį pusmetį ginčo šalys 34 atvejais pasiekė taikų susitarimą iki sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo, o tai 48 proc. daugiau nei 2015 m. antrąjį pusmetį, kai taikiai buvo išspręsti 23 ginčai.

Aptariamą laikotarpį Lietuvos bankas priėmė daugiau sprendimų dėl ginčo esmės – 98 sprendimai (palyginti su 2015 m. antruoju pusmečiu, kai buvo priimti 72 sprendimai dėl ginčo esmės, šis skaičius paaugo 36 %). Penktadalis šių sprendimų buvo priimti vartotojų naudai (apie 23 %), 13 proc. atvejų buvo siūloma tenkinti vartotojo reikalavimą iš dalies. Kiti vartotojų reikalavimai buvo atmesti kaip nepagrįsti.

Lietuvos banko sprendimai dėl ginčo esmės yra rekomendaciniai. 2016 m. pirmąjį pusmetį iš 36 sprendimų, priimtų vartotojo naudai, 11 sprendimų buvo nevykdomi.

Lietuvos bankas viešai savo interneto svetainėje skelbia nuasmenintus sprendimus dėl Lietuvos banke nagrinėtų ginčų esmės. Minėtos informacijos pateikimo tikslas – supažindinti visuomenę su Lietuvos banko nuomone dėl kai kurių ginčų nagrinėjimo metu nustatytų aplinkybių vertinimo, taip paskatinti vartotojus ginti savo, jų nuomone, pažeistas teises, kartu pabrėžti tam tikras finansinių paslaugų teikėjų bei finansinių paslaugų vartotojų pareigas, ugdyti atsakingą ir sąžiningą finansinių paslaugų teikėjų bei finansinių paslaugų vartotojų elgesį, skatinti taikų ginčų sprendimą ir siekti sumažinti galimai nepagrįstų ginčų skaičių ateityje.

Finansinis švietimas

Ataskaitiniu laikotarpiu vyko Vaikų finansinio švietimo savaitė 2016. Į jos metu organizuotas ekskursijas, paskaitas, elektronines pamokas, žaidimus, konferencijas, konkursus įsitraukė rekordinis dalyvių skaičius – apie 14 tūkst. vaikų visoje Lietuvoje. Šią iniciatyvą palaikė 30 partnerių, įvyko beveik 500 projektų, įvairiose veiklose dalyvavo 261 mokykla ir beveik 300 mokytojų. Savaitės renginius vainikavo Lietuvos banke įvykęs moksleivių komiksų konkurso „Aš taipau sumaniai! Prisijunk ir tu!“ nugalėtojų apdovanojimas.

2016 m. birželio mėn. Lietuvos bankas kartu su Švietimo ir mokslo ministerija ir Ugdymo plėtotės centru surengė finansinio raštingumo ugdymo projekto „Jauna piniginė“ kūrybines dirbtuves. Jose beveik 70 Lietuvos mokytojų, mokyklų atstovų, mokinių, tėvų, neformaliojo ugdymo veiklos organizacijų, įvairių kitų institucijų atstovų generavo idėjas, kaip mokyklose kūrybiškai ir sėkmingai ugdyti finansinį raštingumą. Projekto tąsa – 2016 m. rudenį vyksiantis finansinio raštingumo konkursas, per kurį visos šalies mokyklos galės rungtis išbandydamos kūrybinėse dirbtuvėse sukurtas ir vėliau ekspertų grupės narių patobulintas užduotis. Projekto metu išbandytos užduotys, surinktos išvalgos ir nustatytas grįžtamasis ryšys bus pateikti Švietimo ir mokslo ministerijai ir Ugdymo plėtotės centrui, siekiant sukurti integruotą finansinio raštingumo ugdymo mokyklose programą.

Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į ilgalaikius strateginius poreikius ir tikslais pagrįstą bendradarbiavimą su Švietimo ir mokslo ministerija, užtikrino tolesnį Lietuvos dalyvavimą Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) 2018 m. Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo finansinio raštingumo papildinyje. Šis tyrimo papildinys yra skirtas penkiolikmečių asmeninėms finansų žinioms ir gebėjimams įvertinti ir juos pritaikyti sprendžiant realius finansinius klausimus. Tai jau antrasis Lietuvoje įgyvendinamas tyrimo ciklas – 2015 m. įgyvendinto tyrimo duomenys, kurie oficialiai bus skelbiami 2017 m. gegužės mėn., taps pagrindu integruoti finansinio raštingumo temas į formalųjį ir neformalųjį ugdymą, o dalyvavimas 2018 m. tyrime leis sukaupti dinamiškus duomenis apie penkiolikmečių finansinio raštingumo lygį, padės parinkti ir įgyvendinti veiksmingas finansinio švietimo priemones.

Makroprudencinė politika

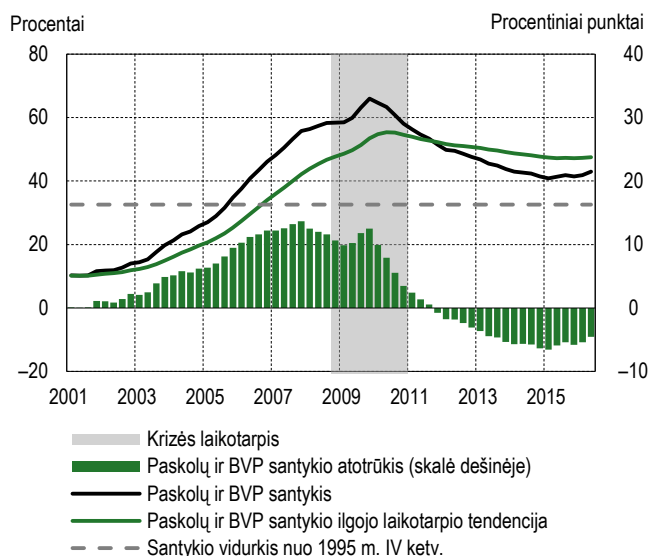
Sisteminės rizikos analizė

Lietuvos privačiojo ne finansų sektoriaus įsiskolinimas 2016 m. pirmąjį pusmetį nuosaikiai didėjo. PFĮ skolinimas Lietuvos privačiam sektoriui 2016 m. pirmąjį pusmetį toliau spartėjo, o 2016 m. antrojo ketvirčio pabaigoje šiam sektoriui PFĮ suteiktų paskolų portfelio augimas sudarė 6,5 proc.⁷ Tuo pat metu šalies ekonomika taip pat augo, tačiau šiek tiek lėčiau (metinis augimas 2016 m. antrąjį ketvirtį sudarė 2,6 %), todėl privačiojo sektoriaus įsiskolinimo lygis didėjo. Dėl to PFĮ paskolų privačiam sektoriui ir BVP santykio atotrūkis nuo ilgalaikės tendencijos per 2016 m. pirmąjį pusmetį sumažėjo 1,3 proc. punkto – iki 4,5 proc. (žr. 21 pav.). Santykio atotrūkis mažėja nuo 2015 m. pradžios, tačiau tebėra neigiamas, o pats santykis (41,9 %) – gerokai mažesnis nei aukščiausias jo lygis 2009 m. (64,7 %). Tokia padėtis rodo, kad besiformuojančio disbalanso kredito rinkoje nėra,

⁷ Naudojami PFĮ balanso statistikos duomenys, pakoreguoti dėl bankrutuojančių PFĮ pašalinimo iš statistikos ir kitų techninių veiksnių. Plačiau žr. 2014 m. gruodžio mėn. Lietuvos ekonomikos apžvalgos 2 priedą „PFĮ paskolų portfelio koregavimas atsižvelgiant į pokyčius dėl techninių veiksnių“ (http://www.lb.lt/lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2014_m_gruodzio_men.).

tačiau kreditavimas Lietuvoje didėja. Namų ūkiai vis daugiau skolinasi tiek būstui įsigyti, tiek vartojimo reikmėms, tačiau jų įsiskolinimo lygis beveik nekito. Augant ekonomikai ir gerėjant įmonių finansinei padėčiai, skolinimas verslui taip pat didėjo (daugiau žr. „Ekonomikos finansavimas“).

21 pav. PFĮ paskolų privačiajam ne finansų sektoriui ir BVP santykio atotrūkis (taikant prognozę) (2001 m. I ketv.–2016 m. II ketv.)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: ilgalaikė tendencija apskaičiuota taikant vienpusį HP filtrą su glodinimo parametru, lygiu 400 000; prieš taikant filtrą, rodiklis 5 m. į ateitį pratęsiamas 4 ketvirčių svertiniu vidurkiu.

Didžiausių finansų sistemos dalyvių – bankų – turto kokybė toliau gerėjo, o sektoriaus kapitalo pakankamumo rodiklis buvo reikšmingai didesnis už normatyvą. Bendras neveiksnių paskolų lygis bankų sektoriuje 2016 m. antrojo ketvirčio pabaigoje sudarė 5 proc., t. y. 0,6 proc. punkto mažiau nei metų pradžioje. Apskritai, Lietuvoje veikiančių bankų turimo turto kokybė gerėja jau nuo 2010 m., o ekonomikai toliau augant ir bankams vis daugiau suteikiant naujų paskolų, tikėtina, ir toliau gerės. Kita vertus, 2016 m. pradžioje kai kuriems bankams išmokėjus dividendus, bendras bankų sektoriaus kapitalo pakankamumo rodiklis per pirmąjį pusmetį sumenko nuo 24,9 iki 19,3 proc. Nepaisant to, bendras kapitalo pakankamumo lygis tebėra reikšmingai didesnis nei normatyvas, todėl bankų sektorius yra atsparus ekonomikos sukrėtimams.

Sisteminė rizika dėl per didelio užsienio šalių finansų įstaigų lėšų pervedimo į Lietuvą nesiformavo. 2016 m. pirmąjį ketvirtį Lietuvos einamosios sąskaitos deficitas buvo nedidelis ir dar sumažėjo. Einamosios sąskaitos balansas, palyginti su metų BVP, sudarė –0,8 proc. Analizuojamu laikotarpiu prie sąskaitos deficito labiausiai prisidėjo kredito institucijų išmokėti dividendai, pervesti patronuojantiems bankams užsienyje. 2016 m. antrąjį ketvirtį šalyje veikiančių pinigų finansų įstaigų paskolų ir indėlių santykis sudarė 108,0 proc. – 0,5 proc. punkto daugiau negu prieš ketvirtį. Prie santykio didėjimo labiausiai prisidėjo spartesnis paskolų portfelio augimas. Kita vertus, šis rodiklis vis dar buvo mažesnis už ilgalaikį vidurkį (119 %) ir rodė, kad beveik visos privačiajam sektoriui suteiktos paskolos prilygsta privačiojo sektoriaus indėliams.

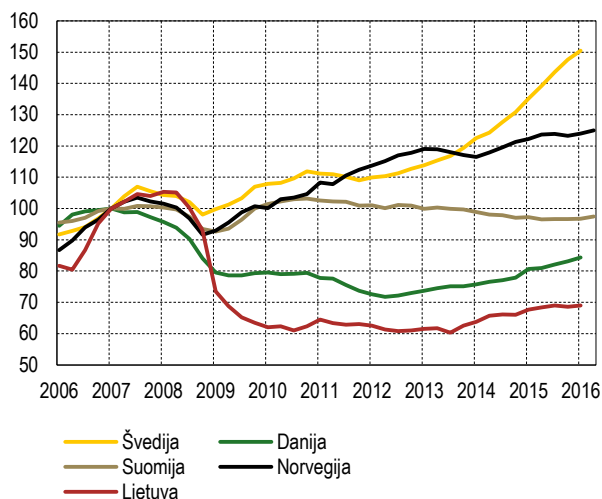
Aktyvumas Lietuvos būsto rinkoje 2016 m. pirmąją pusę didėjo, tačiau būsto kainų kilimas tebebuvo tvarus. Būsto sandorių skaičius Lietuvoje 2016 m. pirmąjį pusmetį augo, o padidėjusi paklausa prisidėjo ir prie būsto kainų kilimo. Metinis būsto kainų augimas Lietuvoje 2016 m. antrąjį ketvirtį, Statistikos departamento duomenimis, sudarė 3,4 proc., rinkos dalyvių duomenimis, – apie 5 proc., tačiau bendras kainų lygis šalyje yra apie ketvirtadali mažesnis nei 2008 m. Tiesa, didesniu būsto rinkos aktyvumu išsiskiria Vilnius, ten ir būsto kainos kilo sparčiau. Svarbu tai, kad šiuo metu stebima būsto rinkos raida pagrįsta pamatiniais paklausą didinančiais makroekonominiais ir demografiniais veiksniais. Tikėtina, kad prie didėjančio aktyvumo būsto rinkoje labiausiai prisideda trijų tipų pirkėjai: 1) jauni namų ūkiai, kurių dalis Vilniuje per pastaruosius keletą metų reikšmingai išaugo, o kylant pajamoms, jų galimybės sukaupti pradinę

įmoka ir gauti būsto paskolą gerėjo; 2) investuotojai, ieškantys didesnės gražos esant mažų palūkanų aplinkai; 3) per pastaruosius keletą metų savo finansinę padėtį pagerinę labiau pasiturintys namų ūkiai, siekiantys persikraustyti į aukštesnės kokybės būstą. Rinkoje šiuo metu nėra perdėto optimizmo ar spekuliacinio elgesio požymių, kurie buvo stipriai išreikšti, formuojantis 2007 m. nekilnojamojo turto burbului. Lūkesčiai dėl kainų kilimo yra nuosaikūs.

Didžiausia sisteminė rizika Lietuvos finansų sistemos stabilumui toliau kyla iš disbalansų kai kuriose Skandinavijos šalyse. Būsto kainos ypač sparčiai tebekyla Švedijoje. Pavyzdžiui, 2016 m. pirmąjį ketvirtį šioje šalyje metinis būsto kainų augimas sudarė 11,3 proc., o būsto kainų lygis buvo daugiau kaip 50 proc. didesnis nei 2007 m. (žr. 22 pav.). Tiesa, kitose Skandinavijos šalyse būsto kainų augimas prislopo ir buvo nuosaikus. Sparčiai kylant būsto kainoms Švedijoje, kartu didėja rizika, kad toks augimas taps netvarus ir virs nuosmukiu. Šios rizikos galimą neigiamą poveikį didina ir tai, kad namų ūkių įsiskolinimo lygis Skandinavijos šalyse yra santykinai aukštas. Jei rizika pasitvirtintų ir Skandinavijos šalių bankai patirtų nuostolių, tikėtina, kad jų rizikos pozicijos būtų mažinamos grupės mastu. Dėl to galimai mažėtų kreditavimas Lietuvoje, padidėtų paskolų palūkanų normos. Tai kartu darytų neigiamą įtaką Lietuvos realiajai ekonomikai. Vis dėlto, šią riziką mažina spartus Švedijos ekonomikos augimas ir tai, kad nuo ekonomikos nuosmukio patronuojančiųjų bankų teikiamas finansavimas Lietuvoje veikiančioms bankams reikšmingai sumažėjo. Be to, riziką mažina ir šių šalių finansų rinką reguliuojančių institucijų taikomos ir ketinamos taikyti makroprudencinės politikos priemonės.

22 pav. Būsto kainų raida Lietuvoje ir atskirose Skandinavijos šalyse
(2006 m. I ketv.–2016 m. I ketv.)

Indeksas, 2007 m. I ketv. = 100

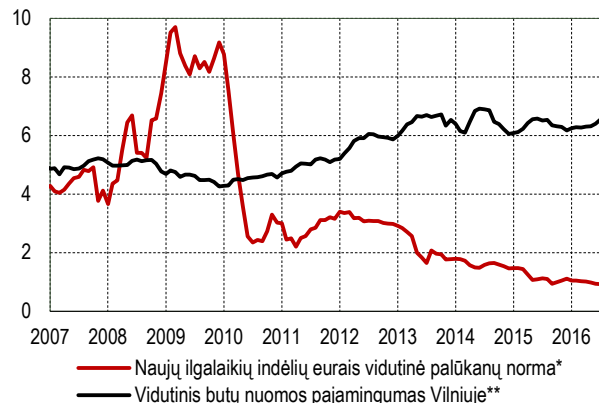
Šaltinis: EBPO.

Rekordiškai mažų ir mažėjančių palūkanų normų aplinka mažina pelningos kredito įstaigų veiklos galimybes, skatina investuotojus prisiimti daugiau rizikos ir galėtų lemti finansinio bei nekilnojamojo turto pervertinimą. 2016 m. pirmąją pusę palūkanų normos vis dar buvo ypač mažos, kartu stiprėjo ir lūkesčiai, kad tokios jos bus ir toliau. Ypač mažos palūkanų normos mažina bankų galimybes uždirbti iš tradicinės veiklos – paskolų teikimo. Dėl to bankai priversti didinti veiklos efektyvumą, panaudoti masto ekonomiją. Kartu kyla rizika, kad ir taip ypač didelė koncentracija bankų sektoriuje dar labiau padidės. Mažų palūkanų normų aplinka skatina investuotojus ieškoti gražos perkant rizikingesnį finansinį ar nekilnojamojo turta (žr. 23 pav.). Tikėtina, kad dėl to vis daugiau nekilnojamojo turto perkama investiciniais tikslais, tai prisideda prie būsto kainų kilimo. Vis dėlto, riziką dėl mažų palūkanų normų mažina tai, kad bankai sugeba palaikyti stabilų pelningumą, o namų ūkių perteklinių įsipareigojimų prisiėmimą riboja nuo 2011 m. galiojantys ir 2015 m. atnaujinti Atsakingojo skolinimosi nuostatai.

23 pav. Alternatyvių investavimo priemonių pajamingumas

(2007 m. sausio mėn – 2016 m. rugpjūčio mėn.)

Procentai

Šaltiniai: Aruodas.lt, Statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

*Vidutinės mėnesio palūkanų normos 3 mėn. slenkamasis vidurkis.

**Pajamingumas išreikštas kaip vidutinės metinės buto nuomos ir pardavimo kainų santykis, remiantis Aruodas.lt duomenimis.

Rizika, kad, kritus eksporto paklausai, Lietuvos įmonės, o kartu ir joms skolinančios kredito įstaigos patirs nuostolių, mažėjo. Lietuva yra maža atvira ekonomika, todėl eksporto įtaka šalies ekonomikai, o kartu ir finansų sistemos stabilumui yra didelė. Rusijai 2014 m. įvedus ekonomines sankcijas ir lėtėjant jos bei kitų NVS šalių ūkių augimui, rizika, kad dėl sumažėjusių eksporto apimčių eksportuojančios įmonės ir joms skolinantys bankai patirs nuostolių, buvo reikšmingai išaugusi. Vis dėlto, eksporto kritimas neigiamos įtakos kredito įstaigų turto kokybei nedarė, tačiau rizikos tikimybė tebėra santykinai didelė dėl tebetvyrančio geopolitinio neapibrėžtumo dėl Rusijos ir Ukrainos konflikto, taip pat dėl Didžiosios Britanijos pasitraukimo iš ES. Šią riziką mažina tai, kad 2016 m. Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas turėtų padidėti 2,9 proc., ir tai, kad eksporto diversifikacija per dvejus pastaruosius metus reikšmingai išaugo.

Rizika, kad finansinio turto kainos pasaulio rinkose staiga nukris ir šalies finansų įstaigos patirs nuostolių, tebėra svarbi, tačiau 2016 m. pirmąjį pusmetį mažėjo. ECB tebevykdant skatinamąją pinigų politiką, euro zonos šalyse leidžiamų obligacijų ir akcijų kainos ir toliau buvo ypač didelės, palyginti su ilgojo laikotarpio vidutinėmis kainomis. Finansinio turto kainoms esant neįprastai aukštomis, ypač obligacijų rinkoje, kyla rizika, kad įvykus sukrėtimui jos staiga sumažės, o tokią turimą turinčios finansų įstaigos patirs reikšmingų nuostolių. Tiesa, didžiausi šalies finansų rinkos dalyviai, bankai, vertybinių popierių turi santykinai nedaug, 8,2 proc. viso turto. Jautriausias šiai rizikai tebėra kredito unijų sektorius, tačiau ir jo vertybinių popierių pozicijos, išgaliojus Lietuvos banko nustatytoms investavimo į ne nuosavybės vertybinius popierius taisyklėms, per metus reikšmingai sumažėjo.

Makroprudencinės politikos priemonės

2016 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos bankas pagal jam suteiktą makroprudencinės politikos mandatą⁸ toliau įgyvendino Makroprudencinės politikos strategiją⁹. Įgyvendindamas šioje strategijoje pirmą iškeltą tarpinį tikslą – riboti perteklinį kredito augimą, pernelyg didelį finansinį svertą ir siekti jų išvengti, Lietuvos bankas nuo 2015 m. antrojo ketvirčio taiko anticiklinio kapitalo rezervo reikalavimą. Reikalaujama rezervo norma nustatoma kiekvieną ketvirtį įvertinus padėtį kredito ir nekilnojamojo turto rinkose. Remdamasis 2016 m. pirmojo ir antrojo ketvirčių duomenimis, 2016 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos bankas priėmė sprendimą palikti galioti nustatytą 0 proc. anticiklinio kapitalo rezervo normą (analogiškas sprendimas priimtas ir praėjusiais ketvirčiais)¹⁰. Didesnė nei 0 proc. anticiklinio kapitalo

⁸ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo Nr. I-678 8, 11, 27, 51, 55 straipsnių, 2 priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo septyniu skirsniu ir 52 straipsniu įstatymas (2014 m. rugsėjo 18 d., Nr. XII-1097). *Teisės aktų registras*, 2014 rugsėjo 23 d., Nr. 2014-12712.

⁹ Lietuvos banko valdybos 2015 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 03-31 „Dėl Makroprudencinės politikos strategijos patvirtinimo“.

¹⁰ Lietuvos banko valdybos 2016 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 03-132 „Dėl anticiklinio kapitalo rezervo taikymo“.

rezervo norma būtų nustatoma, jei būtų nustatyta, kad kredito įstaigoms būtina papildoma apsauga dėl pernelyg spartaus kredito augimo finansinio ciklo pakilimo metu.

Siekiant užtikrinti atsakingą skolinimąsi mažų palūkanų normų sąlygomis, apsaugoti finansų sistemą nuo disbalansų formavimosi, praėjusiais metais buvo pakeisti Atsakingojo skolinimo nuostatai¹¹. Kredito įstaigos įpareigos papildomai užtikrinti, kad vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykis sudarytų ne daugiau kaip 50 proc., skaičiavimams naudojant 5 proc. metinę palūkanų normą. Šiuo pakeitimu siekiama apsaugoti namų ūkius, kurie, vyraujant mažoms palūkanų normoms, skolinasi taikant artimą 40 proc. vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykį, nuo rizikos susidurti su sunkumais mokant išaugusias paskolos įmokas, jeigu palūkanų normos ateityje padidėtų. Kredito įstaigoms buvo sudarytos galimybės per kalendorinius metus suteikti 5 proc. naujų paskolų (vertine išraiška), taikant iki 60 proc. sudarantį vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykį. Be to, siekdamas apsaugoti namų ūkius nuo perteklinio įsiskolinimo imant ilgąs trukmės paskolas, Lietuvos bankas maksimalią paskolos trukmę sumažino nuo 40 iki 30 metų. Sprendžiant iš 2015 m. paskutinio ir 2016 m. pirmojo bei antrojo ketvirčių duomenų, įsigalioję Atsakingojo skolinimo nuostatų pakeitimai neturėjo neigiamos įtakos namų ūkių kreditavimui.

2015 m. gruodžio 15 d. nustatytos sisteminės svarbos įstaigos papildomą kapitalo rezervo reikalavimą¹² turės tenkinti nuo 2016 m. gruodžio 31 d., kai pasibaigs vienu metų pereinamasis laikotarpis atitinkamam kapitalo rezervui sukaupti. Lietuvoje buvo identifikuotos keturios sisteminės svarbos įstaigos. AB SEB bankui, „Swedbank“, AB, ir AB DNB bankui nustatyti 2 proc. punktų kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo dydžiai, o AB Šiaulių bankui – 0,5 proc. punkto kapitalo rezervas. Kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo norma nustatoma kiekvienų metų pabaigoje siekiant didinti sisteminės svarbos įstaigų atsparumą galimiems nuostoliams ir sumažinti jų paskatas prisiimti pernelyg daug rizikos. Nustatant sisteminės svarbos įstaigas, atsižvelgiama į jų dydį, svarbą šalies ir visos ES finansų sistemai, tarpvalstybinės veiklos sąsajas, įstaigos ir finansų sistemos tarpusavio susietumą.

Iki 2016 m. pabaigos Lietuvos bankas įvertins dar vienos makroprudencinės priemonės – sisteminės rizikos rezervo – poreikį. Šiuo kapitalo rezervu siekiama padidinti bankų atsparumą struktūrinei sistemei rizikai. Struktūrinė sisteminė rizika – tai ilgalaikė rizika, atsirandanti dėl šalies finansų sistemos ar aplinkos, kurioje ji veikia, ypatumų. Pavyzdžiui, Lietuvos ekonomika yra maža ir atvira, itin priklausoma nuo pagrindinių eksporto partnerių ekonomikos raidos ir kitų užsienio aplinkos pokyčių, todėl nepalankūs įvykiai gali lemti prastesnes bankų klientų galimybes vykdyti savo finansinius įsipareigojimus. Struktūrinę riziką didina ir aplinkybė, kad Lietuvoje bankų sektorius atlieka išskirtinį vaidmenį finansuojant ekonomiką, o jo koncentracija yra didelė. Pagal Kapitalo rezervų sudarymo taisyklės¹³, sisteminės rizikos kapitalo rezervas gali siekti nuo 1 iki 5 proc. ir gali būti taikomas tiek visam sektoriui, tiek atskiriems bankams, kuriems nustatyta struktūrinė rizika yra aktuali. Poreikis nustatyti sisteminės rizikos rezervą bus vertinamas atsižvelgiant į minėtas rizikas (bet neapsiribojant tik jomis), jau galiojančius kapitalo reikalavimus bankams ir papildomas kapitalo atsargos kaštus ir naudą.

Bankų pertvarkymas

2015 m. pabaigoje užbaigus ES Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvos nuostatų perkėlimą į Lietuvos nacionalinę teisę, Lietuvos bankui pavesta vykdyti naujas nacionalinės pertvarkymo institucijos funkcijas. Pertvarkymo institucija siekia užtikrinti, kad probleminių bankų sunkumai būtų sprendžiami visų pirma naudojant ne viešuosius finansus, bet privačių kreditorių lėšas. Vienas iš svarbiausių naujojo bankų gelbėjimo mechanizmo tikslų bus užtikrinti su sunkumais susidūrusio banko ypač svarbių funkcijų tęstinumą, kad įmonės ir gyventojai galėtų be sutrikimų naudotis

¹¹ Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimo Nr. 03-144 „Dėl atsakingojo skolinimo nuostatų“ pakeitimo (2015 m. gegužės 28 d. Nr. 03-90).

¹² Lietuvos banko valdybos 2015 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 03-192 „Dėl kitų sisteminei svarbių įstaigų kapitalo rezervo nustatymo“.

¹³ 2015 m. balandžio 9 d. Lietuvos banko valdybos nutarimu Nr. 03-51 patvirtintos Kapitalo rezervų sudarymo taisyklės.

būtiniausiomis finansinėmis paslaugomis, kiek įmanoma sumažinti valstybės pagalbos teikimo būtinumą, apsaugoti draudžiamuosius indėlius bei kitas klientų lėšas.

Ši nauja Lietuvos banko veiklos kryptis apima keletą sričių: visų pirma, tai prevencinė parengiamojo pobūdžio veikla, siekiant parengti veiksmingus bankų pertvarkymo planus, parinkti optimalią pertvarkymo strategiją, identifikuoti galimas pertvarkymo kliūtis, nustatyti bankų minimalų nuosavų lėšų ir tinkamų įsipareigojimų dydį, kad, pritaikius gelbėjimo privačiomis lėšomis priemonę, pakaktų išteklių susikaupusiems nuostoliams padengti ir rekapitalizuoti banką po pertvarkymo. Be to, buvo užtikrintas rinkos dalyvių reguliarių įmokų surinkimas ir jų perdavimas į bankų sąjungos Bendrą pertvarkymo fondą (pirmą kartą įmokos surinktos 2015 m.), kuris galėtų būti panaudotas finansuoti banko pertvarkymą po to, kai paties banko savininkai ir kreditoriai būtų prisidėję prie nuostolių dengimo pritaikius gelbėjimo privačiomis lėšomis priemonę dydžiu, ne mažesniu negu 8 proc. visų pertvarkomo banko įsipareigojimų sumos. 2016 m. Lietuvos kredito įstaigos – 6 bankai ir LCKU – į šį fondą pervedė 7,4 mln. Eur įmokų. Planuojama, kad iki 2024 m. Bendrame pertvarkymo fonde iš reguliarių įmokų bus sukaupta apie 55 mlrd. Eur suma, prilygstanti 1 proc. bankų sąjungos įstaigose laikomų apdraustų indėlių.

Kita svarbi veiklos kryptis – bendradarbiavimas su Bendra pertvarkymo valdyba, kuri yra centrinė bendro pertvarkymo mechanizmo institucija, koordinuojanti nacionalinių pertvarkymo institucijų veiksmus ir priimanti sprendimus:

- 1) dėl sistemaiškai svarbių bankų sąjungos bankų, kurių tiesioginę priežiūrą atlieka ECB;
- 2) dėl kitų tarpvalstybinių mastu veikiančių grupių, kurių patronuojančioji institucija ir bent vienas patronuojamasis bankas yra įsteigti skirtingose ES valstybėse narėse.

Lietuvos atveju, Bendra pertvarkymo valdyba priima su pertvarkymu susijusius sprendimus dėl AB SEB banko, *Swedbank*, AB, AB DnB banko ir AB „Citadele“.

2016 m. Lietuvos bankas įsitraukė į pertvarkymo kolegijų veiklą, kur buvo sprendžiami Lietuvoje veikiančių patronuojamųjų bankų ir filialų, priklausančių kitose ES valstybėse narėse licencijuotų bankų grupėms, pertvarkymo planavimo klausimai. Koordinuojant Bendrai pertvarkymo valdybai, šiemet iš bankų pirmą kartą buvo surinkti standartizuoti duomenys apie įsipareigojimų struktūrą ir ypač svarbių funkcijų vykdymą, reikalingi pertvarkymo planavimui. Bendradarbiaujant su Švedijos, Latvijos ir Danijos pertvarkymo institucijomis, pradėti rengti pirmieji bankų grupių pertvarkymo planų projektai, parenkama pertvarkymo strategija, įvertinamas kritinių funkcijų mastas. Pertvarkymo planai bus toliau derinami 2016 m. rudenį, siekiant iki metų pabaigos parengti trijų Lietuvos bankų, turinčių patronuojančiąsias institucijas kitose ES valstybėse narėse ir dviejų Lietuvoje veikiančių ES bankų filialų grupių pertvarkymo planus.

Grynieji pinigai

Lietuvos bankas įstatymų nustatyta tvarka išleidžia į apyvartą ir išima iš jos pinigus, organizuoja pinigų gamybą, gabenimą ir saugojimą, sudaro banknotų ir monetų atsargas.

2016 m. birželio 30 d. Lietuvos banko išleistų į apyvartą pinigų, įskaitant kolekcines eurų monetas ir apyvartinių eurų monetų numizmatinius rinkinius, buvo 2 354,1 mln. eurų.

2 lentelė. Grynieji pinigų išleidimas
(mln. eurų)

Metai	Ketvirčiai				
	I	II	III	IV	I–IV
2015	1 618,9	204,1	133,2	204,5	2 160,7
2016	43,6	149,8			

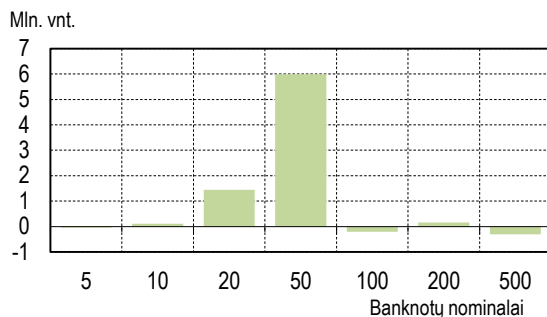
Šaltinis: Lietuvos bankas.

Per 2016 m. pirmus du ketvirčius Lietuvos bankas išleido į apyvartą 43,3 mln. vienetų eurų, jų suma – 193,4 mln. eurų; 7,1 mln. vienetų banknotų, jų suma – 184,2 mln. eurų, apyvartinių monetų – 36,1

mln. vienetų, jų suma – 9,1 mln. eurų, kolekcinė eurų monetų ir apyvartinių eurų monetų numizmatinių rinkinių – 0,02 mln. vienetų, jų suma – 0,05 mln. eurų.

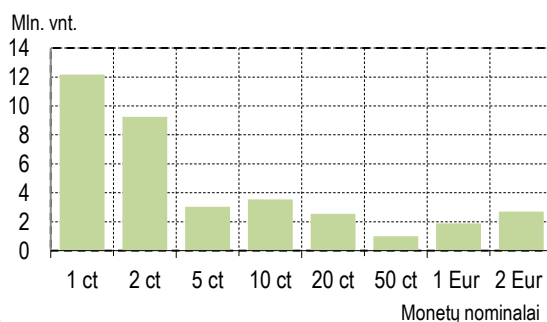
Per 2016 m. pirmus du ketvirčius didžiąją Lietuvos banko išleistą į apyvartą eurų banknotų dalį sudarė 20 ir 50 eurų banknotai (atitinkamai 1,4 mln. ir 6,0 mln. vienetų), o didžiąją eurų apyvartinių monetų dalį – 1 ir 2 euro centų monetos (atitinkamai 12,2 mln. ir 9,2 mln. vienetų).

24 pav. Lietuvos banko per 2016 m. pirmus du ketvirčius išleisti į apyvartą eurų banknotai

Šaltinis: Lietuvos bankas.

25 pav. Lietuvos banko per 2016 m. pirmus du ketvirčius išleistos į apyvartą apyvartinės eurų monetos

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Finansinio turto valdymas

Valdydamas finansinį turta, Lietuvos bankas siekia užtikrinti Lietuvos ir euro zonos finansų sistemos stabilumą, sudaryti sąlygas sėkmingai vykdyti pinigų politiką, taip pat užtikrinti Lietuvos banko finansinį nepriklausomumą ir sudaryti prielaidas šaliai lengviau atlaikyti ekonominius, finansinius sukrėtimus ir kitas ypatingas aplinkybes.

Finansinis turtas

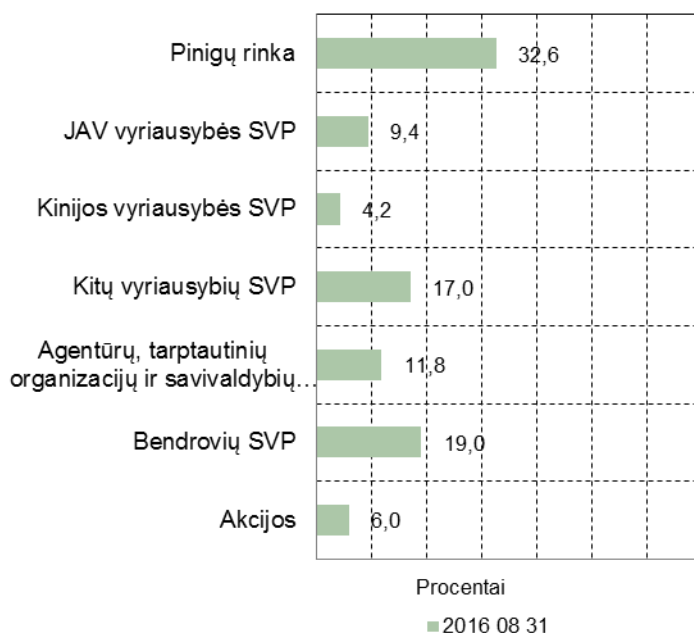
2015 m. sausio 1 d. Lietuvai tapus euro zonos nare, Lietuvos banko investicijos eurais, taip pat lėšos TARGET sąskaitoje ir investicijos užsienio valiuta euro zonos šalyse į oficialiųjų tarptautinių atsargų dydį neįtraukiamos. Dėl šios priežasties tarptautinių atsargų dydis po euro įvedimo priklauso ne tik nuo tradicinių, su pinigų politika susijusių veiksnių, bet ir nuo investavimo veiksmų. Šie pasikeitimai lėmė didesnę tarptautinių atsargų dydžio svyravimą. 2016 m. sausio–rugpjūčio mėn. tarptautinių atsargų dydis svyravo nuo 892,2 mln. Eur (sausio mėn.) iki 2 331,9 mln. Eur (birželio mėn.). Rugpjūčio 31 d. tarptautinės atsargos sudarė 1 318,9 mln. Eur. Užsienio atsargų dydžio svyravimui didžiausią įtaką darė investavimo veiksmai, kuriuos lėmė besikeičiančios rinkos sąlygos. 2016 m. finansinio turto (neįskaitant su pinigų politika susijusio turto) investicijų dydis rinkos verte vidutiniškai buvo 2 312,5 mln. Eur.

Finansinio turto valdymo politika ir rezultatai

Lietuvos banko finansinis turtas valdomas siekiant skaidyti investavimo riziką ir didinti tikėtiną investicijų pelningumą per trejų metų investavimo laikotarpį. Siekdamas šių tikslų, Lietuvos bankas investuoja į investicinio reitingo Europos, Šiaurės Amerikos šalių ir Kinijos centrinių vyriausybės SVP bei išsivysčiusių šalių bendrovių skolas ir nuosavybės VP. Didžioji investicijų dalis yra eurais arba kitomis valiutomis apsidraudžiant valiutinę riziką, tačiau, siekiant didesnės investicijų rizikos diversifikacijos, dalis (2016 m. rugpjūčio mėn. – vidutiniškai 16,0 %) investicijų kitomis negu euras valiutomis (JAV doleriais, Kinijos ženminbi juoniais, Didžiosios Britanijos svarais sterlingų ir kt.) buvo neapdrausta.

Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į savo, kaip Eurosistemos dalies, finansinio turto valdymo tikslus, taip pat reaguodamas į pastarųjų metų Europos ir pasaulio ekonomikos bei finansų rinkų raidą, siekia saugiai investuoti ir didinti tikėtiną investicijų pelningumą per trejų metų investavimo laikotarpį.

26 pav. Investicijų pasiskirstymas

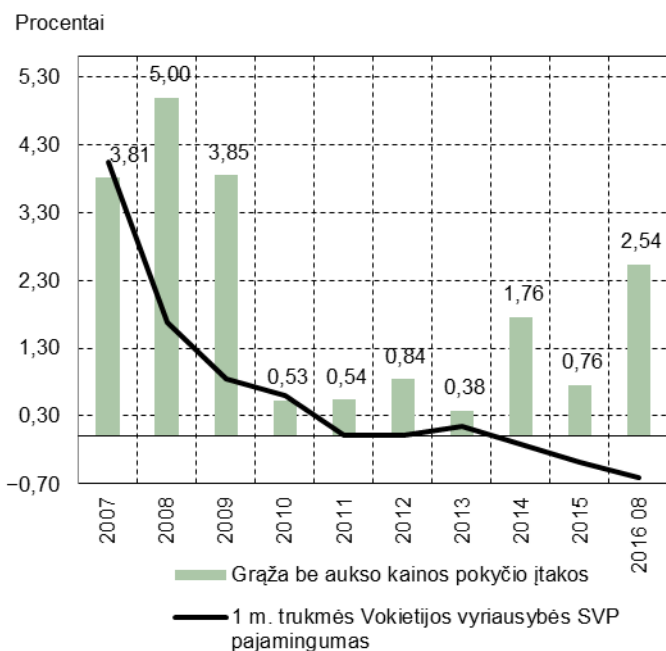

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Finansinio turto saugumas užtikrinamas skaidant investicijas, sudarant sandorius su patikimomis ir aukštus reitingus turinčiomis finansų įstaigomis ir investuojant tik į investicinį reitingą turinčių emitentų SVP. Finansų įstaigoms ir emitentams tarptautinių reitingų agentūrų suteiktas investicinis reitingas rodo, kad jų įsipareigojimų nevykdymo tikimybė yra maža. Rugpjūčio pabaigoje vidutinis investicijų reitingas buvo AA, o 39 proc. investicijų buvo suteiktas aukščiausias AAA reitingas.

Per aštuonis šių metų mėnesius vidutinė investicijų grąža sudarė 2,54 proc. Didžioji Lietuvos banko investicijų grąžos dalis gauta iš pabrangusių SVP. SVP kaina yra atvirkščiai proporcinga jų pajamingumui, kuris 2016 m. toliau mažėjo dėl išplėtos ECB skatinamosios pinigų politikos ir mažų palūkanų normų, nulemtų vangesnio, negu tikėtasi, išsivysčiusių šalių ekonomikų atsigavimo.

27 pav. Užsienio atsargų ir kito finansinio turto grąža¹

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos

Skatinti patvarų ir veiksmingą mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimą – viena iš Lietuvos banko funkcijų. Lietuvos bankas teikia atsiskaitymų paslaugas, prižiūri mokėjimo ir VP atsiskaitymo sistemas, koordinuoja Lietuvos rinkos subjektų veiklą vykdant nacionalinius ir tarptautinius projektus. Lietuvos bankas kartu su kitais Eurosistemos centriniais bankais valdo transeuropinę automatizuotą realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų eurais sistemą TARGET2. Lietuvos bankas atsakingas už šios sistemos sudedamąją dalį – mokėjimo sistemą TARGET2-LIETUVOS BANKAS. Lietuvos bankas taip pat valdo nuo 2015 m. gruodžio 8 d. pradėjusių veikti mažmeninių mokėjimų sistemą SEPA-MMS.

Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra

Lietuvos bankas, siekdamas patvaraus ir veiksmingo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimo, vykdo sistemų priežiūrą: registruoja sistemas, kurių operatorius nėra Lietuvos bankas, atlieka šių ir paties Lietuvos banko sistemų veiklos stebėseną ir vertina jas pagal sistemų priežiūrinius standartus bei rekomendacijas. 2016 m. pirmąjį pusmetį Lietuvos bankas vykdė trijų sistemų – mokėjimo sistemos SEPA-MMS, sistemos TARGET2-LIETUVOS BANKAS ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos (VPAS) – priežiūrą. Daug dėmesio buvo skiriama Europinei mažmeninių mokėjimų sistemai STEP2, kuri, atsižvelgiant į pasikeitusią tarpbankinių mokėjimų vykdymo bendroje mokėjimų eurais erdvėje praktiką, tapo pagrindine Lietuvos vietinių mažmeninių tarpbankinių mokėjimų sistema.

2015 m. pabaigoje pradėjusi veikti mokėjimų sistema SEPA-MMS neišvengė sistemų veiklos pradžiai būdingų nesklandumų ir patyrė keletą incidentų, kurie neturėjo reikšmingo poveikio sistemos dalyviams. Sistemos operatorius operatyviai pašalino incidentų priežastis ir įgyvendino funkcionalumą, užtikrinantį tokių incidentų nesikartojimą ateityje.

2016 m. Lietuvos bankas pradėjo sistemos SEPA-MMS vertinimą, siekdamas išsiaiškinti, ar sistema atitinka Eurosistemos nustatytus tokios reikšmės mokėjimo sistemų reikalavimus. Tai ECB koordinuojamas ir visų euro zonos NCB vykdomas reikšmingų ir kitų mažmeninių mokėjimų sistemų vertinimas. Be to, Eurosistemos NCB vertino, ar sistemiškai svarbios mokėjimo sistemos TARGET2, EURO1, STEP2 ir CORE (FR) atitinka ECB reglamente (ES) Nr. 795/2014 dėl priežiūros reikalavimų

sistemiškai svarbioms mokėjimo sistemoms (ECB/2014/28) nustatytus reikalavimus. Lietuvos bankas kartu su kitais euro zonos NCB derino šių sistemų vertinimo ataskaitą.

Bendros mokėjimų eurais erdvės projektas

Igyvendinant 2012 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 260/2012, kuriuo nustatomi kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų eurais techniniai ir komerciniai reikalavimai ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 924/2009 (toliau – SEPA reglamentas) reikalavimus Lietuvoje, mokėjimo paslaugų teikėjai ir įmonės turėjo peržiūrėti iš mokėtojų surenkamų įmokų, inicijuojamų pagal specialias įmokų formas, apdorojimo procesus. Siekdamas padėti rinkos dalyviams sėkmingai įgyvendinti SEPA reglamento reikalavimus ir atsižvelgęs į įmonių išreikštą poreikį, Lietuvos bankas 2016 m. kovo mėn. sukūrė neformalią darbo grupę dėl informacijos struktūrizavimo pervedimo nurodymuose (toliau – Darbo grupė), prie kurios pakvietė prisijungti mokėjimo paslaugų teikėjų ir suinteresuotųjų įmonių atstovus. Darbo grupė sukūrė techninę specifikaciją „Kredito pervedimai. Įmokų surinkimas“, ją vėliau patvirtino Lietuvos standartizacijos departamentas. Techninę specifikaciją gali naudoti visi mokėjimo paslaugų teikėjai ir suinteresuotosios įmonės, numatoma, kad ji rinkoje bus galutinai įdiegta nuo 2017 m. balandžio 1 d. Techninė specifikacija leis įmonėms surinkti pagal specialias formas mokamas įmokas į vieną sąskaitą, nesvarbu, pas kurį mokėjimo paslaugų teikėją sąskaitą turėtų mokėtojas.

Lietuvos banko valdoma mažmeninių mokėjimų sistema SEPA-MMS sudarė sąlygas joje dalyvaujantiems bankams ir kitiems mokėjimo paslaugų teikėjams atlikti SEPA reikalavimus atitinkančius tarpusavio kredito pervedimus realiuoju laiku (darbo dienomis nuo 8 iki 18 val.), o mokėjimus su sistemoje nedalyvaujančiais mokėjimo paslaugų teikėjais 5 kartus per dieną, atsižvelgiant į užsienio sistemų darbo grafikus. 2016 m. balandžio mėn. SEPA-MMS išplėtė savo funkcionalumą ir pasiūlė naują mokėjimo paslaugą – SEPA tiesioginį debetą. Sistema besinaudojantys mokėjimo paslaugų teikėjai gali teikti SEPA reglamento reikalavimus atitinkančią SEPA tiesioginio debeto paslaugą. Naujoji sistemos paslauga yra pasiekama Europos mastu, t. y. šio formato mokėjimai per Lietuvos banko sistemą pasieks visus SEPA erdvėje (visos ES šalys, Norvegija, Islandija, Lichtenšteinas, Monako Kunigaikštystė, Šveicarija ir San Marinas) veikiančius mokėjimo paslaugų teikėjus ir jų klientus.

Nacionalinės mokėjimų strategijos iniciatyva

Lietuvos bankas parengė Nacionalinės mokėjimų strategijos projektą, kuriuo siekiama spręsti konkurencijos mokėjimų rinkoje stokos, lėto inovacijų diegimo, nepakankamo naudotojų įsitraukimo ir grynujų pinigų naudojimo įpročių problemas. 2016 m. birželio 28 d. Lietuvos bankas jį pristatė ir pateikė viešai konsultacijai.

Nacionalinės mokėjimų strategijos projekte numatoma veikti trimis kryptimis. Pirmiausia, siekiama išplėtoti infrastruktūrą, sudarančią sąlygas masiškai atlikti bekontakčius ir momentinius mokėjimus. Taip būtų skatinamos inovacijos, didesnė konkurencija ir daugiau dėmesio skiriama nacionalinės rinkos poreikiams.

Antra strategijoje numatyta kryptis – mokėjimo paslaugų naudotojų įsitraukimo ir įtakos sprendžiant klausimus dėl rinkoje siūlomų mokėjimo paslaugų plėtojimo didinimas. Tam siūloma sukurti mokėjimų tarybą, kuri leistų vartotojams, mokėjimo paslaugų teikėjams ir kitoms suinteresuotosioms šalims išsakyti lūkesčius ir spręsti mokėjimų rinkos problemas.

Trečia, siekiama stiprinti mokėjimo paslaugų naudotojų pasitikėjimą elektroniniais mokėjimais ir ugdyti įpročius atlikti elektroninius mokėjimus. Tai padėtų įgyvendinti gyventojų švietimas ir moksleivių supažindinimas su negrynujų pinigų naudojimu. Todėl strategijoje siūloma sudaryti galimybę mokyklose atsiskaityti ir negrynaisiais pinigais.

Vieša konsultacija dėl Nacionalinės mokėjimų strategijos projekto vyko tris mėnesius ir baigėsi 2016 m. rugsėjo 30 d. Jos metu Lietuvos bankas surinko atsiliepimus apie strategiją ir organizavo dvišalius susitikimus su Lietuvoje veikiančių bankų atstovais, mokėjimų infrastruktūros teikėjais, aktyviai veikiančiomis mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigomis ir kitomis suinteresuotosiomis grupėmis. Be to, Lietuvos bankas 2016 m. rugsėjo 15 d. suorganizavo viešą diskusiją apie

Nacionalinės mokėjimų strategijos tikslus, strategines kryptis ir priemones. Diskusijoje dalyvavo ir savo nuomonę išreiškė mokėjimų rinkos dalyviai, mokslininkai, smulkiojo ir vidutinio verslo, švietimo sektoriaus atstovai.

2016 m. lapkričio mėn. planuojama paskelbti apibendrintą gautų komentarų ataskaitą ir respondentų atsakymus, o iki metų pabaigos suformuoti galutinį strateginių priemonių planą.

Konkurencinių sąlygų gerinimas ir technologiškai pažangių sprendimų finansų sektoriuje taikymo skatinimas

Pastaruju metu jaučiamas naujoviškas finansines paslaugas plėtojančių ir naujas technologijas diegiančių užsienio subjektų susidomėjimas Lietuva kaip vieta, kurioje, gavus finansinių paslaugų teikimo licenciją, paslaugos (naudojantis laisvo paslaugų teikimo teise) galėtų būti teikiamos kitose ES šalyse. Savo planus gauti finansinių paslaugų teikimo licenciją Lietuvoje išsakė (kai kurie iš jų jau gavo licenciją) subjektai iš Kinijos, Izraelio, Latvijos, Šveicarijos, Jungtinės Karalystės ir kt.

Lietuvos patrauklumą nusako licencijavimo proceso greitis (jis yra iki dviejų kartų greitesnis nei kitose didesnėse jurisdikcijose), Lietuvos banko teikiamos išankstinės konsultacijos ir pagalba rengiant dokumentus licencijai gauti, Lietuvos banko siūloma infrastruktūra (pvz., Lietuvos banko palaikoma mokėjimų sistema SEPA-MMS, kuri sudaro galimybę mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms dalyvauti bendroje mokėjimų eurais erdvėje (SEPA) išvengiant komercinių bankų tarpininkavimo).

Nemažai prie Lietuvos populiarumo didinimo prisidėjo Lietuvos banko, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir VšĮ „Investuok Lietuvoje“ glaudus bendradarbiavimas ir aktyvūs veiksmai skatinant teisinio reglamentavimo pakeitimus (pritaikant prie pasikeitusių finansinių paslaugų teikimo modelių) ir populiarinant Lietuvos pranašumus svetur. 2016 m. spalio 6 d. buvo suorganizuota konferencija, skirta inovacijoms finansų sektoriuje aptarti, ji sukėlė nemažą susidomėjimą tarp kompanijų, veikiančių tiek Lietuvoje, tiek svetur. Be to, aktyviai bendraujama su Lietuvoje finansines paslaugas teikiančiais subjektais, siekiant išsiaiškinti nepagrįstas kliūtis verslui plėtoti bei inovacijoms diegti, ir pateikti siūlymus Vyriausybei dėl šių kliūčių panaikinimo.

Technologinių inovacijų diegimas skatina konkurenciją finansų sektoriuje, gerina paslaugų kokybę ir mažina jų kainą vartotojams. Todėl Lietuvos bankas planuoja ir toliau kryptingai dirbti skatindamas inovacijų taikymą finansų sektoriuje. Inovacijų ir konkurencijos skatinimas bus iškeltas kaip vienas iš Lietuvos banko strateginių tikslų 2017–2020 m. Kartu Lietuvos bankas vertina, kad naujos technologijos kartu kelia naujas rizikas, kurių anksčiau nebuvo (pvz., kibernetinio saugumo). Šios rizikos bus akylai stebimos ir imamos priemonių joms suvaldyti.

Valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitų tvarkymas

Vykdydamas Lietuvos banko įstatyme nustatytas valstybės išdo agento funkcijas, Lietuvos bankas 2016 m. pirmąjį pusmetį tvarkė valstybės išdo sąskaitas eurais ir užsienio valiutomis. Šiose sąskaitose laikomus valstybės piniginius išteklius, kaupiamus ir naudojamus Lietuvos Respublikos valstybės išdo įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyta tvarka, valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Be to, Lietuvos bankas tvarkė ES institucijų ir tarptautinių finansų įstaigų (toliau – kitos institucijos) sąskaitas eurais. Finansų ministerijos valdomose valstybės išdo sąskaitose laikomi piniginiai ištekliai sudarė didžiausią visose sąskaitose esančių lėšų dalį.

2016 m. birželio 30 d. Lietuvos banke buvo tvarkomos 66 valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitos (2015 m. birželio 30 d. – 69). Šios sąskaitos atidarytos ir tvarkomos Lietuvos banke vadovaujantis Lietuvos Respublikos, Lietuvos banko ir ECB teisės aktais.

Lietuvos bankas teikia valstybės išdui ir kitoms institucijoms šias bankines paslaugas: perveda lėšas pagal išteklių valdytojų mokėjimo nurodymus, įskaito lėšas į sąskaitas, keičia valiutas, rengia ir teikia sąskaitų išrašus bei kitą informaciją. Per 2016 m. pirmąjį pusmetį, vykdamas Finansų ministerijos ir kitų institucijų mokėjimo nurodymus, atlikta 220,0 tūkst. kredito pervedimų, kurių apyvarta sudarė 7,547 mlrd. Eur.

Dalyvavimas Eurosistemoje ir tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos bankas dalyvavo Eurosistemos ir ECBS sprendimų priėmimo procesuose, ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje, atstovavo Lietuvai tarptautinėse finansų organizacijose, palaikė ryšius su kitų šalių NCB ir kredito reitingų agentūromis.

Dalyvavimas Eurosistemoje ir Europos centrinių bankų sistemoje

Lietuvos bankas yra ECBS, kurią sudaro ECB ir visų ES valstybių narių NCB, narys. Nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvos bankas tapo ir Eurosistemos, kurią sudaro ECB ir euro zonos NCB, nariu bei BPM dalyviu. BPM yra finansų priežiūros institucijų sistema, kurią šiuo metu sudaro ECB ir ES valstybių narių, kurių valiuta yra euras, priežiūros institucijos. Eurosistemos ir ECBS darbas vyksta ES NCB atstovams dalyvaujant ECB valdančiosios tarybos, ECB bendrosios tarybos, Makroprudencinio forumo, BPM priežiūros valdybos bei ECBS komitetų ir jų darbo grupių veikloje.

Lietuvos banko valdybos pirmininkas įprastai du kartus per mėnesį dalyvauja ECB valdančiosios tarybos susitikimuose, kur priimami sprendimai dėl euro zonos pinigų politikos ir kitų su Eurosistema susijusių klausimų. Be to, Valdančioji taryba atsakinga už tai, kad veiksmingai ir nuosekliai veiktų BPM. Svarbiausios 2016 m. pirmąjį pusmetį Valdančiojoje taryboje vykusios diskusijos buvo susijusios su Eurosistemos išplėstinės TPP vykdymu.

Lietuvos banko valdybos pirmininkas ir toliau keturis kartus per metus dalyvauja ECB bendrosios tarybos susitikimuose, kur kartu su visais ES valstybių narių NCB vadovais vertina ES valstybių narių makroekonominę padėtį, pinigų ir finansų rinkų raidą. Bendroji taryba yra ECB sprendimus priimančias organas, kuris veiks tol, kol bus valstybių narių, neįsivedusių euro.

Kasdienis ECBS darbas vyksta ES NCB atstovams dalyvaujant ECBS komitetų ir jų darbo grupių veikloje. Lietuvos banko, kaip ir kitų euro zonos valstybių narių NCB, atstovai dalyvauja 17 Eurosistemos ir ECBS komitetų ir jų įsteigtų darbo grupių veikloje, sprenddami įvairius su centrinių bankų veikla susijusius klausimus: pinigų politikos, rinkos operacijų, apskaitos, finansinio stabilumo, mokėjimo sistemų, eurų banknotų, statistikos, tarptautinių ryšių, komunikacijos ir kt.

Lietuvos bankas taip pat dalyvauja BPM veikloje. BPM – pirmasis kuriamos Europos bankų sąjungos elementas, kuriuo siekiama užtikrinti Europos bankų sistemos saugumą ir patikimumą, padidinti finansinę integraciją ir stabilumą Europoje. Lietuvos banko valdybos narys dalyvauja Priežiūros valdybos, kuri paprastai posėdžiauja du kartus per mėnesį, veikloje. Priežiūros valdyboje svarstomi įvairūs su ECB tiesiogiai prižiūrimais bankais susiję klausimai.

Makroprudenciniame forume, kurį sudaro ECB valdančiosios tarybos ir BPM priežiūros valdybos nariai, diskutuojama finansų sistemos ir atskirų jos dalyvių veiklos stabilumo ir atsparumo klausimais. Šis forumas vyksta keturis kartus per metus.

Lietuvos bankas stebi ECB sprendimų, priamamų rašytinių procedūrų metu, eigą, taip pat, vertindamas galimą jų poveikį, teikia pastabas ir siūlymus. 2016 m. su ECB buvo konsultuojamasi dėl Lietuvos banko įstatymo pakeitimo dėl grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos priežiūros ir sankcijų taikymo.

Dalyvavimas ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje

Lietuvos bankas palaiko glaudžius ryšius su ES Ekonomikos ir finansų reikalų (ECOFIN) taryba ir EK, pagal savo kompetenciją teikia nuomonę ir vertinimus formuojant Lietuvos Respublikos poziciją ECOFIN taryboje svarstomais klausimais. Lietuvos banko valdybos pirmininkas dalyvauja neformaliuose ECOFIN tarybos susitikimuose. Juose ES valstybių narių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai aptaria aktualius ekonomikos ir finansų klausimus, tariasi dėl būtinų teisinių ir politinių sprendimų. Be to, Lietuvos banko atstovai dalyvauja Ekonomikos ir finansų komiteto (EFK) – ECOFIN tarybos patariamojo komiteto – veikloje.

2016 m. vykusią neformalią ECOFIN tarybos posėdžių metu daugiausia dėmesio skirta diskusijoms dėl galimybių pakeisti dabartinį valstybių skolų pozicijų reguliavimą ir taip sumažinti riziką, kylančią

dėl bankų ir valdžios sektoriaus sąsajų, taip pat dėl naujų priemonių euro zonos finansiniam stabilumui užtikrinti, tęsiamos diskusijos apie sistemine riziką, kurią kelia pasauliniu mastu vykstanti klimato kaita, ir jos poveikį finansiniam stabilumui. EFK posėdžiuose diskutuota apie būdus mažinti bankų prisiimamą riziką, tarp jų – pokyčius valstybių skolų pozicijų reglamentavimo srityje, aptartos EK iniciatyvos dėl kovos su terorizmo finansavimu, vertinta bankų sąjungos iniciatyvų įgyvendinimo pažanga, derintos pozicijos TVF svarstomais klausimais.

Be to, Lietuvos bankas dalyvauja ESRV bendrosios valdybos ir jos Patariamojo techninio komiteto darbe. Kaip įprastai, daugiausia dėmesio skirta nuolatiniam ES finansų sistemoje kylančių rizikų ir grėsmių stebėjimui ir nustatymui. Naudodamasi ES teisės aktų dėl bankų veiklos KRD IV ir KRR suteiktais įgaliojimais, nacionalinės makroprudencinės priežiūros institucijos savo nuožiūra taikė makroprudencines priemones, taip įtvirtindamos makroprudencinę politiką Europoje. Rengtasi 2016 m. ES mastu EBI koordinuotam bankų testavimui nepalankiausiomis sąlygomis. Toliau atidžiai stebimas mažų palūkanų normų poveikis finansiniam stabilumui, mažas bankų, draudimo įmonių, pensijų ir investicinių fondų pelningumas dabartinėmis rinkos sąlygomis, daug dėmesio skiriama ir turimų valstybės SVP pozicijų reguliavimui, rizikų ES gyvenamojo nekilnojamojo turto rinkose vertinimui.

2015 m. pabaigoje tapęs nacionaline pertvarkymo institucija, Lietuvos bankas pradėjo dalyvauti bendrame pertvarkymo mechanizme ir Bendros pertvarkymo valdybos – ES lygmens pertvarkymo institucijos – veikloje. Tai antras svarbus žingsnis, užtikrinantis visišką dalyvavimą šalies finansinį stabilumą stiprinančioje ES bankų sąjungoje šalia jau nuo 2014 m. rudens veikiančio BPM.

Prižiūrėdamas finansų rinką, Lietuvos bankas aktyviai dalyvauja ES institucijų, atsakingų už mikroprudencinę priežiūrą (EBI, EDPPi bei Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA)), veikloje sprendžiant ES finansų rinkai aktualius klausimus ir deramai išreiškiant Lietuvos banko poziciją.

Bendradarbiavimas su TVF

TVF aukščiausiam valdymo organe – Valdytojų valdyboje – Lietuvos Respublikai atstovauja Lietuvos banko valdybos pirmininkas.

2016 m. balandžio mėn. Vašingtone vyko TVF ir Pasaulio banko pavasariniai susitikimai, kurių metu vertintos pasaulio ekonomikos perspektyvos ir tartasi dėl tolesnių priemonių pasaulio ekonominiam ir finansiniam bei pinigų sistemos stabilumui sustiprinti.

TVF kasmetinės ekonominės konsultacijos su Lietuva pagal TVF steigimo sutarties IV straipsnį baigtos 2016 m. gegužės 13 d. TVF šalies finansų sistemą įvertino kaip stabilią ir gerai kapitalizuotą, pabrėždamas, kad didėjantis bankų kreditavimas palankiai veikia šalies ekonomikos augimo perspektyvą. Be kitų rekomendacijų, TVF atsakingoms Lietuvos institucijoms patarė toliau stiprinti kredito unijų sektorių ir įgyvendinti struktūrinę šio sektoriaus reformą.

Sustiprėjus Kinijos tarptautinei ekonominei reikšmei, TVF sprendimu nuo 2016 m. spalio 1 d. Kinijos ženminbi juanis papildė TVF specialiųjų skolinimosi teisių valiutų krepšelį. Intensyvėjant Lietuvos banko bendradarbiavimui su Kinijos finansų sektoriaus institucijomis, Lietuvos bankas nuosekliai stebi TVF politiką Kinijos klausimais. Pastaraisiais metais Lietuvos banko pastangomis atvertas kelias tiesioginėms Lietuvos finansų įstaigų investicijoms į Kinijos kapitalo rinką, skatinama mokėjimų ir atsiskaitymų infrastruktūros plėtra regione.

III. LIETUVOS BANKO VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

Misija, vertybės ir etika

Lietuvos banko misija – siekti darnios ir tvarios šalies ekonominės plėtros įgyvendinant pinigų ir makroprudencinę politiką, puoselėjant patikimą ir veiksmingą šalies finansų sistemos funkcionavimą.

Lietuvos banko vizija – pažangus, iniciatyvus ir atvirai veikiantis centrinis bankas – Eurosistemos narys, optimaliais ištekliais kuriantis kuo didesnę naudą visuomenei.

Kasdienėje veikloje Lietuvos bankas vadovaujasi šiomis institucinėmis vertybėmis:

ištikimybė visuomenės interesams. Siekiama, kad kiekvienas priimamas sprendimas tarnautų visuomenės interesams;

kompetencija ir kokybė. Instituciniai sprendimai ir vertinimai grindžiami tarnautojų profesiniu išmanymu ir kokybišku darbu;

veiklos skaidrumas. Nuolat teikiama objektyvi ir išsami informacija apie veiklą, aiškinami ir pagrindžiami sprendimai bei jų motyvai.

Lietuvos bankas elgesio standartus reglamentuoja Lietuvos banko tarnautojų etikos kodekse, kuris ne tik nusako elgesio principus banko viduje, tačiau ir praneša žinią banko klientams ir veiklos partneriams, ko jie pagrįstai gali tikėtis iš tarnautojų. Viešųjų ir privačių interesų suderinamumas yra viena svarbiausių prielaidų, mažinančių korupcijos pasireiškimo tikimybę Lietuvos banke. Reikalavimai, kurių turi laikytis banko tarnautojai, derindami viešuosius ir privačius interesus, išdėstyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo Lietuvos banke apraše.

Personalas

2016 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos banke faktiškai dirbo 593 tarnautojai (iš jų 40 dirbo pagal terminuotas darbo sutartis), t. y. 2,3 proc. mažiau negu 2015 m. pabaigoje¹⁴.

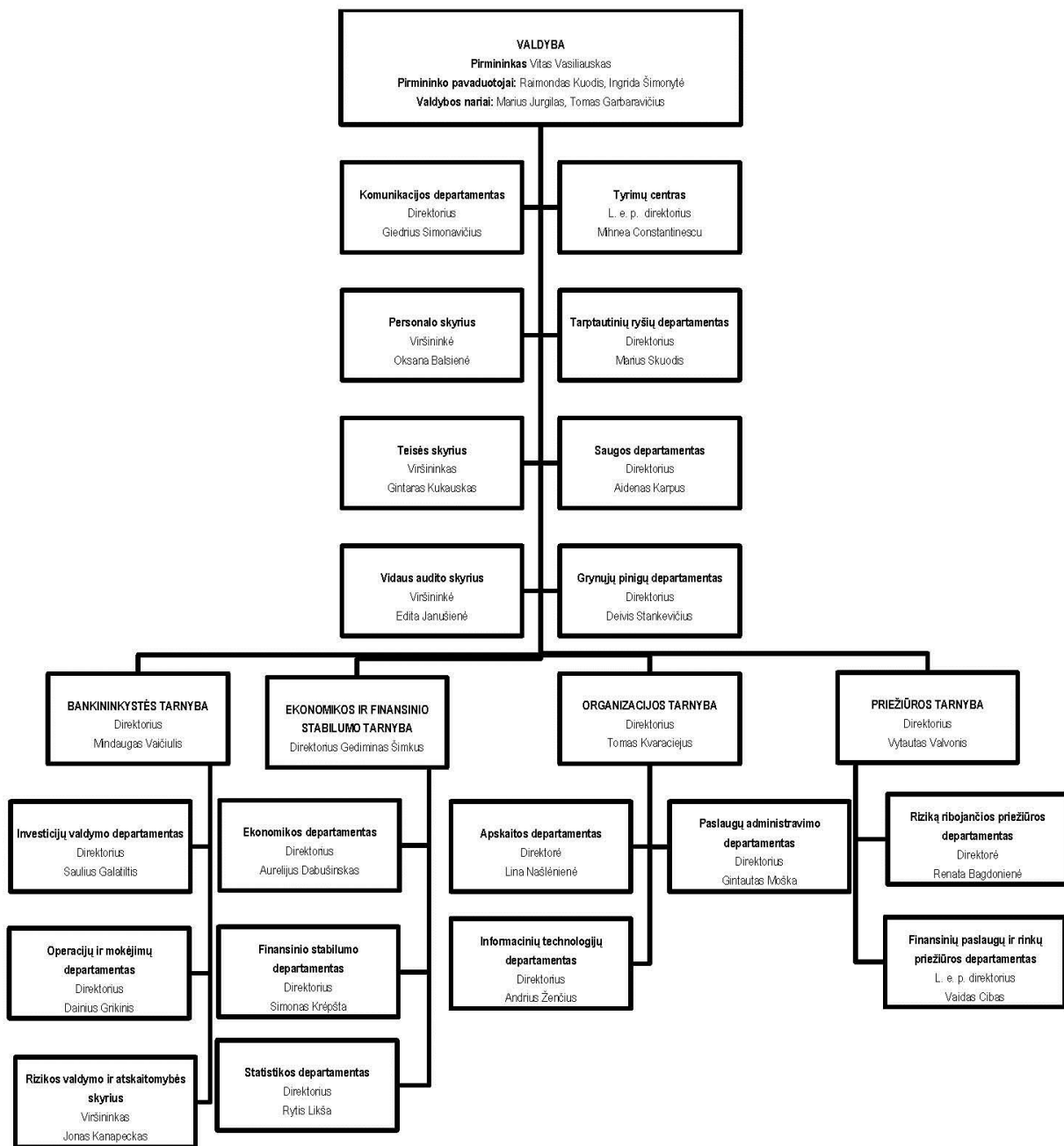
2016 m. pirmąjį pusmetį, kaip ir 2015 m., Lietuvos bankas ypač daug dėmesio skyrė aktyviam dalyvavimui sprendžiant ECB pinigų politikos klausimus ir darbui Bendro priežiūros mechanizmo sąlygomis.

Siekiant paskatinti vadovus, kolegas ir tarnautojus išsakyti vienas kitam grįžtamąjį ryšį institucijai svarbiais klausimais, šiuo metu pakartotinai atliekamas vadovų (įskaitant ir Lietuvos banko valdybos narius) 360° grįžtamojo ryšio tyrimas. Tyrimo rezultatai padės vadovams tobulėti ir pasiekti puikių veiklos rezultatų kartu su savo komanda.

Geriausiai studijuojantiems dviem Lietuvos universitetų finansų specialybės studentams skirtos Vlado Jurgučio stipendijos.

¹⁴ | Šį skaičių neįtraukta 14 tarnautojų, kuriems buvo suteiktos vaiko priežiūros arba nemokamos atostogų jų darbo ECB ar TVF laikotarpiais.

28 pav. Organizacinė schema

Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Tel. (8 5) 268 0029, faks. (8 5) 268 0038
<http://www.lb.lt>; el. p. info@lb.lt